ג ע וו א ר י ג ן - געוויגן.

2.

ג ע וו א ר י ן=א ײַ ז ן - ----> געוורין=אײַזן.

ג ע ור א ר י . נ יי ט – ----> <u>געוווינהייט</u>.

ג ע ו ו ר י נ ה יי ט ל ע ך - ---→ <u>געוווינהייטלעך</u>.

ג ע וו א ו י נ ו נ ג – ----> <u>געוווינונג</u>.

ג ע וו א ר י ב ט (ז ײַ ן) – ----> **געוווינט זײַן.**

ג ע ו ר א ו י נ ט ל ע ך - ---→ <u>געוורײנטלען</u>.

ג ע וו א ר י נ ט ש אַ פֿ ט --> געוווינטשאַפֿט.

ג ע וו א ר י נ ל ע ך - ---← <u>געוויינלעך</u>.

ג ע וו א ר י ב ע ן (ז י ך) - ----< געוווינען(זיך).

ג ע ו ו א ו י ב ק י י ט - ----> גערוויבקייט.

ג ע וו א ו י נ ש אַ פֿ ט – ----> געוווינשאַפֿט.

1.

ג ע ו ו א ר י ר ע ו ו ע ר ן - ----⟸ געוווירע ווערן.

ג ע וו א ר נ ד ט - ----← געוו.נדט.

15

ג ע ו ו א ר נ ד ע ט - ----> גענוו-נדעט.

ג ע ו ו א ר נ ט ש ן - ----> <u>גערוּונטשן</u>.

ג ע ו ו א ר נ ע ן - ----> געוו·ונען.

ג ע ר ו א ר נ ק ע ן -- ----> גערוו־נקען.

ג ע וו א ו ס ט - <---- געווו·סט.

ג ע וו א ו ק ס - ----← געוווּקס.

ג ע ו ו אָ ו ק ס י ק – ---→ <u>געוו·וקסיק</u>.

ג ע ו ו א ר פ ט - ----> __געוווּרפט__.

23

גדל - .א

ג ע וו אַ ג - דער/דאָס, בא. (שנש) מוט, באַהאַרצטקייט.

1956 " |...| און איז געווען שטאַלץ מיט איר ממשלה

און געוואַג,// און אומבאַזיגט און זעלבסטפֿאַרגעטערט". 3/4

מאַרקיש, 10-11, 277. "|...| די איז ניט צוטריטלעך

איך איר געוואַג און איך איר אומבאַגרענצטן דראַנג

צו הערשן". דצוו, ז' 361.

געוו – [redacted].

ג ע ו ו אָ́ ג – דאָס, באַ. (שנש?) וואָג, שווערקייט.

1930 " |...| זיך געגעבן מיטן גאַנצן געוואָג פֿון

זײַן קערפּער אַ וואַליע אַרויף אויף דער טיר". 2

אַש, 11, 210.

?נ? ם |געוואַגד| ג וו ע ג ד א – דאָס. וואַג, געוויכט.

מה"ד: gewage.

... " מפלשי – דש גוועגדא". רייכליך 8, איוב,

לז- טז, |תי: משקולת|. 1

25|1

ג ע ו ו א ג ט - 1. פאר פון וואגן.

2. פאדי/פאדוו. (דטשמ) אײנשטעלעריש, ריזיקאנטיש, מוטיק, באהארצט. % געוואגטער קריגסמאן.

די פארטיזאנען האבן אויסגעפירט א געוואגטע שליחות.

געוואגטע טריט.

1920 " איין מאל האבן א פאר יידן, די מער געוואגטע,
זיך אנגעגורט מיט העק און ביקסן, אוועקגעלאזט 10
זיך צום מארק און, באהאלטנדיק זיך הינטער א חורבה,
אויסגעשאסן". לייוויק, פאעמע דער וואלף"....

1944 " ער איז ארויסגעטרעטן מיט ווארט און שריפט,
כדי צו פארטיידיקן זײן געוואגטע דערפינדונג". קאנק
י.י. טרונק, 3, 135.

1960 " מיטל=אזיע. שבטים. פעלקער...// זינגען זיי
נאך איין די לידער // פון א רײטער א געוואגטן// 6
און א יונג פארליבטן באי". רובינשטיין, 2, 106.

געוו – .

געוואַגטקייט – די, בא. אייגנשאַפֿט פֿון זײַן געוואַגט. די העלדן פֿון װאַרשעווער געטאָ האָבן געקעמפֿט מיט געוואַגטקייט.

1940 " טראָגט אײַער גײַסט אויף העלדישקייט, //
איר שווימט הויך איך שלאַכט מיט געוואַגטקייט". 35
קושניראָוו, 5, 152.

1960 " ס'איז אַ מוראַדיקע געוואַגטקייט צו נעמען זיך
צו אַזאַ ענין ווי משה". ניגער, 10, 298. 38

ג ע ו ו אָ ג ל - דאָס/דער, בא. (שנש) דאָס דויערנדיקע וואָגלען.

" אַלץ איז ווערדיק פֿאַר מײַן אויגס געוואַגל, 1939-1937

// אַלץ איז חשובֿ, טײַער פֿאַר מײַן סטראָף". 50

סוצקעווער, 3, 93.

" מיר וועלן דיך באַגעגענען צום אומקער דײַנעם 1968

פֿון געוואַגל". אַליצקי, 3, 50. 46

[ה״ד]

ג עוו ראַ ז ש ע ט - פֿאַר פֿון וואַזשען |~~האַרקאווער~~|.

ג ע ו ו אָ ג ל ט – פֿאַר פֿון וואָגלען.

ג ע ו ו אָ ד ז ג ע ט (ז י ך) - פֿאַר פֿון וואָדזגען (זיך).

3

ג ע ו ר אָ ט – (רעג, ליטע) נאָר אין דער פּראָזע:

„איך וואס געוואט?" – איך וואָס וועט מען זיך?

איך וואָס וועלן מיר זיך וועטן? ~~קטורו~~. 52

31

ג ע וו אָ ט ן - ~~פּ~~ (רעג, ליטע) פֿאַר/ ~~פאר פרן~~ 13 וועטן זיך.

1887 " איך האָב מיך געוואָטן מיט זיי איך דריי הונדערט

דוקאַטן אויף צדקה |...| דאָס איך וועל איינלאַדן 54

דעם ערשטן ייִדן |...| צו מיינער טיי=געזעלשאַפֿט".

דיק, 97, 16.

1957 " עס האָבן אַ מאָל צוויי ייִנגלעך זיך געוואָטן

|...|, אז ס'וועט אים געראָטן // פֿון גערודולד 53

אַ רויסצוברענגען הלל הזקן". שטוקער-פּאַיוק, 1, 141.

ג ע וו אָ ט ע וו ע ט – פֿאַר פֿון וואַטעווען.

גְעוואָ"י – דאָס/דער, בא. דאָס דויערנדיקע וואָיען

אָדער דאָס וואָיען פון אַ סך (הינט, וועלף א"אַ).

~~דאָס געוואָי פון וועלף.~~ א געוואָי פון די שטאָטישע

סירענעס האָט אָנגעזאָגט אַן אָנפלי פון באָמבאַרדירערס.

1933 " |...| געקוויטשעט און פאַרגאַנגען זיך אין זייַן

הינטישן געוואָי". גאָדינער, 2, 19. 72

1941 " ער האָט אים געפונען אין מדבר=לאַנד און אין

וויסטן געוואָי פון דער ווילדערניש". ~~תרגום יהואש,~~ 74

דברים, לב – 10.

|1973?| " ווייַבער האָבן זיך געריסן די האָר פון

די קעפּ, געקלאַפּט זיי אין די מויערן |...|. דער 59

נאָוצער הויף – איין געוואָי". ראָזענפאַרב. 229.3.

ג ע וו אָ י ע וו ע ט - <u>פֿאַר פֿון</u> <u>וואָיעווען</u>.

ג ע ו ו אָ י ע ט – פאר פון וואיען.

?נ? ג ע ו ו אַ ך – גרויסער זאַל, אַ קעניגלעכער זאַל" |קטוו|.

רעד: ס'איז זיכער אַ טעות, דער זאַמלער האָט מסתמא
געמיינט (אָדער שלעכט פֿאַרשריבן?) גמאַך=
אַ גרויסער, שיינער בנין.

ג ע וו אַ כ ט – פֿאַר פֿון וואַכן.

ג ע ו ו אָ כ ע ר ט - פֿאַר פֿון וואַכערן.

געוואַלגער – דער/דאָס, בא. 1. דאָס דויערנדיקע וואַלגערן (זיך).

2. אָנזאַמלונג פֿון זאַכן וואָס וואַלגערן זיך, ליגן אָנגעוואָרפֿן.

1937 " איך בין געבליבן שטיין ביים ברעג פֿון אַ פֿלינקן באַרגטײַכל, וואָס האָט רוישיק געשטראָמט צווישן אַ געוואַלגער פֿון שטיינער און ביימער". פֿאַליקמאַן, 1, 182. 89

1966 " אַ נאַכט האָט געדונערט, געבליצט און גערעגנט. // אויף גראָזן=געוואַלגער דעם טאָג האָט באַגעגנט |...|". האַלקין, 4, 55. 86

3. (ספּעציעל) שטאַמען און צווײַגן, וואָס וואַלגערן זיך אויף דער ערד, אַראָפּגעפֿאַלן פֿאַרטריקנטע אָדער אומגעוואָרפֿענע דורכן ווינט.

... " דער וואַלד האָט געהאַט איך זיך אי יאָרן, אי

זומפן, אי ווינט=געוואלגער". אַרלאַנד, ~~זב צום זיך,~~ 87
(פּ/ו 167 א')

ז' 24.

4. (ספּאָרט) ראַנגלעניש צווישן צוויי סאָרטלער, ווער
וועמען ס'וועט פריער אומוואַלגערן,אַוועקלייגן
אויף די לאָפּאַטקעס|סטוטש 514|.

....

רעד: פון וואַנען האָט סטוטש גענומען דעם לעצטן
טייטש?! - ס'הערט זיך זייער קאָמיש, משונה..

....

ג ע וו אַ ל ג ע ר ט – פֿאַר פֿון וואַלגערן.

ג (ע) ווָאלד I - די/דער, בא. ג(ע)וואַלט.

1. צוואַנג, איבערמאַכט, כּוח, דאָס אָנווענדן כּוח כּדי צו נייטן עמעצן צו טאָן אָדער ניט טאָן עפּעס קעגן זײַן ווילן. % ~~רויער~~, ברוטאַלער גערואַלד.

אַנווענדן געוואַלד. דער דיקטאַטאָר האָט איינגעפֿירט
אין לאַנד אַ רעזשים פֿון געוואַלד און טעראָר.
אַנפֿאַלן, רויבן און אַנדערע פֿאָרמען פֿון געוואַלד
מערן זיך אין די גרויסע שטעט.

1838 " וויא ער האט אבר גזעהן איך וויל זיין רצון
ניט טאן, איז ער אויף מיר אויף גישטאנין וויא איין
רוצח די מעשה מיט גיוואלד צו טאן". א. פֿאָוויר,
2, דף י - ז.

1894 " די סוחרים און קאַפּיטאַליסטן האָבן זיך דערביי,
ווי דער שטייגער איז ביי דעם אויפֿקומען פֿון אַלע
הערשנדע קלאַסן, ניט באַנוגנט צו שטיין רויק און
צוקוקן זיך ווי די אַנטוויקלונג גייט זיך אַליין
איר וועג, נאָר זיי האָבן זיך גענומען צו געוואַלט,
אום אָפּצוהיטן זייערע אינטערעסן". פֿייגענבוים,
2, 37.

322

1910 " |...| איז איבעראַל דער מעכטיקסטער// פּול

298/א מיט רויע, ברוטאַלע גוואַלד, מיט גראָבע, אומגעהויבלטע

פּויסטקראַפֿט". מ. ראָזענפֿעלד, 6, 147.

1955 " געוואַלט איז צונויפֿגעוואַקסן מיט גאולה,

312 איז אין איר אַרייַנגעבאָרן; אָדער ווי מען דריקט

זיך אויס "פֿילאָזאָפֿיש": געוואַלט איז אימאַנענט".

ריווקין, 3, 190.

2. (עלט) הערשאַפֿט, מאַכט, שליטה, רשות.

1899 " ליבער צו פֿאַלן אין די האַנט פֿון אייבערשטן

330 אַלס אין דער געוואַלט פֿון אַ מענטשן". איבן

שפּערלינג, 1, 16.

1917 " צעראַבעוועט אַ פֿרעמד לאַנד |...| און מיט

341 באַוואָפֿנטער מאַכט האַלטן עס אין דער אייגענער

געוואַלט". זשיטלאָווסקי, 7, 187.

|| בג(ע)וואלד |געוואַלד| -אדוו פֿר. דזוו מיט געוואלד (<----).

1931 " דעם פֿעטער יודע וועט מען ניט אָנהענגען קיין
עלעקטרע בגוואלד". מ. קולבאַק, 8, 50. 101

1951 " ער האָט זיי בגוואלד אָפּגעשוירן באָרד און
פּאות". י.י.טרונק, 8, 18. 106

0 ג(ע)וואלדאַקט - דער, =ן. טוונג וואָס איז
אויסגעפֿירט מיט צוואַנג, מיט אַכזריות, מיט ברוטאַלן
כּוח, עפּעס וואָס ווערט אַרויפֿגעצוווּנגען מיט כּוח
קעגן יענעמס ווילן.

1951 " דער ברוטאַלער געוואַלדאַקט פֿון פּוילן |דאָס
פֿאַרכאַפּן ווילנע| |...| איז שאַרף פֿאַראורטיילט 209
געוואָרן פֿון אַלע פּראָגרעסיוו דענקענדיקע מענטשן".
זב ~~ליטע~~, 1, ז' 295.
[illegible] 106.

גװאַלד=הערשאַפֿט - די, בא. דאָס הערשן איבער אַ פֿאָלק, מדינה מיט מיטלען פֿון כּוח און צװאַנג.

גװאַלדזאַך - די, =ן. (עלט) דזװ דפֿװ.

|1819?| "איך האב גרויס מורא, אז די װעסט נישט זעהן צו טוהן עפּיס א גיװאַלד זאך |...|". 218
פֿערל, 1, 127.

1876 "װי גאָט איז אייך ליב, קריגט אייך ניט און טוט ניט קיין גװאַלדזאַך". גאָטלאָבער, 2, 69. 218/א

גװאַלדטאַט - די, =ן. (דטשמ) דזװ דפֿװ.

1922 "ער דערלויבט זיך אָפּצוטאָן אַזעלכע גװאַלדטאַטן, אַז ס'קלינגט |אין| די אויערן הערנדיק". אַלפֿס, 5,6. 215/ב

1957 "איך אַזיע קריג, געפֿאַר אין װעלט אין גאָרער, און מאָרד. געװאַלטטאַט אין ניו=יאָרק - אַ װאָרער גיהנום |...|". לעיעלעס, 5, 47. קאנק

1970 " אויב מיר וועלן ענטפערן אויף אלע געוואלדמאטן,
וועלכע זענען געווענדט קעגן אונדז, וועט עס 222
בלויז זיין א מידה כנגד מידה". א. פייבלוביץ,
יזב זלאטשעוו, ז' 38.

געוואַלדטויט - דער, בא. ניט=נאַטירלעכער טויט,
אַזאַ וואָס קומט דורך הרגענען~~(זיך)~~.

1963 " אונדזערע שעפער און בויער, וואָס זיינען
אַוועק פון אונדז צי דורך נאַטירלעכן טויט, צי דורך
גוואלדטויט". לייוויק, 14, 133.
[...]

געוואַלד=מיטל - דאָס, =ען. אַקט פון געוואַלד.

1951 " אַנווענדן געוואַלד=מיטלען קעגן די פּראַוואָסלאַווע
ווייסרוסן האָט מען מורא געהאַט, רוסלאַנד זאָל ניט 255
פ'לר 106
נעמען נקמה". ~~זב ליטע~~, 1, 325.

~~געוואלד(ס)מאך~~ ===~~דער~~, ~~מצ~~== ~~געוואלד(ס)לייט~~,

געוואַלד=מעשׂים – ~~די~~, מצ. דזוו געוואַלדאַקטן.

% די געוואַלד=מעשׂים פֿון די נאַציס זענען ניט צו

באַשרײַבן מיט ווערטער.

געוואַלד=שידוך – דער, ־ים. אַ שידוך וואָס איז געשלאָסן

קעגן דעם ווילן פֿון איינעם פֿון די צדדים.

1885 " וויפֿל געלט און כּבֿוד האָט דער געוואַלט=שידוך

אָפּגעקאָסט בײדע צדדים, ביז עס איז נאָכהער 413

|דערנאָך| צו אַ גט געקומען!". ~~צ׳ ריפֿאל~~, נ׳28, ז׳427.

פ״ו, 74

געוואַלד=שמד |=שמאַד| – דער, =ן. דאָס איבערפֿירן צום

קריסטלעכן גלויבן ייִדן קעגן זייער ווילן, אונטער

דער סכּנה פֿון טויט.

<u>געוואלדשריט</u> - <u>דער, מצ דן</u> (<u>ס'רוב איך מצ</u>).

1. אקטן פון געוואלד.

2. (<u>פיג</u>) דראסטישע מיטלען וואס מע נעמט אן צו דערגרייכן א געוויסן נייטיקן ציל.

1881 " איצט איז א קריזיס ביי אונדז, מע מוז

א <u>געוואלדשריט</u> טאן". <u>~~צ' יידפאל,~~ נ' 4, ז' 52.</u> 415
כלל 74,

<u>מיט געוואלד</u> - מיט צוואנג, מיט כוח, קעגן יענעמס ווילן.

1819 " עס וואר איין עושר און דער עושר האט

גינומען <u>מיט גוואלט</u> איין בת טובים פאר איין ווייב". 100

<u>ספר חסידים, קונטרס יג/ב.</u>

1873 " ווערסט מיך אננעמען ביי דער טשאפרינע און

שלעפן <u>מיט געוואלד</u>, דענסטמאל קען אויף מיר רייטן קאנק

ווער עס וויל". <u>מענדעלע, 1, קאנק 72120.</u>

1936 " מען דאַרף מיט געוואַלט אָפּרייניקן דעם
קערפּער פֿון אומפּלייט". י.י. זינגער, 6, 575. 286

1952 " ער הייבט אויף מיט געוואַלד איר גאָבעלע
און קוקט איר אַרײַן אין די טיף בלויע אויגן". 189
שניאור, 12, 73.

אויף געוואַלד - דזוו דפּוו.

1970 " עס האָבן זיך באַוויזן פּלאַקאַטן אין די גאַסן,
אַז אַלע מענער |...| דאַרפֿן זיך צושטעלן |...|, 337
ווער עס וועט ניט קומען, וועט מען אים נעמען אויף
געוואַלט". א. ראַזענטאַל, יזב ~~זלאַטשעוו~~, ז' 349.

איבער געוואַלד - דזוו דפּוו.

1947 " פּונקט אַזוי זײַנען די דײַטשע אייגעניקערס
געווען באַרעכטיקט צו רעקאָמענדירן סטעריליזאַציע 160
איבער געוואַלד פֿאַר געוויסע גרופּעס באַפעלקערונג".
מ. ווײַנרײַך, 5, 29.

נאָ געוואַלד – אַדוו פּר. (פלאַוו) דיוו דפּוו.

גייַן אויף געוואַלד – גייַן אויף פּיזישן כּוח, צווינגען, נייטן.

טאָן איבער געוואַלד – טאָן עפּעס קעגן אייגענעם ווילן.

וואָס אַן אָרעמאַן רײַסט ניט אָפּ מיט/איבער געוואַל, דאָס האָט ער ניט – 'אָפּרײַסן' איז דאָ אין באַטײַט פֿון "אײַנשאַפֿן זיך", אָפּשפּאָרן כּדי צו קויפֿן. שע:

בעל כּרחך אתּה חי | באַל קאָרכעך אַטאָ כאַי |, מיט געוואַלד לעבסטו און מיט געוואַלד צערײַסטו אַ פּאָר שטיוול. – שפּאַסיק וועגן דעם, אַז קיין זאַך אין מענטשנס לעבן געשעט נישט לויט זײַן ווילן, נאָר ס'איז באַשערט.

ווי מע קען ניט לעבן מיט גוואַלד, אַזוי קען מען ניט שטאַרבן מיט גוואַלד – באַטײַט דיוו דפּוו.

ם

<u>גיוואלט/גוואלט</u>.

.1 <----

1544 " דש וליש אויש דעם קעשיל דיא ווייל עש גוך
זוד.// זיא נאמן עש <u>מיט גיוואלט</u> אונ אל ישראל רוט".
<u>שמואל=בוך, סטראָפֿע 51</u>.

1687 " וויא קאן גון רעכט איך דער וועלט גישעהן
302/א דען <u>גוואלט</u> גיט פאר רעכט". <u>ס' משלים, דף כב - ז</u>.

1764 " דער הט מיט <u>גיוואלט</u> גוועלטיגט איבר זיין ברודר
320 אונ' האט אונזר יאך בשווערט". <u>יוסיפון, 5, דף ס - ז</u>.

.2 <----

... " אונ אל די לויט די אונטר מיינר <u>גיוולט</u>
307 זינט". <u>מגילה=ליד, שורה 1084</u>.

1610 " ניט זאל ווערן אב גיטאן גיוואלט פון דוד".

טײַטש=חומשי, רשי, בראשית, מט - י״א.

1716 " נו, איך האב גיגעבין דאש לאנד איך זיין

גיוואלט". ס'המגיד, 3, שופטים, דף יט - ז. 338

0 גוואלטס מאַן - מצ/ גוואלטלייט. דער וואָס

באַניצט זיך מיט געוואַלד, מיט כוח.

1760 " ארחות פריץ - גוואלטס מאַן". מלים לאלה,

תהילים יז - ד. 259

1790 " אונ זאלשט בשירמן מיך פאר גזלנים אונ

גוואלט לייט |...| דיא דא שטורמן איף דער וועלט". 402

תחינות ובקשות, ציט איבערדרוק ווילנע 1858, דף ל/ה.

54

ג ע וו אַ ל ד II! - 1. דער, =ן, =עס, פֿפֿ גוואַלד,

גוואַלט/געוואַלט. אויסגעשריי(ען), גרויס(ע) געשריי(ען),

ווייגעשריי, ליאַרעם, אַל-אַרם=געשריי. % פּלוצעם

האָט זיך דערהערט אַ שיסעריי, און גלייך נאָך דעם -

געשרייען און געוואַלדן פֿון דעם געשלאַגענעם איז

זיך צונויפגעלאָפֿן אַן עולם. מיט אירע געוואַלדעס

איז פֿול דער גאַנצער מאַרק.

... " אז מיר זענען אויף דער עפּענטלעכע גאס די

לבנה מחדש, זאל מיר נישט אזעלכע געוואַלדעס מאכן". 196/a

אַנ. גענאַרטע וועלט, ז' 58.

1864 " |...| איך האָב אָפּגעשנייצט דאָס ליכט, איז אַ

שנויץ דערויף |אויפֿן בגד| אַראָפּגעפֿאַלן! אַ געוואַלד, קאנק

אַ געשריי, אַ געפּילדער, וואַליי |=דערלאַנג| פּעטש,

קולאַקעס, קלעפּ". מענדעלע, 12, 32.

1899 " פֿאַרשטייט זיך אַז אויף מיין גוואַלד האָט זיך

די גאַנצע שטוב אויפֿגעכאַפּט". שלום=עליכם, 27ב, 88. 196

1945 " האָט דוואָשע |...| פּאַרשצימעט אַ ליפּ אין די
ציין, // זאָל נישט אַ בוכע טאָן פֿון איר דער גוואַלד, 110
// וואָס צעשפּאַרט איר די לונגען". באַריישא, 73,3.

2. אינט. אויסרוף פֿון בעטן הילף, פֿון ווייטיק, פֿון
אַליאַרם, פֿון פּראָטעסט א"א. % געוואַלד, ראַטעוועט!
געוואַלד, עס ברענט!

1873 " עס הערט זיך, ווי ער שרײַט און בעט רחמים:
גוואַלד, מענטשן, דערבאַרעמט זיך". מענדעלע, 1. 97
קאנק 60320.

1910 " בויערט אונדז די קשיא://סטײַטש, ווי איז דאָס
מעגליך?//גוואַלד, ווי קאָן עס זײַן?". 111
פּרוג, 2, 259.

1935 " ר' מרדכי=יוסף איז אַ פּאָל געטאָן מיט דער
גאַנצער משא און איז אַנטשוויגן געוואָרן.|...| עמעץ קאנק
האָט אַ הויל געטאָן: # געוואַלד! ער חלשט!".
באַשעוויס, 1, 44.

1968 " מעסער=שטעכער! קעגן וועמען ווייַזט איר גבֿורה, קעגן איידעלע יונגע=לײַט? געוואַלד, ייִדן, וואָס שווייַגט איר? זיי מאַכן אונדזערע קינדער פֿאַר קאַליקעס!". גראַדע, 7, 82. — קאַנק

|| געוואַלדינקעס! אינט. (פֿטמ) דזוו געוואַלד, ב 2.

1975 " געוואַלדינקעס, ווי קאָן דאָס זייַן? כ׳בין דאָך אַליין נאָכגעגאַנגען נאָך זייַן ארון |...|". סוצקעווער, 7, 98. — קאנק

0 געוואַלדגלאָק - דער, ~ גלעקער. ספּעציעלער גלאָק (ס׳רובֿ אין אַ קלויסטער/קירך) וואָס מ׳האָט אין אים געקלונגען צו רופֿן די מענטשן בעת אַ שׂריפֿה אָדער אַן אַנדער סכּנה.

1888 " די |גלופסק| האט געמעגט ברענען צעקמאל א נאכט; דער געוואלדגלאק האט זיך געמעגט קלינגען |...| און ער |רפאל| האט זיך געטאן דיינס - געשלאפן זייער פיין". מענדעלע, 3, 219. 211

געוואלד=געשריי - דאס/דער, =ען. דזוו געוואלד, ב 1.

1957 " דאס איז א געוואלד=געשריי פון נפש |...|". ליקוטי=דיבורים, 1, 366. 215

געוואלדפויק - די, =ן. א פויק אין וועלכער מע פלעגט א מאל אין די שטעטלעך קלאפן כדי צונויפצורופן דעם עולם בעת א וויכטיקער געשעעניש אדער בעת א סכנה.

געוואלדרוף - דער, =ן. די, נאך הילף, אלארעם=רוף.

1955 " איך גיס צונויף זיך מיטן שניי // אין העלקייט פון דיין צייכן, // און געוואלדרופן און און געשריי// צו קאנען דיך דערגרייכן". לייוויק, 11, 58. 215/א

17 געוואלד געשריגן/געשריען! - דזוו געוואַלד, ב 2,

מער עמפּאַטיש.

1936 " געוואַלד געשריגן! האָסט אַ שותּף, צו נישט?".

האַראַנטשיק, 3, 175.

1968 " מען קען דורך דעם ווערן נכשל אין די האַרבסטע

עבֿירות, השם ירחם. געוואַלד געשריען, געוואַלד!". קאנק

גראַדע, 7, 309.

(ס'איז) אַ געוואַלד! - (ס'איז) אויסערגעוויינלעך!

מוראַדיק! זייער אַ סך! % לשון=קודש האָט ער געקענט-

אַ געוואַלד! ער האָט ליב געלט - אַ געוואַלד!

1866 " צוויי הייזער האָט ער אַ ירושה פֿונעם פֿאָטער,

נאָר די געשעפֿטן, וואָס ער האָט אויסגערעכנט, איז ניט 839

אַזאַ געוואַלד". ~~צ' קמ,~~ ג' 47, ז' 718.

פרו 177,

1914 " וואַלט דאָס ניט געווען אַזאַ גוואַלד, ווען ער
זאָל ניט אַראָפּרײַסן בײַ מיר דאָס היטל". שלום=עליכם, 339/א
9א, 69.

ס׳איז א געוואַלד צו שרײַען! - ס׳איז אויסטערליש,
שרעקלעך, אומגעהערט!

שרײַען געוואַלד - אַרויסברענגען שטאַרקע קולות,
ליאַרעמען.

1878 " אַז דער באַהעלפּער קומט אים נעמען אין חדר
אויסצולערנען אים עפּעס, שרײַט ער געוואַלד, גלײַך 154
ווי מע וואָלט אים געקוילעט". מענדעלע, 68,16.

מאַכן (אויפֿהייבן) אַ געוואַלד - מאַכן אַ גרויסן טומל,
סקאַנדאַל, אַליאַרמירן, שרײַען געוואַלד.

59/1

1928 " און ר' מענדעלע אַליין |...| פֿלעגט שבת ביין=

השמשות אַרומגיין |...| און מאַכן אַזעלכע געוואַלדן, 163

אַז די חסידים איז אָן אימה באַפֿאַלן". אַפּאַטאַשו, 147,5.

1943 " זענען געקומען אַנצולויפֿן די אַלטע ברוקאַזשעס

|...| און אויפֿגעהויבן אַ געוואַלד: אונדזער ברויט 325

נעמט איר צו!". דעמבלין, 3, 7.

שון: ער שלאָגט און שרייט געוואַלד – איראָניש ווען

איינעם וואָס טוט עמעצן אָן עוולה און טענהט נאָך אַז

ער איז גערעכט.

60

ג ע וו אַ ל ד ז אַ ם - אַדי/אַדוו. פֿפֿ געוואַלטזאַם.

(דטשמ) וואָס ווערט געטאָן מיט געוואַלד (ב II, 1.

1919 " הער בערגסאָן פֿילט, אַז זײַן ערשטע פֿאָרמולירונג

פֿון פֿאָלק און זײַן רעכט אויף עקזיסטענץ קאָן בשום 219

אופֿן ניט פֿאַרענטפֿערן געוואַלדזאַמע אַנעקסיע, פֿון

יענע לענדער". זײַטלאָווסקי, 8, 232.

געוו – [redacted].

1967 "פֿאַראַן אַן אָנגענומענע הנחה |...|, אַז דער

356 נצחון איז אויפֿן צד פֿון די שטאַרקע און געוואַלטזאַמע!"

פריל 69

אהרן צייטלין, ~~צ"ל שמז~~, 23/VI.

ג ע וו אַ ל ד ט ע ט י ק – אַדי/אַדוו. (דטשמ?) וואָס איז

געטאָן מיט געוואַלד (!!, 1ב), ברוטאַל, אכזריותדיק.

1920 " פֿונקט ווי די נשמות פֿון די געהרגעטע וואָלטן

זייער נקמה גענומען פֿאַר זייער געוואלדטעטיקן 369

טויט". איינהאָרן, 4, 55.

ג ע וו אַ ל ד י ק – אַדי/אַדוו. פֿפּ גוואַלדיק, ג(ע)וואַלטיק.

1. זייער גרויס, אומגעהײַער, אויסערגעוויינלעך.

% אין דער גרויסער שטאָט איז אַ געוואַלדיקע באַוועגונג.

ער לויפֿט מיט אַ געוואַלדיקן אימפּעט. די קינדער האָבן

געוואַלדיק מורא פֿאַר פֿינצטערניש. מ'האָט אַרײַנגעלייגט
געוואַלדיקע הוצאות אין אויפֿבויען דעם סטאַדיאָן.

1893 " דורך די שרעקלעכע קאָנקורענץ פֿון די גאַנץ
גרויסע גבֿירים, מיט די הילף פֿון זייערע געוואַלדיקע 229
מאַשינערײַען און ערפֿינדונגען |...| ווערן אַלע
קליינע געשעפֿטן=מאַכערס רויִנירט". פֿייגענבוים, 1,31.

1908 " אויף אײַערע טעמפּלען, אויף אײַער פּאַלאַסט,//
אויף אײַערע סאַלאָנען זיך שפּרייטן// וועט יענער 400
געוואַלטיקער פֿלאַם מיט אַ האַסט". מ. ראָזענפֿעלד, 2,93.

1923 " מיט עטלעכע טעג צוריק זענען מיר דאָ געלעגן
אונטער אַ געוואַלדיקער קאַנאָנאַדע". זאַק, 1, 263.

1964 " די געוואַלדיקע אחריות, וואָס אָט דער בחיר-היצורים,
|...| טראָגט אויף זיך". י. קאַפּלאַן, 1, 189. 118

2. נאר אדוו. וואָס עמפּאַטיזירט, הייבט אויף די
מדרגה פון נאָכקומענדיקן ~~אדי/אדוו.~~ אַדיעקטיוון און אַדווערבן. % געוואַלדיק
גרויס, געוואַלדיק שטאַרק, געוואַלדיק שיין,
געוואַלדיק שווער.

1925 " ער איז |...| געוואַלדיק העפלעך צו זײַן
249 בלאָס אויסגעדאַרט ווײַב". י.י. זינגער, 3, 293.

1951 " די שפּראַך גופא האָט במשך פון די יאָרן נאָך
249/א דער ערשטער וועלט=מלחמה גוואַלדיק גיך פּראָגרעסירט".
י. מאַרק, ~~זב ליטע, 1,~~ (פּעמי 106) 430.

1953 "|אַ בליץ| פון איין עק הימל ביזן אַנדערן האָט
249/ב פאַרבלענדט די אויגן און אַ גוואַלדיקער דונער
האָט אָנגעפאַנגען קראַכן". ברוטילאָוו, 1, 92.

|| געוואַלדיקייט – די, בא. אומגעהײַערקייט, גרויסקייט.

|1957?| " די שכינה פון זײַן שטאַרקייט וואָס |...|
400/א די הימלען |...| קענען ניט פאַרנעמען איר געוואַלדיקייט
|...|". ליקוטי אמרים, תניא, ז' 270.

גיוואלטיג.

1602 " רוף צו מיר זא וויל איך דיר ענטוורן אונ׳

וויל דיר אן צייגין גרושי אונ׳ גיוואלטיגי זאכין". 377

ס׳ ירמיה, לג - ג.

1701 " דא וואר איין מאן דער האט איין שין ווייב,

אונ׳ זיא וואר איין גיוואלטיגי עשירה". 378

מעשה=בוך, 2, מעשה קצ"ט.

ג ע וו אַ ל ד ע וו ע ן - אוטוו, פּפּ גוואַלדעווען,

(זן) ג(ע)וואַלטעווען, פֿאַר געוואַלדעוועט/געגוואַלדעוועט.

שרײַען שטאַרק, אויף קולי=קולות, ליאַרעמען, שרײַען

געוואַלד, מאַכן אַ געוואַלד, % די ווײַבער אין מאַרק

קריגן זיך, געוואַלדעווען אַז מע קאָן טויב ווערן.

1891 " רבי גרונם האָט געשריגן און געוואַלדעוועט

קומענדיק אַהיים, ער האָט געשאָלטן זײַן טאָכטער 227

מיט איר מאַמען". אנ, ר' גרונם, 1, 10.

1905 " וואָס מער דער עולם האָט געגוואַלדעוועט,

אַזוי מער האָט דאָס דעם מחבר פֿאַרדראָסן". 227/א

שלום=עליכם, 15, הקדמה צו "צעזייט און צעשפּרייט".

1928 " דעם מאַן אָבער האָט זי קיין גלײַך וואָרט נישט

געגעבן, שטענדיק געוואַלטעוועט |...|". 408

אָפּאַטאָשו, 14, 114.

1953 " שאַ, שטיל זאָל זײַן!.. ניט געגוואַלדעוועט,

ניט געבויאַנעוועט". ברוטיללאָוו, 1, 74. 124

ג ע וו_א ל ד ר י ס - דער, =ן. 1. שטאַרקער ריס,
איינשניט אין אַ בגד, צוליב פֿאַרטשעפּען זיך אין אַ
שאַרפֿער זאַך.

1883 " איר אַליין זייט אָבער געבאָרן געוואָרן צו זיין
281/א בעטלער, |...| אַז ניט וואָלט איר ניט קאָנען ליידן
אַזעלכע גוואַלדריסן אין אייערע קליידער".
ג.י. ראַוויטש, 3, 26.

1928 " ער האָט אַ שפּרונג געטאָן אַן אַ זייט, זיך
280 פֿאַרטשעפּעט אין אַ טשוואָק און געמאַכט אַ געוואַלדריס
ווי אַ דלת אין זיין נייעם ראָק". אַפּאַטאָשו, 6, 70.

1965 " האָט |דאָס יינגל| קריכנדיק אויפֿן ווייַנשלבוים
281/ב געמאַכט_א גוואַלדריס אויף דעם נייעם העמדעלע".
נאַטע לוריע, 5, 35.

2. (פֿיג) קאָנפֿליקט, סתירה.

1883 " אָנגעהויבן אַרומצוזען, אַז אין אַנדערע זאַכן,
146 אין וויסנשאַפֿטן, אין חכמות, אין מיין באַנעמען,
איז ביי מיר אויך געווען געוויסע געוואַלדריסן".
ג.י. ראַוויטש, 3, 28.

געוו – [redacted].

1972 " בלויז אַזאַ מין גאון וואָלט באַוויזן גאַנץ צו

מאַכן דעם גוואַלדריס אין דער נשמה פֿון אַ פֿאַלק". 285

אהרן צייטלין, ~~זש' גק~~, ז' 75, ז' 163.

פּאָז 37,

אויף אַלע געוואַלדריסן קען מען לייגן אַ לאַטע,

אָבער נישט אויף אַ ריס אין האַרצן.

ג ע ו ו א ל ט – ---→ גערוואלד !!.

69|1

ג ע וו אַ ל ט – 1. פֿאַר פֿון ווערן, פֿפֿ (ביילע ל.ר.ע) גע[illegible].

2. פֿאַדי. געווינטשן, געגאַרט, וואָס מע וויל, מע פֿאַרלאַנגט.

1912 " |...| קיין זאַך קומט ניט פֿאַר אָן אַ באַוווּסטן מיין, אָן אַ געוואַלטן ציל". זשיטלאָווסקי, 3, 160. 348

|?| " זי דערשרעקט זיך אַליין פֿאַר אַזאַ ניט=געוואַלטער קאַקעטעריע". שניאור, |באנד?|, 103. 349

1922 " |...| די קלענסטע געוואַלטע אָדער אומגעוואָלטע אָפּווייכונג". איבן, זאַלקינד, 4, הקדמה. 347

69/2

(?נ?) □ |געוואַלטונג| ג י וו א ל ט ו נ ג - די. הערשאַפט, געוועלטיקונג.

1764 " דא ליס זי צו זיך רופיך די איבערשך פון די (פרושים) אונ׳ איר הערך אונ׳ זי גאב די גיוואלטונג איבר דש גאנצי פאלק צו זי". 355

יוסיפון, 5, דף נה - !!.

....

רעד: אפשר דאַרף מען דאָס לייענען ׳געוועלטונג׳?

....

געװן - [redacted].

ג ע ו ו א ל ט י ק - ←---- <u>געוואלדיק</u>.

?נ? ט|געוואַלטיקונג| ג ו ו א ל ט י ג ו נ ג – הערשאַפט,

שליטה.

1713 " און׳ זי טעטן גדענקן זיין לוב און׳ שתהייט: ישראל דיא דא זיין אין זיינר גוואלטיגונג". 382

מחזור, 1, דף קס – !T.

ם|געוואַלטיקייט| ג י ו ו ל ט י ק יי ט – הערשאַפט, ?נ?

געוועלטיקונג.

1764 " אבר די רומיים הבן די נאמן אונ' <u>גיוולטיקייט</u>

פון דעם קיסר פון זיך אב גיווארפן". 397

'3 ש

<u>יוסיפון, 5, דף ~~30~~ – ז</u>.

?נ? ם |געוואַלטיקלעך| ג י ו א ל ט י ג ל י ך/ג י ו ע ל ט י ק ל י ך

זייער שטאַרק, מעכטיק.

1541 " דער שווייש <u>גיוועלטיקלליכן</u> דורך דיא רינג

ראן.// עס הטן דיא היידן מענכן שטארקן מאן". 383

<u>שמואל=בוך, סטראָפע 439</u>.

1668 " דא ענטוואָרט דער קיניג דריוש דיין הער

אלכסנדרוס דער האנדלט הערליך אונ' <u>גיוואלטיגליך</u> 384

אן דיזן זאכן". <u>יוסיפון, 3, דף מט</u>.

?נ? | געוואַלטיקן| ג וו ל ט י ג ן - געוועלטיקן, הערשן.

מ"הד: *gewaltigen.*

393 ... " ימשלו - גוולטיגנט". רייכלין 8, תהילים, יט׳יד.

395 ... " ורדו - אונ׳ זי גוולטיגטן". דצוו, ישעיה, יד-ב.

געוור - [redacted].

ג ע וו אַ ל ט ע וו ע ן - <---- גוואַלטעוועז.

ג ע ו ו א ל י ע ט - פֿאַר פֿון וואַליען.

ג ע ו ו אַ ל ן – 1. פֿאַר פֿון וועלן (אויפֿזידן,
אויפֿקאָכן).

2. אדי. (וועגן מילך) אויפֿגעזאָטן, אויפֿגעבריט.

% ער טרינקט נאָך געוואַלענע מילך, ניט קיין רויע.

1941 " די געוואַלענע מילך האָט אויף די לונגען נישט
געלייגט קיין לאַטע". ש. שטערן, 1, 71. 424

1955 " די געוואַלענע מילך איבערלויפֿט אויף דער
בלעך". ב. ווײַנשטיין, ~~דש׳ גק,~~ פֿאָר 18, נ׳ 22, ז׳136. 416

1966 " יענע יאָרן פֿלעגט מען נאָך קויפֿן געוואַלענע
מילך אין געווועלב". באשעוויס, ~~צ׳ פֿאַר,~~ X/28. 418
פֿאָר 155,

געוואַלעוועט - אַדי. בנב. "אונדזער הויז איז די איינציקע געוואַלעוועטע הויז אין שטעטל" |קטוו|.

רעד: די ציטאַטע איז ניט פון אַ מחבר, אונטערגעצייכנט מיט "מוש". אין פויליש איז דאָ דער ווערב walować מיטן באַטייט, איינקלאַפּן, איינפּרעסן (ערד, וועג). איז אפשר מיינט עס אַ הויז מיט אַן ערדענער אָבער גוט איינגעקלאַפּטער פּאָדלאָגע? ---> זע אויך ווייטער דאָס וואָרט "געוואַלקעוועט", וואָס האָט טאַקע דעם דאָזיקן באַטייט.

ג ע וו אַ ל צ ט – פֿאַר פֿון וואַלצן.

ג ע ו ו אַ ל צ ע ו ו ע ט – פֿאַר פֿון וואַלצעוועז.

81.- 82 - צוו

ג ע וו אָ ל ק נ ט (ז י ך) - פֿאַר פֿון וואָלקענען (זיך).

81.- 82 - [illegible]

ג ע וו אָ ל ק נ ט(ז י ך) – פֿאַר פֿון וואָלקענען (זיך).

83 – גיג

?נ? ם|געוואָלקנט| ג י וו א ל ק י נ ט – **אדי**. פֿאַרוואָלקנט.

1716 " דען ניט אזו איז מיין הויז גיזיינד מיט

גאט דז מיין ליכט זאל דיך <u>גיוואלקינט</u> זיין". 429

<u>ס' המגיד, 3, דף פ' – T.</u>

84 –

ג ע װ ו אַ ל ק ע װ ו ע ט – 1. פֿאַר פֿון װוּאַלקעװען.

~~געװאַלקעװעט~~ 2. אַדי/אַדװ. אײַנגעקלאַפּט,

אײַנגעפּרעסט.

1916 " די ערד איז אַ 'געװאַלקעװעטע', באַשמירט מיט

ליים". שלום=עליכם, 37, 176. 430

1930 " אַ קליין שטיבל... איין פֿענצטערל... די ערד

איז אַ געװאַלקעװעטע, באַשמירט מיט ליים און אַלע 431

שבת און יום=טוב – באַשאָטן מיט זאַמד".

י. גרינבערג, 1, 39.

רעד: איז דאָ בײַ אונדז אַ װערב "װאַלקעװען"

אין דעם באַטײַט?

ג ע וו א ן – |<u>דער? מצ?</u>| (<u>רעג, רומ, מאלד</u>)

דיוואַן, בעטל, סאַפּע"|<u>קטור</u>|.

<u>באַמ:</u> געוו<u>אַ</u>ן? געוואָן; אַקצענט?

86 - Vrg

ג ע ו ו א נ ד - ----> געוואנט.

87 - גוו

?נ?   ג ע ו ו אַ נ ד ט – <u>אַדי/אַדור</u>. (<u>דטשמ</u>) געשיקט, פֿלינק.

ג ע ו ו א נ ד ל ט - פֿאַר פֿון וואַנדלען. 88 -

89 –

ג ע ו ו אָ נ ד ן – פֿאַר פּון ווענדן (זיך).

90 -

ג ע ו ו א נ ד ע ר - דאס/דער, בא. (שנש) דאס דויערניקע
וואנדערן.

געוו - [redacted].

1962 " דער גאנצער שבט איז געווען אויף די פיס
449 אין געוואנדער". י. וואלאך, ~~צ' שמד~~ פֿון 69; 24/VI.

1970 " היינט זיינען מיר דא אין אונדזער געוואנדער
448 פון דער נאצישער קנעכטשאפט". י. קאפלאן, 2, 152.

ג ע וו א נ ד ע ר ט – פאר פון וואנדערן.

ג ע וו א נ ד ר ע וו ע ט - פאר פון וואנדרעוועך.

93 - גוו

ג ע ו ו אַ נ ט - דאָס, =ן (זן) גערווענטער/געווענדער.

1. אַמאַליקער וואַלענער אָדער האַלב וואָלענער שטאָף, די רעכטע זײַט אַ ביסל שאָרסטקע. % אין דער שניט־קראַם איז דאָ פֿאַרשיידענע סאָרטן געוואַנט, זײַד, קאָרט. די סאָלדאַטן טראָגן מאַנטלען פֿון געוואַנט.

1815 " |...| פלעגט אום שקין צו שררות טראגין סחורה אזו ווי דה סדר אוז פון משרתים וס זיי טראגין גיוואנט אויף דעם עלנבוגין". 477

1873 " פֿלעגט ער אָנטאָן זײַדענע שמאַטעס, איידער אַ גאַנץ קלייד פֿון געוואַנט". מענדעלע, 1, קאַנק307480. קאנק

1936 " |...| אַלץ וואָס דאָס לאַנד האָט געדאַרפֿט אויף קליידונג, געוואַנט פֿאַר דער באַפֿעלקערונג, פֿאַר דער אַרמיי". י.י. זינגער, 6, 9. 523

1951 " |...| האָט אַליין זיך אויפֿגעגנייט דעם אַנצוג |...| פֿון אַ פּויעריש געשפּינטן און געוועבטן וואָלענעם געוואַנט". א. קאַצענעלנבאָגען, ~~דב ליטע~~, 1231. 478

פּויר 106

94 – [illegible]

2. (<u>עלט</u>) מלבוש, בגד, קליידונג.

1911 " ער |דער סוחר| שטייגט אַרויס מיט דעם רייזע=
438 <u>געוואַנד</u> און די מוסטערן=קאָלעקציאָן אין דער האַנט".
<u>מוירער, 1, 31</u>.

1949 " |...| טונקעלע הויך געוויקסיקע מיצרישע
504 אַראַבער אין זייער לאַנגע <u>געוועַנדער</u>". <u>י.י. טרונק</u>,
<u>7, 238</u>.

1953 " אין דרײַ <u>געוואַנטן</u> פֿון ליכטיקן לײַן// וויקלט
491 דער אר"י הקדוש זײַן גוף". <u>י. פֿרידמאַן, 1, 25</u>.

95 - צה

0 בעטגעוואַנט - ---> זבז.

ז פֿון איין (שטיקל געוואַנט (זייַד) - וועגן צוויי אָדער מער מענטשן פֿון דעם זעלבן שניט, כאַראַקטער.

איין געוואַנט (ווּאַר: אין שאַרן געוואַנט) אַרייַנשטעקן (וואַר: אַרייַנגעבן, אַרייַנשפּאַרן, אַרייַנשטעלן, אַרייַנרוקן, אַרייַנשטופּן) - (עלט) אָפּגעבן אין מיליטער=דינסט.

1888 " שניאור=וואָלף וואָלט אים זיכער אין געוואַנט אַרייַנגעשטעקט, געמאַכט פֿאַר אַ זעלנער". 506
מענדעלע, 3, 211.

1895 " פֿאַר טראָגן אייגענע האָר, |...| צי פֿאַר לערנען תּנ"ך - אַרייַנשטופּן אין געוואַנט". ליניעצקי, 9. 462

1915 " מע האָט מיין יחיאלן געגומען צו דער אָפּאָלצעניע |רעזערוו-מיליטער|, אין געוואַנט אַרייַנגעשטעלט, געגעבן אַ ביקס |...|". שלום=עליכם, 14, 145. 467

טפ

96 - גרץ

אריינגייין אין שארן געוואנט - (עלט) ווערן א סאַלדאַט.

שוו: אז מען האָט פֿון א זון א שאנד, רוקט מען אים אַריין אין געוואנד - (עלט) מע גיט אים אָפּ פֿאַר אַ סאַלדאַט.

גיוואנט/גיוונט. מהד: gewant

1. --->

1795 " ווען וויין ווערט פר סימעלט נעם איין אייל נאיי לייוונט אודר גיוואנט, לאז איבר אויף אים עטליכי מאל אונ אידר מאל שוויינק אפ פון אים דעם סימעֶל מיט ריינה וואשר". איין ביכל |...|.

451

97 – גיר

געוו – [redacted]。

.2 ⟵----

1544 " עז באדט זיך |דער מלך| און זאלבט זיך אונ׳

טעט אן גוט גיוואנט". שמואל=בוך, סטראפע 1301。 464

1610 " אונ׳ דוא זאלשט דיך באדן אונ׳ דוא זאלשט

דיך זלבן אונ׳ דו זולשט אן טון דיין שבת גיוונט 519

אויף דיך"。 טייטש=חומש, רות, ג – ה.

1723 " קום דוא הערליכי כלה וואול ביקאנט היפש

אן גיקלייד איך קושטליכן גוואנט"。 ברכת המזון, דף ט/א. 525

גרו - 98

ג ע ו ו אַ נ ט ן - <u>אדי.</u> ---> <u>געוועגטן.</u>

98/1   גע –

710

ג ע ו ו א נ ט ש נ י ט   –   ---←   געווענטשניט.

|| געוואנט=שניטער   –   ---←   געווענט=שניטער.

99 - גז

ג ע וו אָ נ כ ע ט - <u>פֿאַר פֿון</u> <u>וואָנכען</u>.

100 - גײַר

ג ע ו ו אַ ס ע ר - דאָס, באַ. (עלט) כולל=נאָמען פֿאַר פֿאַרשיידענע וואַסערן, אַ סך וואַסער.

" נאָר די יונגזון |...| נעמט שוין היגטער די באַרגוועלדער שפּריצן, |...| און אירע אויפֿגעשטראַלטע געדאַנקען באַבליצן אַ געוואַסער". סוצקעווער, 112,3. 561

1963 " אַ האַרק, שוועסטער, ווי קוואַלנדיק געוואַסער // לויפֿן די בלוטן מײַנע! פֿרידמאַן, 3, 49. 560

ם

גיוושיר.

1679 " פֿופֿצעהן אילן הוך גינג דאש גיוושיר איבר דיא בערג דיא בידעקט ווארין". בליץ, בראשית,ז - כ. 557

ג ע ו א ס ע ר ט – אדי/אדוו. 1. (שנש?)

וואסערדיק, פארוואסערט, אויסגעמישט מיט וואסער.

1945 " דער זוהר – געדיכטער אלטער ווייַן. ביים

רבין אלימלך – // בלויז א קווערטל פון אלטן 563

ווייַן צעלאָזן אין אַן עמער וואסער,// און ביים

איייניקל אַ קעלישעקל פון פארוואסערטן [ווייַן],

צעלאָזט אין נייַעם עמער וואסער //, און פון דעם

צוויי מאָל שוין געוואסערטן – בלויז טראָפּנס".

באריישא, 3, 258.

/7 געוואסערטע אקציעס |סטוטש 492|. – בנב.

109 גער

גער —

?נ? ג ע ו ו אָ ף — דאָס, בא. (שנש) וואָפּן, געווער.

1965 " דעמאלט מוז דער צדיק זיך אָנגורטן מיטן

568 שטאַרקסטן געוואָף מיט זײַנעם און זיך פֿאַרמעסטן".

ב. האגער, ~~זש' גק~~, נ' 52, ז' 25.
(הער 38,)

רעד: כ'מיין אַז ס'איז אַפּילו ניט קיין שנש — סתם
אַ געמלאכהט וואָרט.

ג ע ו ו אַ פּ נ ט - פֿאַר פֿון וואָפּענען |הארקאווי| הא״ק.

~~געוואָפּנט~~ 2. אַדי/אַדוו. (עלט) באַוואָפּנט, מיט וואָפּן, געווער.

1852 " און נאָך אים קומען עטליכע גוואָפּנטע מענשן פון דוד". אנ', גדולת דוד ומלכות שאול, 1, 34. 584

1866 " זאָלן זיי אָבער אויס ריקזיכט קעגן דעם פּאַפּסט, |...| יאָ וועלן זיך אַריינמישן מיט געוואָפּנטער האַנט". ~~צ' קמ.~~ פּרו 177, נ' 37, ז' 568. 573

1941 " זאָלט איר, אַלע העלדישע יונגען, אַריבערגיין געוואָפּנט פֿאַרויס". תרגום יהואש, דברים, ג - 18. 577

□ גיוואָפּנט.

1544 " דער קוניג רופט דען גיוואָפּנטן וועלכר בייא אים זאש". שמואל=בוך, סטראָפֿע 554. 578

1610 " אונ׳ גיוואופנט זיא גינגן אויף קינדר ישראל".

579 טייטש=חומש, שמות, יג - יח.

1713 " ער איז געוואפנט מיט כח און מיט גבֿורה".

586 מחזור, 1, קע - !!.

ד גיוואפנט געלט - בנב.

1744 " אך קאן דאך נידרן איין גרוש פייאר פון הימל

584 אונ׳ קא פר ברענן דיך זאמט דיין גיוואפנט געלט

אונ׳ לייט". בחינות עולם, 1, יא - !!. |טעקסט איז

לק: "תרד אש האלוקים משמים ותאכל אותך ואת חמישך"|.

105 - גזץ

- ~~[illegible]~~

[redacted]

ג ע וו אַ ק ל - דאס, בא. (שנש) דאָס דויערנדיקע

וואַקלען זיך, וואַקלעניש.

1959 " אונדזער געוואקל לגבי פֿרידלעכער קאָעקזיסטענץ

שטאַמט פֿון פֿאַקט, וואָס מיר באַטראַכטן סאָציאַליזם |...| 593

ווי אַן אומלעגיטימען אַרויסשפּרונג |...|".

כרך 166,

מ. פערלמוטער, ~~ישׂ' פאש~~, 1/17.

106 - גײַץ

ג ע װ אַ ק ל ט - פֿאַר פֿון װאָקלען.

107 – גע״ו

ג ע ו ו אַ ק ס – דאָס/דער, בא. (שנש) דאָס וואַקסן.

" ווען דאָס חלום=אויג דערזעט אַ גערוואַקס פֿון 1937 596

פֿייכטע זאַנגען |...|". טוצקעווער, 3, 89.

ג ע וו אַ ק ס ה ו י ז - דאָס, הײַזער. (שנש)

אָראַנזשעריע, װינטער=גאָרטן.

1910 " נעמט אַן אוגערקע, װאָס װאַקסט אױס װינטער
אין אַ געמאַכטן געװאַקסהױז אונטער אַ גלעזערנעם
דאַך, געװאַרעמט פֿון עלעקטרישער היץ |...|".

י. גאָרדין, 4, 255.

597

88

ג ע ו ו אַ ק ס ט - פֿאַר און פֿאַדי פֿון וואַקסן.

(שמירן מיט וואַקס).

ג ע וו אַ ק ס ן / ג ע וו אָ ק ס ן - 1. פֿאַר פֿון וואַקסן.

2. אַדי/אַדוו. ווו‧קסיק. % הויך געוואָקסן (הויכער), [illegible] קליין געוואָקסן (נידעריקער). געוואָקסענע, געוואָקסענער.

1861 " דאָס ווײַב איז אַ מאָל שײַן געווען, אַ הויך געוואַקסענע יִדענע". אַקסענפעלד, 1, 111. 605

1956 " און דו, מײַן משהלע, געוואָקסן ווי אַ טאָפּאָל". שומיאַטשער, 3, 87. 606

1970 "דער לאַגער=פֿירער |...| איז געווען קליין געוואָקסן. מיט אַ פּנים פֿון אַ מאַלפּע, ער איז געווען גרויזאַם און ברוטאַל". י. ראַגאַזינסקי, יזב 7, ז' 319. 607

ם גיוּוקשן.

3. [illegible] דערוואַקסן, עלטער.

1676 " מער שרייבן זיא |די חכמים| וועז איינר הוט איין טאכטר איין גיוּוקשני דא זול ער זי אויש געבן נאך זיינם פר מויגן אונ' זאל ניט ווארטן ביז רייכר ווער". ברנט שפיגל, פּרק כח. 608

110 - גוו

ג ע ו א ר ג - דאס/דער, בא. (שנש) דאָס דויערנדיקע וואַרגן (זיך).

613 1935 " ליפּן פּליסטערן אין געוואַרג". סוצקעווער, 3, 36.

111 – גײַע

ג ע װ אַ ר ג ן – פֿאַר און פֿאַדי/פֿאַדור פֿון װאַרגן/װערגן.

|| געװאַרגנקײט – די, באַ. (שנש) מצב פֿון װאַרגן זיך.

1945 " ער האָט מיט געװאַרגנקײט געצײלט די רײד!"

באַרײשא, 3, 303.

616

112 -גּו

ג ע װ אָ ר װ ל ט - אדי/אדוו. באַשמירט מיט פּעטס.

1939 "...| לויפּט צו מיט די גערוואָרוולטע שטיוואַלעס

617 צום פּענצטער". שניאור, 4, 397.

113 - געוו

טרוו/אוטא, ס'רול מיט אַן אָביעקט=דיבּ צאָפּ

געוואָר ווערן - ~~טרוו~~ פּפּ: געוווויר ווערן,

(זן) געוואַרע/געווווירע ווערן, פּצ איז געוואַר

געוואָרן. 1. דערוויסן זיך, קריגן אַ ידיעה,

ווערן אינפֿאָרמירט. % געוואַר ווערן עפּעס/וועגן,

געוואַר ווערן, אַז... סוף=כּל=סוף איז מען געוואַר

געוואָרן דעם אמת. פֿון דעם בריוו ווערט מען געוואַר,

אַז ער איז אַוועקגעפֿאָרן.

1819 " אַז דו וועסט עפּיס גיוואהר ווערין, זייא מיר

תיכף מודיע, מיר זאלין וויסין, וואס עס טוהט 655

זיך". פּערל, 1, 49.

1881 " יעצט איז דער בעל=הסוס געוואר געוואָרן,

אַז ער האָט דערויף געפֿירט 10 זעק, ביני=לביני 624

האָט זיך דאָס פֿערד איסגעבראָכן אַ פֿוס".

דלוגאַטש, 2, 47.

1907 " שפּעטער איז זי געוואָרע געוואָרן, אַז ראָמאַנענקאָ

איז פֿאַרשוווּנדן געוואָרן". שלום=עליכם, 18, 90. 643

1929 " אַהערצו קומען אַלע שבת ייִדישע באַקאַליישטשיקעס

און הענדלער, און אָרעמע=לײַט מיט סידורים און 1016

טליתים - אָפּשפּאָרן אַ ביסל מאָגערן עולם=הבא און

געוווירע ווערן נײַעס און גזירות, וואָס גייען אויף

דער וועלט". מאַרקיש, 4, 10 - 11.

1973 "האָב איך געבראַכט פֿון יענע מקומות עטלעכע

פֿאַרמעטן פֿון משיחס טאָגבוך. אַז וועסט קאָנען לייענען, קאנק

וועסטו געוווירע ווערן אַ סך סודות". סוצקעווער, 154,7.

2. אָפּשטאָטן אַ וויזיט, קומען צו עמעצן זיך אָנפֿרעגן

וואָס ער מאַכט, וואָס הערט זיך.

186... " |...| האט ער אמאל בייא נאכט (ב)עגינט איין

אישה וואס זיא איז גיגאנגן גיוואר ווערן צו 679

איר טאכטר". נחלת צבי, 3, דף קנ"ג/ב.

1907 " אַ גאַסט. מישטיינס געזאָגט, אַ קינד. געקומען

קאנק געוואַר ווערן דעם קראַנקן טאַטן". שלום=עליכם,8א,22.

1935 " די בעל=הביתטעס, וואָס קומען צו אים געוואַר

ווערן, משלט ער אויס ווי אַזוי צוצובריטן נײַע

מינים אײַנגעמאַכטס". באשעוויס,1,137 - 134.

|| געוואַרווערונג - די, =ען. (נש) שפּירונג, פּערצעפּציע.

... " עס פּלאַמט אויף אין מאַרק אַ געוואַרווערונג

619 פֿון אַ באַרג". זשיטלאָווסקי| ציט שעכטער, פּרט 1

~~זש' אויפֿן שוועל~~, נומ' נאַוו' - דעצ', 1923.

פֿון ז' 116

רעד: פֿדאי די ציטאַטע אויסברייטערן, געפֿינען דאָס

אָרט אין זשיטלאָווסקיס ווערק גופֿא, ווען

געשריבן א"א.

בז ז' 115

116

1923 " |...| די באַגריפֿן, וואָס מיר האָבן וועגן

יעדן אַנדערן קעגנשטאַנד, קאָנען באַטראַכט ווערן 618

אַלס אויסערלעכע און אייבערפֿלעכלעכע, די געוואָרווערונג

אָבער וועגן אונדז גופֿא איז אינעווייניק און טיף".

נאַטאַנסאָן, 1, 30.

....

גיוואר ווערדן/ווערן.

1. ←----

1544 " דא זענדטן זיא בון אשדוד נאך אירן הערן

גאר.// דיא שפראכן ליבן הערן לושט אונז ווערדן 664

גיוואר.// ווז מיר מיט דער יודן שרייך זולן ביגינן.

// טוט מיט אים ווש איר וואלט בויכט איך גוייארט

בון הינן". שמואל=בוך, סטראָפֿע 97.

1626 "איין שקר הוט קיין פיס ניט מן ווערט בלד

גיוואר וועט איינר אייך ליגן זאגט". ס' המגיד, 1, 660

משלי, יב - יט.

117 גע

1711 " דיא טאכטר פון לוט האט ברוט גיגעבין צו גע-[redacted].

איין עני. וויא זיא |די לייט פון סדום| האבין עש 641

<u>גיוואר גיווארין</u> האבין זיא דיא אין הוניק גיטאן

אונ' האבין זיא אין דיא היך גיזעצט בז דיא בינן

האבין זיא אויף גיגעשין". <u>נחלת צבי, 1, כז / ג.</u>

ג ע וו א ר ט – 1. פֿאַר און פֿאַדי/פֿאַדוו פֿון וואַרטן.

2. פֿאַדי. דער אויף וועמען מע וואַרט.

1930 " |...| אַז לאַנג געוואַרטער קומט ניט אָנצוקלאַפּן

688 אין איר לאָדן". שומיאַטשער, 1.

1940 " זאָל שטיין ביַי דער טיר דער אורח דער געוואַרטער".

693 ליַיוויק, 6, 316.

119 - גע׳ן

געוו - [redacted].

?נ? ם | געוואַרטיקן | ג י ו ו א ר ט י ג ן - בנבב.

1734 " רק המערכה מוזן מיר מה׳ בכלל גוואַרטיגין,

ווערדי מיטליר ווייל דא נאך תחת כנפי האב גוטי 692

אך פירונג אונ׳ אך ווייזונג צור מו"מטוהן".

לשון זהב, !!.

1774 " וניהא לי ווען ער מיר יותר רימעסן ווערט

טון וועלכז מיט צו קונפטיגי פאשט פון אים גיוואַרטיג 691

בין אי"ה אונ׳ צו פר נעמן". חנוך לנער, דף יד-ב.

120 – גרז

ג ע וו א ר ט ע וו ע ט – פֿאַר פֿון וואַרטעווען.

121 -גװ

ג ע װ אָ ר ט ש - דאָס/דער, בא. (שנש) דאָס דויערנדיקע

וואָרטשען, וואָרטשעניש.

1973 " א |...| א באַפּעל מיט א געװאָרטש".

אליצקי, 5, 157. 694

ג ע וו אָ ר ן - 1. פֿאַר פֿון ווערן.

2. פֿאַדי. דער(די, דאס) וואָס איז געוואָרן, וואָס איז
אויפֿגעקומען.

1922 " זיין אויג האָט דערזען אַ שטיקל צעפֿוילטן |...|
699 איינגעגראָבענעם סלופּ, אַן אויסגעקרישלטן און
שוואַרץ געוואָרענעם". בערגעלסאָן, 3, 31.

1943 " פֿאַראַן אַ געבאָרענער שקרן, חונף, בעל=גאווה
755 וכו' און פֿאַראַן אַ געוואָרענער. |...| איז קיין
אונטערשייד נישט, צי די אַלע מומים און הסרונות
זיינען געבאָרענע צי געוואָרענע. דער אונטערשייד
איז נאָר אין די דרכי=הרפֿואה פֿון די שלעכטע מומים".
י. י. שניאורסאָן, 1.

1958 " ביי אַ געוואָרענעם, ניט קיין געבאָרענעם,
700 סאָוועטישן דיכטער וואָלט דאָס פֿון אונדז באַטראַכט
געוואָרן ווי אַ צייכן פֿון די נייע פֿרישע ווינטלעך".
ניגער, 8, 360.

|| <u>געװאָרנקײט</u> – <u>די, בא. (שנש)</u> רעזולטאַט פֿון װערן, פֿון געשען.

1950 "אױף דער קאַנװע פֿון אַט דער אַנדערש=
<u>געװאָרנקײט</u> האָט זיך צעברױזט אַ נײַע שעפֿערישקײט". 745
<u>ש. ביקל, ~~צ' טמו~~ XI/20.</u> (פֿעלד 69)

<u>שװ</u>/ <u>געװאָרענע איז ניט געבאָרענע</u> – אַ ליבלעכער קרובֿ, עמעצער פֿון דער אײגענער משפּחה איז נענטער װי אַ צװײטער, װאָס איז אַרײַנגעקומען אין דער משפּחה (למשל, אַן אײדעם, אַ שנור).

<u>געװאָרן איז געטרײַער װי געבאָרן</u> – אַ גוטער פֿרײַנד איז אַ מאָל בעסער װי אײנער פֿון דער משפּחה.

גע"ר –

124 ג ע ו ו אָ ר נ ט – 1. פֿאַר און פֿאַר/פֿאַדוו פֿון וואָרענען

2. געוואָרנט זײַן – (עלט) היטן זיך (פֿון/צו טאָן עפּעס), זײַן געהיט, פֿאָרזיכטיק, אַכטונג געבן, מקפּיד זײַן.

1818 " זאָל דר מענש געוואָרנט זײַן חלילה ניט אפּ צו נעמן דעם חברש גוט בחנם". אַנ. שבֿע זכירות, ז' 25. 711

1888 " אין דעם ענין פֿון פּרוכפּערן און מערן זיך קען מען צו זײַ חלילה גאָר קיין טענות ניט האָבן, זײַ זענען דעריך געוואָרנט ניט ערגער פֿון אַלע אַנדערע ייִדן". מענדעלע, 3,3. 730

1909 " זאָלסט זײַן געוואָרנט, אַז בײַ אַ מענטש וואָס האָסט חן אין זײַנע אויגן, זאָלסטו נישט פֿיל זיצן בײַ אים |...| טאָמער וועט ער זיך מיט דיר אָנזעטן און וועט דיר פֿײַנט האָבן". א.י. שפּערלינג, 2,3, ל. 738

1968 " דער/פֿאַר דאַרף מען טאָפּלט געוואָרנט זײַן מיט אויספּליקן אַזוי גערופֿענע דײַטשמעריזמען, וואָס פּליקנדיק זײַ, פּליקט מען אָפּט וואָרצלען און נישט ווילדגראָז". גלאַטשטיין, צ' טמז, 31/!!! 742

פֿער 69,

|| <u>געווארנטקייט</u> – <u>די, בא.</u> אָפּגעהיטנקייט, [illegible]
פֿאָרזיכטיקייט. % נאָר די כסדרדיקע <u>געווארנטקייט</u>
האָט זיי אויסגעהיט פֿון אַרייַנצופֿאַלן אין די
נאַצישע הענט.

□ <u>גיווארנט זייך.</u>

1610 " דרום דז זיא |די ווייַבער| ניט <u>גיווארנט זייך</u>
אן נידה אונ' חלה אונ' אן צינדן ליכט פון 723
שבת |...|". <u>טייטש=חומש, מדרש, ויקרא טו – יט.</u>

1676 " מן מוש <u>גיווארנט זייך</u> דש זיא ניט פר געשט
וואונדר גאטש |...|". <u>ברנט שפיגל, פרק יג.</u> 725

1723 " אונ ער זאל <u>גיווארנט זייך</u> דז אים קיין
און ציכטיג ווארט זאל אויז זיינם מויל הרויש 722
גין". <u>לב טוב, דף 50/T.</u>

126 - גוו

ג ע וו אָ ר ע וו ע ר ן - <u>געוואָר ווערן</u>.

127 - גלט

ג ע וו א ר ע מ ט - פאר פון ווארעמען.

128 – גער

ג ע װ אָ ר ף – דער/דאָס, בא. (שנש) דאָס דויערנדיקע װאַרפֿן (זיך) אָדער דאָס װאַרפֿן זיך דורך אַ סך זאַכן.

1940 "אַלץ עקסטאַטישער דער געקלאַפּ, אַלץ הייסער דער געװאַרף פֿון די לייבער – און באַלד דרייען זיך אַלע |...|". קאַראַלניק, 3, 227. 756

|| געװאַרפֿעריי – דאָס, בא. דזװ דפֿװ.

1861 "נאָר אַז עס װערט נאַכט, טוט זיך אַ קלאַפּעריי, אַ געקלינגעריי, אַ לאַכן מיט אַ געװאַרפֿעריי, אַז ס'איז אַ סכּנה אפֿילו פֿון װײַטנס צו שטיין". 775

אקסענפֿעלד, 1, 42.

100

ג ע ו ו אָ ר פ ן - 1. פאַר און פאַ / פאדן פון וואַרפן.

2. געוואָרפן זײַן (אויף עמעצן) - (עלט) אויסגעפאַלן,

באַשטימט/פאַרויס=באַשטימט, באַשערט,

אַרויפגעוואָרפן (צו טאָן עפּעס).

... " אויף דעם מענטשין איז גיוואָרפין מקיים צו

767 זיין די תרי"ג מצוות |...|". קב הישר, 6.

1872 " אויף זיי איז געוואָרפן צו וויסן דעת און

768 חכמה". צאינה וראינה, 3, הפטורת תולדות.

□ גיוואָרפן זיין.

1626 " די זעלביג נכט דז דער מבשר דז אויף אים

773 גיוואָרפן איז גיוועזין צו זאגן (הורה גבר) דז דער

מן מיין פאטר האט מכן טראגן מיין מוטר".

ס' המגיד 1, איוב, ג - א.

ג ע וו אַ ר ץ - ----> __געווירץ__.

ג ע וו אָ ר צ ל ט - פֿאַר פֿון וואָרצלען.

132 - גער

ג ע וו אַ ר ק (ע) - דאָס, בא. (שנש) דאָס דויערנדיקע

וואָרקען אָדער דאָס וואָרקען פֿון אַ סך טויבן; וואָרקערײַ.

1953 " טײַבעלעך און זינגערלעך אויף שינדלענעם דאַך.

781 // אזוי פֿיל געוואָרק, צוויטשערײַ און געפֿינקל".

פֿרידמאַן, 1, 137.

1953 " אין מאיר פֿראַנצויזס קול האָבן זיך סימפֿאָניש

783 באַהאָפֿטן דאָס ברילן פֿון אַ לייב מיט דעם געוואָרקע

פֿון אַ טויב". ביקל, ~~צ' טאג.~~ II 14/.

פּעג 68,

133 – גרט

ג ע ו ו אָ ר ק ע ט – פֿאַר פֿון וואָרקען.

134

געוואשן - פאר און פאדי/פאדוו פון וואשן.

|| געוואשנקייט - די, בא. אייגנשאפט אדער מצב פון זיין געוואשן. ער רימט זיך מיט זיין געוואשנקייט און ריינקייט.

געוואשענערהייט - אדוו. אין דעם מצב פון (שויך) זיין געוואשן.

1951 " אגב האט מען דאך די בולבע געקענט עסן ניט=געוואשענערהייט די הענט און יוצא זיין מיט דער קורצער ברכה 'בורא פרי האדמה'". 795

ה. אבראמאוויטש, ~~דם ליטע 1~~ בלאט 106, ז' 420.

135 - [illegible]

ג ע וו וי ג ן - <u>פאר פון</u> <u>וועגן</u>.

135/1 ג ע -

ג ע ו ווי ן = א ײַ ז ן - -----> **גע וו יי ן=אײַזן.**

107

136 גע- ג ע וווי נ ה יי ט - די, =ן. 1. נטיה (נייגונג)

אָדער באַדערפעניש אויסצופירן אַפּט (פסדר, רעגולער)

געוויסע טו·ונגען, אויפצופירן זיך און רעאַגירן

אויפן זעלבן אופן אין באַשטימטע סיטואַציעס;

געוווינ(ט)שאַפט, רגילות. % האָבן (קריגן, באַקומען)

א געוווינהייט. אויסמיידן שלעכטע געוווינהייטן.

מע קען די מענטשן דערקענען לויט זייערע געוווינהייטן.

1836 " דער |?| געוואנהייט צו וויגן די קינדער

שיינט בּיסלעכווייס גאר אויף צו הערן און עס 887

וואלט נאך בעסער זיין ווען עס וואלט גאר אונטערגייען".

בערלאנט, 1, 55.

1874 " די יידישקייט אירע וואָר |=איז געווען| איר

ניט |...| פֿארשטאַנדיק געמאַכט, נאָר איינגעוווינט, 871

און פון וועלכע געווינהייט קען מען זיך ניט

אָפּגעוווינען". דיק, 74, 24.

137 - גזל

1933 "אַ שעדלעכע געוווינהייט |טעקסט: געוויינהייט| איז אויך דאָס וואַרפֿן אויפֿן פּאָדלאָגע אויסגערייכערטע פּאַפּיראָסן". ~~זש' פּגעד~~ פּער 151, נ' 10. 895

1960 "דער מענטש איז אַ פּראָדוקט פֿון ירושה און אומשטענדן, |...| פֿון געוווינהייטן |טעקסט: געוויינהייטן|, וואָס האָבן זיך איינגעפּלייצט אין זײַן גוף". ריווקין, 4, 48. 878

2. קענטעניש וואָס קומט אין רעזולטאַט פֿון אייגענעם זיך פֿון לערנען.

1925 "האָט זיך דאָך דער בראשית=מענטש פֿיל געלערנט פֿון די אַרומיקע חיות |...|, אָננעמענדיק פֿון זיי אַזאַ אָדער אַן אַנדער געוווינהייט". יאַכינסאָן, 1. 904

1935 "אין דעם 7טן קלאַס דאַרף שוין זײַן פֿאַרענדיקט דער פּראָצעס פֿון אַנאייגענען פֿעסטע געוווינהייטן ריכטיק צו לייענען, שרײַבן און מינדלעכע רייד". פּאַ 27, ~~זש' אַפּן שפּראַכפּראָגנט,~~ נ' 43. 874

|| <u>געוווינהייטלעך</u> - <u>אַדי/אַדוו</u>. "וואָס קומט פֿון געוווינהייט" | <u>יודל מאַרק</u> |.

<u>מאַכן זיך אַ געוווינהייט</u> - טאָן עפּעס אָפֿט און/ אָדער אויפֿן זעלבן שטייגער, ביז ס'ווערט אַ געוווינהייט.

<u>ברעכן אַ געוווינהייט</u> - אָפּגעוווינען זיך צו טאָן עפּעס, וואָס מע האָט אָפֿט, כּסדר געטאָן.

<u>פֿון געוווינהייט (טאָן עפּעס)</u> - מעכאַניש, אויטאָמאַטיש, ניט קלערנדיק וואָס אָדער ווי אַזוי מע טוט.

1922 " <u>פֿון געוווינהייט</u> האָט ער ניט באַלד אַרויפֿגע- וואָרפֿן אויף זיך טלית=און=תּפֿילין". <u>בערגעלסאָן, 94,5</u>. 896

139 – גזט

1958 " |...| האָבן פֿון געוווינהייט זיך באַוועגט זיינע ליפּן". אקרוטני, ~~וש' צוקונפט~~, סעפּטעמבער,

(פער 169)

ז' 318.

גיוואונהייט/גיוואנהייט.

~~1. דער קוויניג שט.~~

1544 " דער קויניג שטונד בור טאג זיין לוב ער ביט בור גאש.// צו לובן גוט דען הערן אז זיין גיוואנהייט ווש". שמואל=בוך, סטראַפּע 1759. 865

1675 " איילין שפּיגל פרעסט אונ' זויפט וויא זיין גיוואונהייט וואר אונ' וויא איין פויער". 905

איילין שפיגל, דף 30.

1722 " דען עש זיינן זאגן דיא ~~ד~~מיאוס זיין פר איטלכן דער פר שטאנט האט, |...| אונ' אונפלוטיגי 869 זאכן אונ' פר אורזכן בידי גיוואונהייט".

מנורת המאור, 1, ל/ב.

3. מנהג, שטייגער.

... " דוך זיי הלטן אוך מיך נוך ריינישמ׳ זיטן אונ׳
גיוואונהייט". מגילה מינכן, 1, מ/110. 889

1661 " דען זיא האבן זיך אב גיזונדרט |...| פון
דען גיוואונהייטן דער וועלט". יוסיפון, 2, דף שנו. 863

1764 " אונ׳ דש איז איין גוואונהייד אונשר אלי
פעלקר די אונטר דען הימל זיין". יוסיפון, 5, דף קמד - !!. 889

140/1

9

140 a

|געוווינונג| ג י וו א ו נ ו נ ג - די. דזוו

געוווינהייט.

1621 " מן האט מיר גיזאגט ווי דוא דיר לאשט דארטן
וואול זיין |...|. איך האב דיר עש ניט פר איבל דוא 921
בישט ניא גנץ איך דער <u>גיוואוניג</u> קומען אונ' מכשט
אויש דען אויגן אויש דען הערצין". <u>פראגער בריוו</u>,
ז' 56.

1713 " אונ' צו מוסף האב איך ווידר קערט צו היטן
דיא זעלבגי <u>גוואוננג</u> פון צו פאדרן דיא שווערי 920
רעגן". <u>מחזור, 2, קכד - !!</u>.

<u>רעד</u>: פֿון קאָנטעקסט איז ניט קלאָר צו וועלכן
באַטײַט פֿון 'געווינהייט' קומט דאָ דאָס וואָרט
'געוווינונג': געוווינשאַפֿט אָדער מנהג.

141 -

ג ע וו ו י נ ט ! - פֿאַר פון וווינען.

~~געווינט~~

~~געוועלבט !! – פאר פון געווינען.~~

געווינט II – פֿויע פֿון געווינען.

-גײַ
143

גערוי בטוו - אדי. וואָס מע האָט זיך צוגעוווינט דערצו, וואָס איז אָנגענומען, געוויינטלעך.

1930 " מע האָט ווידער זיך גענומען יעדער צום אַלטן,

960 געוווינטן". י. גרינבערג, 1, 51.

1943 " דאָס מיצל פֿון דער יאַרמעלקע לאָזט זיך ניט

קאנק אָזוי גרינג אָפּטיילן, מחמת ביידע |...| זיינען פֿון פֿיל יאָרן זיי טראָגן שוין היפּש פֿאַרפּעטעסט און ווי צוגעוואַקסן איינס צום צווייטן, אָבער נאָך געוווינטער מי און געשיקטער האַנט=מלאכה צעטיילט ער זיי לסוף". נסתר, 5, 422.

1957 " |...| שטייען שטילע, זעלבסט פּאַרטרויטע,//

קאנק מיט יענער גלייכגילט דער געוווינטער, אַלטער,// פֿון די וואָס טוען זייער רעכט די טויטע".

לעיעלעס, 5, 208.

144

געוו – [redacted].

ג ע ו ו י נ ט ו ו ע ר ן / ז יי ן – אוטוו,

פפ (זן) געוויינט ווערן/זײַן, פּצ: געווינט געוואָרן/געווען. 1. קריגן/האָבן אַ געוווינהייט.

% געווינט צו... ער איז געווינט אויפֿצושטיין זייער פֿרי. דער זיידע איז געווען געווינט צו שלאָפֿן נאָך מיטאָג אַ פּאָר שעה.

1883 " פֿון קינדווייז אָן איז ער געווינט צו עסן בעבלעך אין טשאָלנט, |...| און עס האָט זיי חלילה קיין מאָל ניט געשאַט". ~~צ' ייִפּאַל~~ פּער 74, ג' 12, 178. 946

1943 "ער|אַלוזי|האָט |...| זײַן מאַנטל אויף זיך גענומען און, ווי תמיד ער איז געווינט— פֿאַרן אַרויסגיין פֿון שול |...|, צום ארון=קודש צוגיין, דעם פּרוכת צו די אויגן צועמען אין אים אַ קוש טאָן – אַזוי האָט ער אויך איצט געטאָן". קאַנק

נסתר, 5, 122 – 123.

1963 " |...| זאָל ער נעמען און פֿאַרקריכן אין אַ העלפֿאַנדביין=טורעם, ווי די בעלי=מליצה זיינען געוווינט צו זאָגן". לייוויק, 14, |?53|. 909

2. אָננעמען עפּעס ווי אַ געוויינטלעכע זאַך (דערשיינונג), משלים זיין דערמיט, צופּאַסן זיך דערצו, איינלעבן זיך דערמיט. % די קינדער זיינען שוין געוווינט צו דער שלעכטער באַציונג פֿון דער שטיפֿמאַמע. מיר זיינען שוין געוווינט מיט דער אינפֿלאַציע.

1848 " |...| ביז זיי ווערין דרונן אזו גיוויינט און בקענט גלייך וויא עש איז בייא זייא אייך עצמי זאך כלומר גלייך וויא דאש גיהער צו זייער בשעפּניש". חובות הלבבות, 3, 99. 945

1873 " איך בין געוויינט געוואָרן גוט צו לעבן, מיט אַלע תענוגים". מענדעלע, 1, קאַנק 238090. קאַנק

1907 " מיין |...| ברודער אליהו איז ניט געווינט

קאנק געווארן, מע זאָל צו אים אַזוי רעדן". שלום=עליכם, יח, 15.

1935 " די |נעבעלע| איז געווינט סײַ צו די ווײַ־

קאנק געשרייען פֿון האָבערינס סײַ צום קלאָגן פֿון כלות".

באשעוויס, 1, 70.

1957 " צו יראת=הכּבוד פֿון מענטשן פֿאַר זײַן סטאַטנעקייט

915 און גבֿירישקייט איז ער |...| געווינט".

שניאור, 13, 13.

שוו: צום גוטן ווערט מען באלד געווינט – צו
נײַע זאַכן (דערשײַנונגען), וואָס זײַנען גוטע, איז
גרינגער זיך צופּאַסן ווי צו שלעכטע.

מע זאָל ניט געפּרווט ווערן צו וואָס מע קען געווינט
ווערן – דער מענטש קאָן זיך צופּאַסן, משלים זײַן
מיט די ערגסטע זאַכן.

דער אקס איז געוווינט צום חלף - יעדער לעבט ווי אים

איז באַשערט.

ווי מ'איז געוווינט אין דער יוגנט, אזוי טוט מען אויף

דער עלטער.

דאס הינדל ווערט מיט דעם שעכטן געוווינט.

מיט צרות ווערט מען געוווינט.

ם גיוואונט/גיווינט זיין/ווערדן.

1. ←----

1766 " מן קיין קיין תורה קיין תפלה קאן טון אוהני דיא

ווערטר רעכט צו רידן זוא איז נויט וועגדיג דש 953

אין זיינר יוגנד דער מענש זול גווינט ווערדן

פר דש ערשטן רעכט צו רידן". אבן ישראל, דף 3 - ז.

148 – גאון

געוו – 38.

2. ⟵----

1626 "עש איז איינום אייך גרושר צער ווען ער

כבוד אונ' עושר גזוואונט איז, אונ' דינגט וואש 944

אונ' האט קיין געלט ניט מוז ער מיט שנד אהים

גיין". ס' המגיד, 1, איוב, ~~18~~ יד – כא.

149 – גרע

ם ג״ע ו ר י נ ט ל ע ך – ----> <u>געוויינטלעך</u>.

150 - גער

ג ע ו ו י נ ט ש א פ ט - די/דאס, =ן.

פּפּ געווינשאפּט. דזוו געווינהייט.

1931 " פון דעמאָלט אָן איז שוין ביַי דער מומע

קאנק מלכהלען פֿאַרבליבן די געווינטשאפט, ווי נאָר א

פּען, דאַרף מען זי אַ פּרווו טאָן". מ. קולבאק, 8, 19.

1943 " דאָס האָט מען געוואָלט אַרויסדרינגען פון

קאנק אייניקע זייַנע פּאַסטעמקעס, מינעס און געווינשאַפּטן".

נסתר, 5, 144.

1968 " סלאָווע איז געבליבן זיצן אויף דער קאַנאַפּע ,

קאנק לויט איר געווינטשאפט, די פיס אונטער זיך".

גראַדע, 7, 186.

ג ע ו ו י נ ל ע ך - ---> <u>געוויינלעך</u>.

152 ג ע ו ו י נ ע ן - טרוו. (עלט) צוגעווינען, (?ן?)

אײַנגעווינען, גורם זײַן אַז יענער זאָל משלים
זײַן, צופּאַסן זיך צו עפּעס.

... " |דער רבי האָט זײַן רביצין מיט די קינדער|
שוין געווינט אויף אַלערליי לוקסוס און קאָמפּאַרט". 971

....

רעד: אַזוי איז די ציטאַטע אין קאַרטל, אָן גענויעם
מקור, כדאי צו געפֿינען פֿון וועלכן ווערק,
זײַט א"א. אין עלטערן ייִדיש איז דאָ די פֿאָרמע
"געוויינען" אין דעם באַטײַט, געשריבן: גיווינען/
גיוועהנן.

....

153 - ג״ז

ג ע ו ו י נ ע ן ז י ך - אוטור. (עלט) געווינט
ווערן, צוגעווינען זיך.

1883 " דער המון=עם מיינט, אז דער מענטש, וואס
טוט אַלצדינג אַזוי ווי עס שטייט אין שולחן=ערוך 979
- דאָס הייסט שוין אהבה ויראה; ניין, מע מוז **זיך**
געווינען ליב צו האָבן דעם באַשעפער".
אנ, נופת צופים, 2, 86 - II.

1903 " יעדער פון זיי איז איבערגעגאַנגען פייער און
וואַסער, איידער ער האָט **זיך געווינט** אויסצושטרעקן 986
אַזוי קאַלטבלוטיק די האַנט און בעטן נדבות".
ספעקטאר, 3, 129.

⌐ צו וואָס מע געווינט זיך אין דער יוגנט, ביי דעם
בלייבט מען אויף דער עלטער.

די מוק געווינט זיך מיט דעם האמער.

154 - גע

?נ? ג ע ו ו ר י נ ק יי ט - די, =ן. (שנש) דזוו געוווינהייט.

1949 " עס איז געווען אַ לאַנד, וואָס איז געלעגן

991 ווי אין דרויסן פֿון אַלע געוווינקייטן און

ווירקלעכקייטן". י. י. טרונק, 7, 47.

155 – געו

געוו – [redacted].

ג ע ו ו ו י נ ש אַ פֿ ט – ----> <u>געוווינטשאַפֿט</u>.

156 - גער

ג ע ו ו ו י ר (ע) וו ע ר ן - ----> געוואר ווערן.

157 – געץ

ג ע וו· נ ד י ק ט – <u>פֿאַר פֿון</u> <u>וווּנדיקן</u>.

158 - גװג

ג ע װ ו ר נ ד (ע) ט - אַדי/אַדוו. (עלט) פֿאַרוווּנדיקט,

מיט װוּנדן.

1872 " אום דריטן טאָג איז איטלעכער געװוּנדעטער

שװאַך". צאינה=וראינה, 3, פּרשה וישלח. 803

1872 " דער געװוּנדעטער זאָל באַצאָלן זײַנעם חבר

דאָס ער אים בלוט האָט געלאָזן". דצוו, פּרשה לך לך. 802

גיוואונד(ט)/גיוואונט.

... " נגוע - גוונדט". רייכליך 8, תהילים, עג -יד. 799

1648 " יאמרן, קלאגן, דיא פרייליכקייט אויף זייט,

// איבר פינף הונדרט גיוואונטי לייט". 800

קינות אויף כמעלניצקים גזירות, ז' 207.

1648 " אום ערב שבת איז גיוועזן דיא בייזי שטונד,//

זיבנצן נפשות גיהרגט, פיל גיוואונד". 801

דצוו, ז' 210.

159

1711 " אונ׳ ווען איינר האט זיינם חבר איין וואונד

געשלאגן |...| דא האבן דיא (דיינים) גיפסקנת דש 796

דער גיוואונטער זאל ביצאלן זיינם חבר דאז ער אים

בלוט האט גילאזן". צאינה וראינה, 2, דף יב - עו.

רעד: ס׳באַקומט זיך אַבסורדאַל: דער פֿאַרוווּנדיקטער
דאַרף נאָך צוצאָלן?! ס׳ייִדן אַז דאָס וואָרט באַטייט
גאָר "דער פֿאַרוווּנדער", דער וואָס האָט יענעם
געמאַכט אַ וווּנד".

---

160 - געע

געוו - [redacted]

?נ? |געוווּנדן| גְ וּ בְּ דּ ן - אדי. געוויקלט, געדרייט,

פון 'ווינדן'. מה"ד . winden

... " ופטורי ציצים - און גווּנדן שטריקא".

רייכלין 8, מלכים א', ו' - יח. 798

161 – גװג

ג ע װו ̇נ ד ע ר ט (ז י ך) – פֿאַר פֿון װו̇נדערן (זיך).

גמר- 162

ג ע ו ו ו נ ט ש ן – 1. פֿאַר פֿון ווינטשן.

2. אדי/אדוו. וואָס איז גוט/כדאי צו האָבן, גוט/
כדאי ס'זאָל זיין, וואָס מע וויל געוון. % צווישן די
געקומענע זייענע געווען אויך עטלעכע ניט=געווונטשענע
געסט. איר זאָלט קומען ביי צייטנס אויפֿן פֿליפֿאַרט,
געווונטשן צוויי שעה פֿאַרן אָפּפֿלי פֿון עראָפּלאַן.

1939 " |...| נאָך דעם ווי אים האָט זיך איינגעגעבן
זיין |...| געלט אין זיכער און אין געווונטשענע קאנק
הענט אַריינצולייגן, |...| פֿון דעמאָלט אָן האָט מען
אים אין קיין גבֿירישער שטוב ניט געזען".
נסתר, 5, 280.

1951 " |...| מען קען אויסנוצן די פֿאַרטרעטונג פֿון
דער יידישער שולנעץ, כדי צו באַווירקן איר אַנטוויקלונג 963
פלוג 106, 3
אין געווונטשענעם זין". ל. בערגער, ~~פֿ ליטע, 1,~~ 280.

1970 " יאַדזשאַ און אירע שוועסטער |...האָבן| געהיטן
דעם לאָקאַל פֿאַר ניש=געווונטשענע באַזוכן פֿון 870
15
די פּראָפֿעסאָרן". יזב ~~סאַנש,~~ ז' 685.

|| **געוווּנטשנקייט** - די, בא. אייגנשאפט אָדער מצבֿ
פֿון זײַן געוווּנטשן |ראָכקינד|.

// **ווי געוווּנטשן** (וואָר: פּונקט/אקוראַט ווי געוווּנטשן) -
פּונקט אַזוי ווי מע וויל, ווי ס'דאַרף צו זײַן.

1864 " דאָס קליינע מענטשעלע איז מיר געוועזן זייער
קאנק אַן אַנגעלייגטער גאַסט, פּונקט ווי געוווּנטשן, אין
דער בעסטער צײַט". מענדעלע, 2, 58.

בעסער ווי געוווּנטשן - זייער גוט, נאָך בעסער ווי
מ'האָט זיך פֿאַרגעשטעלט.

1888 " די געשעפֿטן זײַנע האָט ער |...| אָפּגעאַרבעט
קאנק נאָך בעסער ווי געוווּנטשן". מענדעלע, 3, 63.

164 – קסד

ג ע ווו. נ ע ן – פאר פון געווינען.

165 - געו

ג ע וו•נ ק ע ן -- פֿאַר פֿון ווינקען.

166 – ג״ע

ג ע ו ו ו ס ט – פֿאַר פֿון וויסן.

167 - גמ"ר

ג ע ו ו ק ס - דער/דאס, בא. 1. וווקס, די הייך (וועגן אַ מענטשן).

1874 " מיין טרייַע דינסט |...| האָט דעם זעלבן געוווּקס |...| איך וועל אָנטאָן אירע קליידער, וועל איך קענען זיכער גיין אַלע מאָל זיך זען מיט דיר". איבן ב. יאגיחעס. 835

1961 " |...| אויפהייבן העכער פון זייַן קליינעם געוווּקס". שעליובסקי, 4, 272. 837

2. (שנש) געוויקסן, פלאַנצן.

1925 " מיט דורות=אַלטע שיכטן וואַלדגעוווּקס". 833

י. י. שווארץ, 3, 79.

|| געוווּקסיק - אדי/אדוו. הויך אויסגעוואַקסן, פון הויכן וווּקס.

1972 " דער רעדאַקטאָר מאַזור, וועלכער איז קיין מאָל
ניט געווען קיין געוווקסיקער און קאַרפּולענטער, 838
|...| האָט געמאַכט דעם אײַנדרוק פֿון אַן אימפּאָזאַנטער
פֿיגור". ראָזענפֿאַרב, 1, 503.

געוווקסיקייט - די, באַ. אייגנקייט פֿון זײַן
געוווקסיק, הויך געוואַקסן.

1943 " אַזוי האָט זי אויך נישט פֿאַרשטאַנען, ווי עס
איז אַהינגעקומען דעם ברודערס געוווקסיקייט". 841
י. י. זינגער, 8, 341.

1973 " ער האָט באַוווּנדערט זײַן געוווקסיקייט". 840
ראָזענפֿאַרב, 3, 105.

169 – גרך

ג ע ו ו י א ז ש ע ט (ז י ך) – פֿאַר פֿון וויאַזשען(זיך)

הי״ך
|~~האַרקאָווע~~|.

170 – ג׳תר

ג ע ו ו י א ל ע ט - פֿאר פּוּן וויאלען.

ג ע װ י אַ נ ד ז ל ט – פֿאַר פֿון װיאַנדזלען.

172 - [illegible]

ג ע וו י אַ נ ע ט – <u>פֿאַר פֿון</u> <u>וויאַנען</u>.

173 - גע

ג ע ו י ג - דאס/דער, בא. (שנש) דאָס דויערנדיקע
וויגן (זיך) אָדער דאָס וויגן (זיך) פֿון אַ סך זאַכן.

1911 " עס שעפּטשען די ווינטלעך אין שטומען געוויג".
1032 וויעוויארקא, 2, 64.

1948 " וואָס מיינט דער ווינט? וואָס מיינט פֿון צוויַיגן
1029 דער געוויג?". מארקיש, 9, 19.

1964 " ווי פֿרעך די טיר פֿאַרט אַרום און קאַטשעט זיך
1025 מיט געוויג". י. קאַפּלאַן, 1, 215.

174 – ג'ער

ג ע ו ר י ג ט – פאר פון וויגן.

175 - גע

ג ע ו ו י ג ל ט - אדי/אדור. (שנש) געוויגט (ווי) איך א וויגל.

1960 " |...| אלץ אין דער וועלט, פֿון גאָט באַשאַפֿן, געטוליעט און געוויגלט". פֿרידמאַן, 2, 28. 1036

176 – גער

געווידמעט: – פֿאַר פֿון ווידמען.

132

ג ע ו י ד מ ע ט !! - פֿאַר פֿון ווידמענען (זיך).

ג ע ו ו י ד ע ם - דער/דאס. (שנש) זאמלנאמען פאר
אלע בעלי=חיים וואס ווידמענען זיך, רויען זיך;
שוואַרעם.

1956 " זיי זיינען די טרייב=כוחות, // דער געווימל
און געווידעם". גלאטשטיין, 1, 102. 1041

□ גווידמא.

... " וזיז שדי - אונ׳ גווידמא דש וועלדש".
רייכלין 8, תהילים, פ - יד [תּ: ווידמענונג]. 1040

רעד: אויב אזוי איז עס גאר נישט קיין ניישאפונג!

ג ע וו י ד ע ר ש פּ ע נ י ק ט – <u>פֿאַר</u> <u>פֿון</u> <u>ווידערשפּעניקן</u>.

ג ע ו ו י ז ן — <u>פאר און פאדי/פאדוו פון</u> <u>ווייזן</u>.

ג ע וו י ט ע וו ע ט ז י ך – פאר פון וויטעווען זיך.

ג ע וו י ט ע ט ז י ך – <u>פֿאַר פֿון</u> <u>וויטען זיך</u>.

183

ג ע וו י ט ע ר - דער/דאס, =ס. אַ שלעכט וועטער, מיט בליצן, דונערן און אַ שטאַרקן ווינט; שטורעם.

% עס בושעוועט אַ געוויטער. אַ געוויטער רוקט זיך אָן. אַ סך ביימער זיינען צעבראָכן געוואָרן בעת דעם געוויטער. איך דרויסן איז אַזאַ געוויטער, אַז מע קען דעם קאָפּ ניט אַרויסשטעקן.

1858 " זיי אים מציל |...| פֿר חיות רעות, |...| און פֿר פייאר פֿר בייזע גוויטר און אום גיהייאר". 1092

תחינות ובקשות, 2, לו/ב.

1911 " איך קום ווי אַ בייזער געוויטער פֿון בליץ און פֿון דונער געטראָגן". באַוואַוואַוער, 3, 34. 1058

1919 " איך האָב צום ערשטן מאָל געזען, ווי איבער דער ערד, איך פֿרילינג, רוקט זיך אַ געוויטער אָן". 1067

הירשביין, 1א, 50.

1949 " האט ער געזען גאָטס האַנט איך יעדער זאַך, איך שפּראָצן פֿון די גראָזן, |...| איך יעדער שטורעם און געוויטער". י.י. זינגער, 9, 199. 1085

2. (פּיג) אויפברויז פון געפילן, טעמפּעראַמענט, הייסער וויכוח, קריגערייַ.

" ער באַמערקט נישט, אַז עס מאַכט זיך אַ געוויטער, 1893
אַז עס ווערט אַלע מאָל געפערלעכער. |...| זי לאָזט 1077
אַרויס דעם ,אַק מיט די שפּיזלעך |...| און הייבן אָן
קנאַקן די אויסגעדאַרטע פינגער; איין אויג צוגעמאַכט,
דאָס צווייטע קוקט |...| מעסער שפּיציק אויפן מאַן
דעם למדן, אַז עס וואָלט אים, ווען ער זאָל עס זען,
קיל געוואָרן אין אַלע אבֿרים". פּרץ, א כעס פון א
ייִדענע, צײַט 20.

... " אַט לאָזט ער גאָר פּלוצלינג אַרויס אַ געוויטער
// פון ווערטער מיט אײַזערנער מאַכט". יהואש, 3 ל'. 1066
„ווי ס'ווערן לידער פאַרפאַסט".

1957 " פאַרנעמען שטענדיק אויבן אָן // די שטים פון
וועלטישן געוויטער,// פון אונטערגאַנג דעם סומנעם קאנק
טאָג". לעיעלעס, 5, 256.

|| געוויטערדיק - אדי/אדוו. (שנש) שטורעמדיק.

1944 " ער איז א מאל אין א געוויטערדיקער נאכט

קאנק אין טיפן וואלד געשלאפן". י.י. טרונק, 3, 54.

1972 " |...| קיין שום נעפּלען, קיין שום געוויטערדיקער

1094 כאאס וועלן ניט זיין בכוח אראפּצופירן פון וועג

די שיף". ראזענפארב, 2, 68.

0 געוויטער-וועטער - דער, =ן. א וועטער פון א

געוויטער, א שטורעמדיקער וועטער.

1957 " |...| און יארן, מערסטנס אין געוויטער-וועטער

קאנק // פארבײַ ציקלירן אין א 'פריער,'שפּעטער'".

לעיעלעס, 5, 47.

 געוויטער=רעגן - דער, =ס. שטאַרקער רעגן, שלאַקסרעגן.

געוויטער=שטורעם - דער, =ס. שטורעם אין אַ געוויטער.

....

רעד: אויב געוויטער איז פּאַקטיש אויך שטורעם,

איז דער באַהעפּט אַבסורדאַל...

....

1912 " און גאָט האָט זיך באַוויזן, פּון אַ געוויטער=

שטורעם האָט אַרויסגעדונערט זײַן קול". 1101

השיטלאָווסקי, 1, 235.

ם גיוויטר/גיוועטר.

1698 " אים יאר התקנ"א |...| איזט איין פאר פינשטרונג

גיוועזין צו דער זון אונ' אין |...| גרושי שוועריי 1065

גיוויטר". צמח דוד.

1744 " דוא גאט האשט בישאפן דען גרויזאמן ווינד

אונ' שטארק גיוויטר". בחינת עולם, 1, טז - III. 1080

(דירעקט פֿון אָנאָק [illegible] איז אַ שטורעם)

ג ע ו ו י ט ע ר ן - ~~אומרו~~. אַ געוויטער, ~~שטורעמען~~.

1908 " ער הערט, ווי עס קנאַקט און געוויטערט".

1095 ראזענפעלד, 2, 165.

1936 " סע האָט זיך געשרייסלט און געוויטערט די ערד".

1098 איבן גראס, 2, תהילים, עז - 20.

1957 " ווען וועלט געוויטערט, טרעפט דער דונער //

קאנק צום ערשטן אין דעם שוואַכסטן פּאַלק". לעיעלעס,5,256.

ג ע ו ר יי - <u>דאס, בא.</u> (<u>שנש</u>) דאָס (דויערנדיקע)

ווייען, בלאָזן.

1928 " אין געדריי, אין <u>געווייי</u> פֿון צוגן און באַנען -

1103 // אַנענדלעכער פּלאָנטער און וויכער פֿון מענטשן".

<u>קושניראוו, 3, 17.</u>

געוו - 47.

ג ע וו יי ט י ק ט - אַדי/אַדוו. (שנש) דערווייטערט, ווייַט.

1959 " זי איז דאַכט זיך נאָענט, |...| נאָר בלייַבט

1111 פֿאַרט געווייטיקט אין טומאַן=שליייער". מ. דייטש, 2, 290.

?נ? ג ע ר יי ך - דאס. בא. (שבש) דאס דויערנדיקע
ווייכן, אויסמיידן.

19... " |...| אויסגעמיטן זיך אין שטענדיקן געווייך".
בראדערזאן, 8, 128. 1113

?נ? ם |געווייכט| ג י וו יי כ ט - אדי. ווייך געמאכט,
ווייך געווארן.

1716 " אונ׳ דיא מכה איז ניט גיווייכט אונ׳ גישמירט
מ׳ט איל". ס׳ המגיד, 3, ישעיה, דף א - II. 1115

ג ע ו ו יי ל ט - 1. פֿאַר פֿון ווײַלן. ?נ?

2. פֿאַדי/פֿאַדוו. דער/דאָס וואָס איז געווײַלט, געקליבן, אויסגעקליבן. % געווײַלטע פֿאַרשטייער. געווײַלטע דעפּוטאַטן צום פֿאַרלאַמענט.

... " יעדער אײנער וועט זיך פֿילן // שטאָלץ אַלס

1118 מענטש און שטאָלץ אַלס אָבער // פֿון אַ גאָט געווײַלטער אומה". יהואש, ליד " די נאַכט פֿאַר מתן=תורה".

1951 " ביזן יאָר 1652 איז די ערשטע גרופּע - די

1199 ראשי=המדינה - באַשטאַנען פֿון געווײַלטע פֿאַרטרעטער פֿון די קהילות פֿון בריסק, גראָדנע און פּינסק".

מ. ווישניצער, זב ליטע 1, 180.

געוו - .[illegible]

|| געוויילטקייט - די, בא. אייגנקייט אָדער מצב

פֿון זײַן געוויילט.

1938 " זיין לאנגער |...| שניפּס |...| האָט אים צוגעגעבן

1121 |...| קינסטלערישע געוויילטקייט, סטיליזירטקייט

און, דער עיקר, יוגנטלעכקייט". קאראלניק, 144,1.

?נ? ם |געוויילן| ג וו י ל י ן - ווערב. בנב.

1723 " עז איז איין מצוה יציאת מצרים צו דר ציילין

1123 // ביז דער שלאף איבר נעמט אונ' טואט איינם מארטלין

אונט גוויילין". שמחת הנפש II, דף י'.

ג ע ו ױ ן - דאס, =ען. דער אקט פון װײנען,
אױך די קלאנגען װאס מע ברענגט ארױס װען מע
װײנט. % ארױסלאזן א געװײן, ס'הערט זיך א
גרױס געװײן. די געװײנען פון די קינדער האט
געריסן דאס הארץ.

[עלהיש XIX. י"ה] "מען רופט שױן אױס דעם חתן בענטשן,// די
מחתנים בענטשן מיט געװײן, // און די װײבער 1165
יאמערן נאך מײן". עטינגער, 3, 15.

1873 "איך הער א געשרײ, א געבעט, א געװײן פון
די אומגליקלעכע נעבעך, איך הער א זיפצן, א קאנק
קרעכצן". מענדעלע, 1, קאנק 316440.

1912 "מיך האט אױפגעװעקט א האסטיק געװײן
פון א סך מענטשן". קאגאנאװסקי, 1, 15. 1140

1928 "הינטער זיך האט ער געהערט א װילד געװײן,
א שױדערלעך רעװען, אז ס'בלוט האט געגומען איך 1166
אים גלײװערן". אפאטאשו, 5, 108.

1958 "די געשרײען און געװײנען האבן זיך אױפ-
געלײזט אין דער פארנאכטיקער שטילקײט". 1225
דעמבלין, 5, 134.

|| געוויינערײַ - דאס, =ען. דאס דויער/דיקע

וויינען אָדער דאָס וויינען פון א סך מענטשן.

1939 " |...| פֿאַרגייט זיך מיט א געוויינערײַ".

פּערלע, 3, 256.

1973 " די געוויינערײַען און וויגעשרייען האבן

1441 אויפֿגעוועקט די שכנים". פֿרייבערג, 1, 164.

17 ביטער געוויין - שטארק געוויין, פֿול מיט צער.

1911 " עס הערט זיך אויך א ביטער געוויין פֿון

קאנק לײַדנדע, אַ ברעכן די הענט, א שלויכצן, א קרעכצן".

מענדעלע, קאנק 1298710.

1935 " זייער ביטער גיוויין טוט שפּאַלטן די הימלען".

קאנק באשעוויס, 1, 79.

אָפּגעהאַקט/אָפּגעריסן געוויין - דאָס וויינען מיט

קורצע איבעררײַסן.

1923 " די ווייבער גיבן פלוצלינג אן אנטלויף.|...|

1127 פון ביידע ווינקלען הערט זיך באלד אן אפגעריסן

געוויין". ניימאן, 1, 145.

1968 " מענדעלע איז געשלאפן אומרויק. ער האט זיך אלע פאר

1128 רגעס געוועקט, ארויס מיט אן אפגעהאקט געוויין".

יזב אטוואצק, ז' 381.

פארשטיקט געוויין – דאס וויינען איינגעהאלטן,

באמיענדיק זיך ניט ארויסצוברענגען קיין קול.

1948 " דערנאך האט שטילקייט אלץ ארומגענומען,//

1205 ווי טרערן שטיל פון א פארשטיקט געוויין".

סעגאלאוויטש, 12, 29.

שטום געוויין – דאָס וויינען אָן אַרויסצוברענגען אַ קול (טייל מאָל אויך אין דעם זינען: אָן טרערן, אין זיך).

1956 " פּון די פליגל זייַנע ווייַנט נאָך דעם אַראָפּ אַ שטום געוויין". א. גרינבערג, ~~ווש' איק,~~ פּזר 9, 1221
פּסח-נומער, ז' 108/II.

אויסברעכן (וואַר: אַרויספּלאַצן, אויסשיסן, אַרויסזעצן, אַרויסבוכען) מיט /אין אַ געוויין – פּלוצעם אַנהייבן שטאַרק וויינען.

1892 " |...| האָט אַרויסגעפּלאַצט מיט אַ געוויין און אַ שרעקלעכן קלאָג". יאַטעלאַוויץ, 2, 9. 1181

1923 " כ'האָב געמיינט – דאָ וועל איך מיך שוין נישט אייַנהאַלטן און אַרויסבוכציען מיט אַ געוויין". 1188
ביימאַן, 1, 132.

1928 " טוט וואס איר ווילט! - האט זי אויסגעשאסן
מיט א געוויין און אריין אין אן אנדער הדר". 1215
אפאטאשו, 5, 88.

1933 " קוים=קוים ער האלט זיך איין פון ארויסבוכען
אין א געוויין". דעמבלין, 1, 255. 1185

1968 " |...| מיט דער עקשנות פון אן איבערגעלאדן
פארביטערט הארץ, וואס לאזט זיך ניט טרייסטן און
ברעכט פסדר אויס אין א געוויין, א מאל אויפן קול
און א מאל מיט שטילע טרערן". גראדע, 7, 165.

1968 " איז זיך סאניע ווידער פארגאנגען אין געוויין,
ווי דער ברונעם פון אירע טרערן וואלט זיך כסדר קאנק
אויף ס'ניי אנגעפילט". גראדע, 7, 168.

1975 " האט זי געטאן א זעץ ארויס מיט א געוויין".
באשעוויס, 107.

שור: א געלעכטער הערט מען ווייטער ווי א געוויין -

מענטשן האבן מער ליב צו הערן וועגן גוטע זאכן

איידער וועגן טרויעריקע.

אז דאס מזל איז קליין, העלפט ניט קיין געוויין -

אויב מע האט ניט קיין מזל, העלפט ניט דאס בעטן

און באקלאגן זיך.

אין דעם געלעכטער שטעקט געוויין - ווערט געזאגט וועגן

עמעץ לאכט ניט אפנהארציק, פארשטעלנדיק זיינע צרות.

כאטש צערייס זיך פון געוויין, און קיין טרערן ווילן

ניט גיין - געזאגט וועגן א מצב ווען דער מענטש

וויל וויינען אבער ער קען ניט.

אלצדינג לאזט זיך אויס מיט געוויין און גאט -

שפּאסיק ווערטל, געבויט אויף ווארטשפּילן: געוויין -

געווען, גאט - געהאט (אין באסאראבער אויסשפּראך:

ג'האט).

פאר וועמען ס'איז א שפיל, פאר וועמען א געוויין -

די אייגענע געשעעניש קאן זיין פאר איינעם גוט און

פארן אנדערן שלעכט.

1866 " |...| ווי דער אלטער פריכווארט זאגט:

1131 פאר וועמען עס איז א געוויין, פאר וועמען עס איז

דאס א שפיל". דיק. 25, 61.

ג ע וו יי ן = א ײַ ז ן - דער, =ס. (עלט, חומש=טײַטש)

אַ שטעקן מיט אַן אײַזערנעם שפּיץ, מיט וועלכן

מע פֿלעגט אָנטרייבן (צוגעוווינען) די אָקסן בײַם

אַקערן. |לך: מלמד הבקר. שופטים, ג - לא; ת'

אַקסשטעקן|.

1832 " משה רבינו וואש ער האט זייא גלערנט תורה

וויא איין גוויין איזן לערנט דעם אוקס אקריין". 1243

מחזור, 2, נד/א.

ם

גיווין איין.

1696 " די ריד דר וויזן זיין אז איין גיווין אייזן

גיפלאנצט אז איין נאגל". |סידור| תפלה למשה, 1242

דף קס - ?!.

1713 " דרבונגי מיין גווין איזן דש וואר משה רבינו

דער מיך לערנט תורה אונ' וויז מיר דען רעכט וועג 1241

גלייך איין גיווין אייזן וואו מן מיט אקרט דז מן

וויזט אונ' גיווינט דיא קוא". מחזור, 1, קי - ?!.

ג ע ו ן י י נ ו נ ג - די, =ען. דזוו געוווינונג,

געוווינהייט.

1930 " אויך פארן קינד איז זייער וויכטיק, מע זאל

דאס תיכף צוגעוויינען צו א גרויסער רופּויזע ביי 1246

נאכט. דעם דאזיקן ציל קאן מען און מען מוז

דערגרייכן דורך פּסדרדיקער געוויינונג פונעם ערשטן

טאג אן". זש' פגעז, נ' 8.

גווינונג.

... " חונך - דין גווינונגא, כמו חנוך לנער על פי

דרכו". רייכלין 8, משלי כב - ו". 1245

204

?נ? ג ע וו יי נ ט וו ע ר ן - אדי/אדוו. דזוו געוווינט ווערן.

1848 " אונ ווערין אוף גיצוגן אין דיא טובות פון

גאט וואש זענין זייער פיל אונ ווערין איין 1247

גיוואַרצילט אין זייא ביז זיי ווערין דרינען אזו

גיוויינט אונ בקענט". חובות הלבבות, 3, 99.

150

ג ע וו יי נ ט ל ע ך I - אַדוו, פֿפֿ געוויינלעך.

1. מערסטן טייל, ס׳רוב, בכלל גענומען, בדרך כלל, שטענדיק. % געוויינטלעך שלאָפט ער שוין ניט אין דער צייַט. איצט האָט ער זיך צעקאָכט, אָבער געוויינטלעך איז ער זייער אַ שטילער מענטש.

1873 " זייַן עסק איז געוויינטלעך געווען א ביסל סיטשקע". מענדעלע, 1, קאנק. 4160. קאנק

1900 " אין אַ קלייד, וואס מען וואַשט איר מיט בענזין, בלייַבן געוויינטלעך איבער פלעקן פון ביר, קאַווע". 1297
ש. שפּירא, 1, 22.

1933 " געוויינטלעך זייַנען אין א שטוב דאַ הינער מער פאַר הענער". אליצקי, 1, 15. 1311

1959 " מיר, די קריטיקערס, האבן געוויינטלעך צו טאָן נישט מיט זיך אַליין, נאָר מיט אַנדערע שרייַבערס. 1259
מיר זייַנען בודק, מיינט מען, זייערע ציצות".
ניגער, 9, 75.

2. <u>אדרו</u>. פשוט, פראסט, ניט אויסגעטיילט מיט עפעס באזונדערס.

1968 " ר׳ אברהם=ישעיה האט עס ארויסגעזאגט אזוי שטיל און <u>געוויינטלעך</u>, אז חייקלען האט זיך געדאכט, ער האט ניט גוט געהערט". <u>גראדע, 7, 393</u>. קאנק

3. <u>באמערקווארט</u>. פארשטייט זיך, קלאר, ווי דען אנדערש?

1888 " אך! - האט די קליאטשע מיט א זיפץ געענטפערט. <u>געוויינטלעך</u>, שווייג איך און קען נישט רעדן אפילו קיין ווארט". <u>מענדעלע, 1, קאנק 484330</u>. קאנק

1907 " עס בלייבט, מע זאל גיין, צום ׳נאטשאלניק׳. ווער זאל גיין? <u>געוויינטלעך</u>, פיני!". קאנק <u>שלום=עליכם, 8א, 169</u>.

1948 "ס'איז אין צייט שוין אויך אויפהערן טרויערן
אויפן ווייב און זיך לאזן רעדן א שידוך, קאנק
געוויינטלעך, מיט געלט". נסתר, 6, 299.

0 ווי געוויינטלעך - אדוו פר. דזוו געוויינטלעך ב 1.

1878 " די איינוווינער דארט עסן, לייגן זיך שלאפן,
שטייען אויף, ווי געוויינטלעך, אלע טאג אין 1318
איין צייט". מענדעלע, 16, 71.

1907 " האט זיך מיין ברודער אליהו אויף מיר צעשריגן,
ווי געוויינטלעך: - מענטשעלעך, האסט זיך שוין קאנק
ווידער גענומען צו מענטשעלעך?". שלום=עליכם,8א,235.

1946 " און ר' אהרון, ווי געוויינטלעך, האלט דעם
קאנטשיק אין דער האנט". י.י. טרונק, 4, 97. קאנק

208 ג ע וו יי נ ט ל ע ך II - אַדי, פּפּ געוויינלעך.

1. אַלגעמיין אָנגענומען, פֿאַרשפּרייט, וואָס טרעפֿט זיך (קומט פֿאָר) שטענדיק, אומעטום, וואָס מ'איז דערצו געוווינט.

1873 " די שטאָט=טשערעדע האָט שוין לאַנג אָפּגעגעסן פֿון די צעבערס איר געוויינטלעכע וועטשערע און געשלאָפֿן רויִק אויף איר געלעגער". מענדעלע, 1. קאַנק קאַנק 39270.

1931 " |דער הויף| האָט אָפּגעוואַרט, געמיינט, אַז פּעטער זישע פּירט עס דורך דעם געוויינטלעכן, חלש, און מען וועט צוליב וואָס". מ. קולבאַק, 135. קאַנק

1948 " מ'האָט באַלד |...| אויך געשריבן תּנאָים |...| אָן איבעריקן רעש און געוויינטלעכע צערעמאָניעס". נסתּר, 6, 135. קאַנק

1964 " צוזאמען מיט די נייס האט ער אפגים אויך

באווייזן צו אריינשלינגען דעם געוויינטלעכן 1285

יידן=העצערישן קאמענטאר". __י. קאפלאן, 1, 238__.

2. פשוט, פראסט, דורכשניטלעך, וואס טיילט זיך ניט אויס

ספעציעל מיט עפעס.

1944 " הגם ער איז געווען א גאנץ געוויינטלעכער

בן תורה, האט ער דאך געהאט דאס איינרעדעניש קאנק

|...|". __י.י. טרונק, 3, 187__.

1948 " ס'געווען די שעה ווען לוזי האט מתפלל געווען

|...| ניט פון סידור ארויס, נאר אויפן __געוויינטלעכן__

מאמע=לשון, ווי די בראסלאווער איז פארזאגט". קאנק

__נסתר, 6, 60__.

3. ביי נעמען פון געוויקסן, בעל=חיים, מינעראלן __א"א__

וויסנשאפטלעכע טערמינען - צוגאב צו אונטערשיידן

פארשיידענע זגאלן, מינים. % __געוויינטלעך__ קרויט

(צום אונטערשייד פון בלומענקרויט __א"א__).

ם |געווייַנטלעך זײַן| ג י וו י נ ט ל י ך/ג י וו א ו י נ ל י ך ז יי ן-

1. (אײַן) געוווינט זײַן/ווערן.

1626 " ער לערנט אזו לנג דז אים דיא תורה גוויינטלך ווערט

אים מויל". ס' המגיד, 1, משלי ג - יג. 1252

1722 " |...| זיא וואר וואול גיוויינטליך דש אים

~~אים~~ ניסים גישעהן וואר". מנורת המאור, דף ג/א. 1331

2. זײַן אַפּט, טרעפֿן זיך אַפּט.

1676 " אונ' ווען מאן הוט איין גוטן פריינד |...|

דא זָול מאן ניט זער גיוואוינטליך זיין ביי אים אין 958

זיינם הויז". ברנט שפיגל, פרק י"ט.

210|1 - געוור

153

ג ע וו יי נ ט ל ע כ ק יי ט - די, =ן. (נש)

געוווינטלעכע זאך/דערשיינונג, אן אנגענומענע

געוווינהייט. % " איך געטא האט מען זיך אויסגעלערנט

לעבן א מין ברמיזה=לעבן, דער אויפן=וווּנק, דער

אויפכאפ איז געוואָרן א געוווינטלעכקייט" |קטור|.

211

געוו – [illegible]

ג ע וו יי נ ט ש אָ פּ ט – די, =ן. דזוו געוווינשאפּט.

" גרייט צוליב אַ פֿאַרבעסערונג צו ברעכן א 1935

געוויינטשאַפּט". מ. ווײַנרײַך, 3, 64. 1334

ג ע ו ר יי נ י ק ט – אדי/אדוו.(עלט) פּארמינערט,

ווינציקער.

1821 " |...| איז שכיח צווישן דיא בעלי מחיות דאש

זענין שענקירס קרעמירס דאש אז זייא זעהן אז זייער 1335

מחיה ווערט געווייגגט ווילן זייא ניט אן נעמין

|...| דיא גזירה פון גאט ב"ה". קב הישר,4,דף ז/2.

ג ע ו יי נ ל ע ך I - 1. אדוו. דזוו געוויינטלעך, ב 1.

1935 " ס׳קומט איר פּאר, אַז די נאַכט איז געווען לענגער
ווי נעכט קאָנען געוויינלעך זיין". באשעוויס, 1, 111. קאנק

1968 " ער האט די שאלה געשטעלט ניט טראַכטנדיק,
ווי ער פרעגט געוויינלעך ביי יעדן בחור, וואס קאנק
קומט אַריין זיך געזעגענען". גראַדע, 7, 375.

2. אדוו. דזוו געוויינטלעך ב 2.

1909 " אַלץ איז אַרום געווען פּשוט און געוויינלעך,
אַלץ האָט ווי געוויינלעך געגרוט |...|". קאנק
בערגעלסאָן, 1, 79.

1935 " די שטאַרקייט פון אַזאַ געלעגנקייט איז געווען
נישט געוויינלעך, דאָס אויך גיבורים האָבן נישט קאנק
געקאָנט די ביי קומען". באשעוויס, 1, 176.

0 **וויי געוויינלעך** – אדוו פר. דזוו **ווי געווייינטלעך**.

1898 " וואסער, **ווי געוויינלעך**, מען קען אפשר זאגן

א מאל, אז עס איז ניט געשמאק". א. ליטוואק, 1, 21. 1346

1939 " מ'האט די אבלים געטרייסט, **ווי געוויינלעך**,

אלץ ווי ס'דארף צו זיין". בסתר, 6, 124. קאנק

1968 " די בעלי=בתים פון זיין צד זיינען אים,

ווי געוויינלעך, נאכגעלאפן". גראדע, 7, 76. קאנק

ג ע וו יי נ ל ע ך II – אדי. 1. דזוו געוויינטלך II, ב 1.

215

1861 " ביז וויפיל צאלט ער די ארבייטער פאר די
ארבייט? ביז איין דריטיל טייערער וויא דער
געוויינליכער פרייז". איבן, משניות, זרעים, ו/מז.

1907 " דער זייגער אליין איז א געוויינלעכער
וואנטזייגער מיט א געוויינלעכן ציפערבלאט". 1390
שלום=עליכם, 8א, 135.

1920 " קוועקזילבער איז דער איינציקער מעטאל און
בראם איז דער איינציקער ניט=מעטאל, וועלכע 1379
זיינען פליסיקייטן אין די געוויינלעכע אומשטענדן".
פיינסטאון, 1, 132.

1948 " געוויינלעכער שטיין, און איין מארמאר געשליפן
– // פיל ייִדישע דורות פארדעקט מיט מצבות". 1411
סעגאלאוויטש, 12, 223.

2. דזוו געוויינטלעך II, ב 2.

... זיי זענען, חלילה, ניט קיין פּראָסטע מענטשן,

ניט ווי אַלע געוויינלעכע בריאים, וואָס דרייען 1384

זיך אַרום אויף אונדזער זינדיק וועלטל".

מענדעלע, 22ב, 89.

1938 " איינער אַ נאָרמאַלער, געוויינלעכער, פּשוטער

מענטש, און דער אַנדערער — אויסעראָרדנטלעך און 1389

איינציקאַרטיק". קאָראַלניק, 1, 52.

1945 " איך ליב דעם געוויינלעכן טרעגער — // זייַן

לאַסט וואָלט איך וועלן פֿאַרנעמען". סעגאַלאָוויטש, 9, 58. 1400

3. דזוו געוויינטלעך II, ב 3. % געוויינלעכע

ברוכצאָלן (צום אונטערשיידן פֿון געצענטלטע ברוכצאָלן).

געוויינלעכער אַטער |סטוטש 247|.

?נ? ג ע װ י נ ל ע כ ק י י ט - די, =ן. (עלט)

געװינשאַפט.

1874 " די האָט אַזא געװײנלעכקייט, אַז די גייט

קיין מאָל ניט אַרויס אָן אַ מאַסקע". איבז מאַליעװיטש, 34,1.

1916

ג ע וו יי נ ע ן – טרור. (עלט) אײַנגעוווינען,

צוגעוווינען, אײַנגעניטן, לערנען.

1836 " נאך די קרעפֿטן און געוויקס פון קינד אים

געוויינען צום קילערן לופט דען מיט איין מאל 1422

אב צו געוויינען איז זער ניט געזונט". בערלאנט,1,45.

1843 " אזוי האט מיך דער יצה"ר געוויינט מיט

תענוגים כדי עס זאל אויף מיר שווער זיין דער 1428

עול פון דער תורה". ס' שית ספונים, 2, 17.

0 געוויינען זיך – (עלט) אײַנגעוווינען זיך,

צוגעוווינען זיך, איינגעניטן זיך, אויסלערנען זיך.

1817 " איין מענש טאר זיך ניט גוויינען אז ער זאל

רידן אונ' זיין הארץ איז ניט דר בייא". 1435

ס' חסידים, 2, סימן נא.

1844 " עס איז שוין חנוכה דאס קינד געוויינט זיך

איך קארטן דער רבי געווינט אב". ליאנדאר,1,58. 1433

1935 " מען זאָל בענטשן נאָך דעם עסן, מען ברויך

975 זיך געוויינען צו שטאאט (געלאסן) בענטשן".

ס' המצות, ז' ג"ט.

גווינגן/גיוועגן (זיך).

1544 " מיט טאנצן אונ' מיט שפרינגן גיוועגשט דוא

1424 דיינן לייב". שמואל=בוך, סטראפע 1079.

1602 " זי גיווינגן איר צונג דארויף צו רידן פאלש".

1425 ס' ירמיה, ט - ד.

1716 " אונ' זיך גיווינגן נאך צו לאזן פון זיין

1431 לייבליכי גילושטיקייטן"ץ חובות הלבבות, 1,קח - I.

?נ? || גווינער - דער. לערער, דערציער, האַר.

... " אלוף - דער גווינער, י"א הירא". רייכלין 8,

ירמיה, ג - ד.

1438 "אלוף - דער גווינער, י"א צר הירא" דצוו, משלי,ב-יז.

219/1 ג ע –

60

ג ע ר יי נ ש אַ פֿ ט – ----> **גערייִנטשאַפֿט.**

220 (עלט) - ג י ו י ן ש ט ע ק ן | געוויין=שטעקן ם ?נ?

דזוו געוויין=איזן.

1711 " גלייך אז איין גיווין שטעקן דער דא פירט דעם

אוקסן, דר ווארטן דז ער זאל רעכט אונ' גלייך 995

גין צו אקרין דיא פעלדר". צאינה=וראינה, 2, קעה-4.

ם | געווייסט | ג י ד י ש ט – אדי/אדוו. ווייס א' 220

געוואָרן, גערייניקט, געלייטערט.

1711 " |...| דא גיט זיא |די נשמה| אויש דען גיהנם

מתוקן אונ' גיוויישט פון אירע חטאים גלייך אז 1442

איין אייזן דז גיגליט ווערט אין פייאר".

נחלת צבי, 1, ויקרא, ה/ג.

ג ע וו יִ י ס ט || - פֿאַר און פֿאַדי פֿון וּווייסן.

|| געווייסטערהייט - אַדוו. אין מצב פֿון ווערן געווייסט, געריי ניקט.

1929 " וואָס איז ווייס געוואָרן ניט געווייסטערהייט".
מ. קולבאַק, 4, 25.

רעד: געבן ביי ווייסן?

ג ע וו יי ק ט ס – דאס, בא. (עלט) מצה אָדער אַנדערע 1448

טייגזאַכן איינגעווייקטע אין וואַסער, זופּ

[גאָר פֿרומע ייִדן פֿלעגן ניט עסן געווייקטס אום פּסח

צוליבן חשש פֿון חמיצה].

ג ע ו י כ ט - דאס, =ן/=ער, פּפּ (דיאל) געוועכט.

1. אַ קערפּער פון מעטאַל, וואָס האָט אַ גענוי באַשטימטע וואָג (שווערקייט) און דינט ווי אַ מאָס צום וועגן זאַכן. % אַ געוויכט פון 2 קג. אַ געוויכטל פון 10 גראַם. דער קרעמער לייגט אַרויף עטלעכע געוויכטן אויף דער וואַגשאַל.

1820 " גלייך אז איין בעזמען איז אין איין זייט דש גוויכט און אין דעם לאנגן שטעקן ווש איז ביא דעם גוויכט זעניך אנ גיצייכנט סימנים |...|". 1456

חובות הלבבות, 2, צח/2.

1863 " די געוויכטן וואָס מען וועגט מיט זיי פּייכטע
1468 זאַכן מוז מען ווייניקסטנס יעדער וואָך איין מאָל
אָפּרייבן". דאַנציג, 2, נ/א.

1925 " |...| זיך צו דערוויטערן פֿון אונאה |...|
1494 צו פֿעלשן די געוויכטער". ליכטענשטיין, 2, מח/ז.

1939 " מע לויפֿט איינער צום אַנדערן נאָך אַ גמילת-
קאַנק חסד, מע לייט אַ געוויכטל, מע קויפֿט צוזאַמען אַ
גוייִשע מציאה". נסתר, 5, 25.

2. נאָכהענגענדיקער קערפּער פֿון אַ באַשטימטער מאָסע
(וואָג) וואָס דינט צו באַוועגן אַ געוויסן מעכאַניזם
(למשל, ביי אַ וואַנט זייגער).

1923 " די יונגע ליכטבזיערין (גייט אַרויף |...|
1495 און ציט אָן דעם זייגער - אַ רונדיקער |...| און מיט
לאַנגע קייטן מיט געוויכטער)". ניימאַן, 1, 55.

3. שווערער קערפּער פון אַ באַשטימטער וואָג, וואָס אַטלעטן ניצן פאַר זייערע געניטונגען אָדער פאַרמעסטן.
% דער אַטלעט האָט אויפגעהויבן אַ גיעוויכט פון 200 קג.

1973 " |...| די פֿערדיונגען האָבן זיך געבערעוועט און געהויבן געוויכטער". ראָזענפֿאַרב, 3, 107. 1461

4. (דטשמ) וואָג, שווערקייט, משא.

....

דעד: פון די ווייטערדיקע ציטאַטן פון ייִדיש I (און ס'זיינען דאָ נאָך אַ סך, וואָס זיינען דאָ ניט ציטירט) קומט אויס אַז מע האָט בפירוש געניצט במשך פון דורות "געוויכט" אין באַטייט פון וואָג (שווערקייט, מאָסע), טאָ פאַר וואָס פּסלט מען עס?!

....

1846 " דיא דאטומס, |...| דאס גצאלט, דאס <u>געוויכט</u>

1457 |...| מוז דער שומר אויך גענויא נאטירן".

<u>תקנות להשומרים |...|</u>.

1900 " ווי דו פארשטייסט גוט צו פירן ביכער,

1463 בארעכענען פאקטורן, <u>געוויכטן</u> און קורסן, זאלסטו

אים באהילפלעך זיין". <u>אחון, 3, 56</u>.

1925 " |...| כראפעט אין דער נארע, ווי דער בער *

1507 אין וואלד, נעמט צו <u>געוויכט</u>". <u>י.י. שווארץ, 3, 169</u>.

5. (<u>דטשם, פיג</u>) שווערקייט, לאסט, דרוק.

1929 " איך האב גארניט געוואלט מיטנעמען פון דעם

1515 אלעמען, וואס האט מיך |...| ארומגעוואקסט און

וואס איז ווי שווערע <u>געוויכט</u> געהאנגען אויף

מיין יעדער באוועגונג". <u>י. יאפע, 1</u>.

1959 " דער גרינגסטער טאג פאר אונדז איז אנגעלאדן

1452 מיט <u>געוויכט</u>". <u>אויערבאך, 6, 39</u>.

6. (פֿיג, דטשמ) חשיבות, וויכטיקייט, באטייט.

1912 " זייער לאגע – די רייך סאציאל=עקאנאמישע –
הענגט אפ פון דעם, וואס פאר א געוויכט דאס 1503
יידישע פאלק האט ווי א באשטימטע נאציע".
זשיטלאווסקי, 4, 113.

1928 " שרהלע האט פארזשמורעט די אויגן און געוויגט
מיטן קאפ אום צוצוגעבן אירע רייד מער געוויכט". 1479
אפאטאשו, 10, 163.

0 געוויכט=הייבער – דער, =ס. (ספארט) דער ספארטלער
וואס פארנעמט זיך מיט הייבן שווערע געוויכטן.

1972 " די קראנקע יידן אין געטא קומען מיר אויס
ווי געוויכט=הייבערס אין א ציר, מען גיט זיי 1526
וואס א מאל שווערערע געוויכטער אויפצוהייבן
און זיי זענען זיי גובר איינעם נאכן אנדערן".
ראזענפארב, 2, 574.

געוויכטמאס - די, =ן. מאס פון וואג (שווערקייט, מאסע).

| זש׳ די נייע שול, ווילנע, 1920, נ׳ 7 - 8|.

% מיר ניצן די געצנטלטע געוויכטמאסן - קילאגראמען,

דעציגראמען, גראמען.

געוויכט=שטענגל - דאס, =ער. (עלט)|ציינגל פון א וואג?|.

1883 " נאר ביי שרים חשובים שטייט ריכטיק די

שפּילקע פון דעם געוויכט=שטענגל, כלומר נאר

אזוי א מענטש ווי דו ווייסט דעם ריכטיקן אמת 1548

פון דער תורה". נופת צופים, 2, 106 - TT.

געוויכטשטיק - די, =ער. דזוו געוויכט, ב 1.

|טערמ׳ מאטעמאטיק, זש׳ נייע שול, נ׳ 7 - 8. 1550

ווילנע, 1920, פינקעל, ז׳ 14, 1923|.

קליינגעוויכט - דאס, בא. געוויכטלעך פון א קלענערער

וואג.

1926 " גרייט צו |...| אַ פּינקטלעכע וואָג מיט

1458 קלײנגעוויכט, אַ בעלמען |...|". יאַבינסאָן 2, 254.

שווערגעוויכט — דאָס, באַ. צווייַיג פֿון ספּאָרט, דאָס הייבן שווערע געוויכטן.

1965 " דער 'הפּועל' אין ליטע האָט זיך אָפּגעגעבן מיט

1525 פּוטבאָל, ליַיכטאַטלעטיק, |...| שווערגעוויכט". פּנק 107,

~~זב ליטע~~ 2, 498.

ספּעציפֿיש געוויכט — (בעמיע, דטשמ) ספּעציפֿישע וואָג.

1483 |טערמינעס אין בעמיע, ווילקאָמירער רעאַל=גימנאַזיע, 1926|.

צולייגן געוויכט — (דטשמ) צוגעבן חשיבֿות, באַטייַט, מער אַכטונג געבן.

1866 " מיר האפן, אז דאס מאל וועלן פרעמדע יידן

און בעל=הביתטעס מער געוויכט לייגן אויף אונדזערע 1494

ווערטער". ~~צ' קמ,~~ פאר דרד 177, נ' 2,21.

גיוויכט. מה"ד: *gewihte*.

1. ←---

... " פלס - גיוויהטא". רייכלין 8, משלי, טז - יא.

1595 " אויך זאלין זיא זעהן |...| דז אידר מאן ווער

וואז פרקויפט, רעכטי מאסין אונ' גיוויכט אונ' 1487

אילין ווערין האבן". קראקעווער קהילה-תקנות.

1676 " ניט עש זול זיין אין דיינם הויז אויך אין

דיינם בייטל איין גיוויכטש איין אונרעכטש". 1504

ברנט שפיגל, פרק נ"ח.

1723 " דארום איז דאש בית דין מחויב אויף צו זעהן

אונ לייט דרויף צו זעצן אויף דיא גיוויכט 1484

אונ אויף דיא מאסן, דז מען רעכט דר מיט אום גיט".

לב טוב, 2, 108/א.

.4 ←

1564 " עש וואוג דש הור אל מול צוויי הונדרט פּפּונט

גלייך.// אויף גיוויכט הר דודש דש קויגרייך". 1499

שמואל=בוך, סטראפּע 1410.

1626 " (במספר במשקל לכל) דען צאל פון דיא כלים

אונ׳ איר גיוויכט אין וויא זיא האבנש אנטפּנגן

אזו האבן זיא עש ווידר אב געבן". ס׳המגיד,

עזרא, ח - לד.

~~1679 " אונ׳ דא מיר אין דיא בארבריג קאמין, אונ׳~~

~~אונזרי זעק אויף טעטין, זוא וואר איין איטליכם~~ ~~1512~~

~~מנש געלט אובין אין זיינם זאק, מיט פולן גיוויכט,~~

~~דארום האבין מירש ווידר גיבראכט".~~

1764 " דא גאב דר (אלעזר הכהן) די גאלדני זייל צו
אים אונ׳ זי וואר מיינשטרליך גמאכט, אונ׳ דרייא 1493
הונדרט (מנה) לויטר רייך גאלד וואר איר <u>גוויכט</u>".
<u>יוסיפון, 5, סג - ז.</u>

<u>געוויכטשטיין</u> - <u>דער, =ער.</u> <u>דזוו געוויכט, ב 1.</u>

1626 " גוטש אונווירדיקייט איז דן איינר זאל האבן
(אבן ואבן) צווייארלייא <u>גוויכט שטיין</u> קליין 1547
אוועק צו געבן דררויף און גרוש אב צו נעמען דרויף,
אויך שלקהאפטיגי שאלן זיין ניט גוט". <u>ס׳המגיד,</u>
<u>משלי, כ - כג.</u>

~~געוויכטשנור~~ <u>גוויכט שנור</u> - <u>דער, =ן.</u> <u>דזוו בליישנור?</u>.

1713 " אונ׳ דיא קרונן דר קיניגן נאך דער <u>גוויכט שנור</u>
ער האט דר הובן זיא". <u>מחזור, 1, 10 - ז.</u> 1552

ג ע וו י כ ט י ק – אדי/אדוו. 1. וואס האט גוטע

וואג, שווער, מאסיוו; וואגיק.

1924 " ער איז טאג און נאכט געזעסן אויפן איבערדעק,

|...| געזשמורעט די אויגן אונטער דעם פאנטאן 1538

געוויכטיקע טראפנס". ראזומני, 1.

1938 " עס בלייבט דער מאנומענט, א שווערער – און

דערפאר א געוויכטיקער". קאראלניק, 1, 149. 1531

1966 " |...| ווערנדיק אלץ מער געוויכטיק, – //

זיי פוילן זיך שוין אויפשטייגן ארויף". האלקין, 4, 77. 1530

2. (פיג) וויכטיק, חשוב, באטייטיק; וואגיק.

1936 " געוויכטיקער פון חכמה פון כבוד איז א ביסל

נארישקייט". איבז, גראס, קהלת, י – ו'. 1537

1966 " א מענטש אן שום געוויכטיקן אינהאלט".

נאדיר, 13, 216. 1536

געוו – 96.

234

<u>גוויכטיג.</u>

← 1.

1691 " איך גילוסטן זיא |די שווינדלער| קליין צו

מכן דיא מאס |תבואה| (ולהגדיל) אונ צו גריסן דש 1540

<u>גוויכט</u> כלומר דש זילבר וועלן זיא דווקא גוואגן

איין געמן <u>גוויכטיג</u> געלט". <u>ס' המגיד, 2, עמוס, ח – ע.</u>

1617 " אונ' זיא בראכטן אים דש געלט אונ' זאגטן

דז עש איז וואול גיצילט אונ' <u>גוויכטיג</u> אונ' 1533

האלט זיין פרוב". <u>חובות הלבבות, 1, דף ה – ז.</u>

ג ע ווי כ ט ל אָ ז - אַדי/אַדוו. |סטוטש 414|. (דטשמ)

אָן וואָג, אומוואָגיק. % דער קאָסמאָנאַוט באַוועגט

זיך אין אַ געוויכטלאָזן חלל.

ג ע וו י כ ע ר – דער/דאס, =ס. (שבש)גרויסער שטורעמווינט.

" פון סוכאוויי איז געווארן א ברויזנדיק 1957

געוויכער. אַלץ אַרום האָט זיך צעשליידערט ווילד". 1555

ברוסילאָוו, 2, 89.

" דער דאַזיקער געוויכער פאַרן שניט האָט זי 1962

געשראָקן". באַשעוויס, פאר, VII/30. 1554

" וועט נאָכן געוויכער ליכטיק זיין?" 1966 1553

מ.מ. שאַפיר, 2, 7.

237

ג ע ו ו י ל ד ! – דאס, בא, זאמלנאמען. 1. ווילדע חיות און עופות, אויף וועלכע מע פירט געיעג.

% די וועלדער זיינען איצט פול מיט האזן, פוקסן און אנדערע מינים געווילד. די יעגערס זיינען צוריקגעקומען מיט פולע יאגדטאשן געווילד.

- - - - - - - -

1931 " דער פעטער האט מיטגענומען דעם יאכטהארן,
איך האנט מיר געגעבן א יאכטטאש צו טראגן, מיט 1570
דער באמערקונג, איך זאל זי צוריקברענגען אהיים,
ווען זי וועט פול ווערן מיט געווילד". פאל 151
~~זש' גפעז~~, נ' 23.

1936 " דו זאלסט ניט איבערגעבן דעם געווילד דאס נפש
פון דיין טירטלטויב". איבז, גראס, תהילים, עד – 19. 1558

1957 " באלד האט זיך דאס געווילד, וואס פלעגט
קומען אהין טרינקען וואסער |...| זיך אפגעטראגן 1560
אין גרויס פחד". ברוסילאוו, 2, 16.

2. פלייש פון ווילדע חיות וואס יעגערס ברענגען |סטוטש 259|.

גיווילד.

1696 " דוא מאכשט פינשטר זוא ווערט נאכט, אן איר

1572 זיא ווידמן אלי גיווילד דעש וואלדש". |סידור|

תפלה למשה, דף שעג – 2.

1711 " אונ' אל דש גיווילד דאש דאשטונד אן דעם

1564 שטוף איטליכש שרייאט זיין גישרייא". צאלה וראינה,

2, דף קפא – 2.

ג ע ו י ל ד II - דאס, =ן. ווילדעניש, ווילד פארוואקסן ארט.

1910 "אט זייט איר אין א טיפן סאסנאוון וואלד,

|...| אלץ איז פארלארן פון אייער בליק און איר 1573

זייט אין איינע פון די טיפסטע געווילדן".

ראזענפעלד, 7, 90.

1937 "|...| אויב נישט א לעמפערט אויף א לויער

דורך נאכטלעכן געווילד,// איז דער הונגער נאך ליד 1569

אין מיין גומען און לענד - // אומגעשטילט".

לעיעלעס, 3, 13.

ם

גיווילד.

" נון ווש אין דעם גיווילד איין בערג דער ווש

אינן הול.// פון דוד אונ' דיא זיינן וויש דער בערג 1568

בול". שמואל-בוך, סטראפע 591.

?נ? ם |געווייליקט| ג ו ו י ל י ג ט א - אדי/אדוו.

וואס מע וויל עס/אים, געוווּנטשן, גערן. מה"ד: gewillig.

... " ורצוי - און' ער גווילגטא, לשון רצון ופיוס".

רייכלין 8, אסתר, י - ג, |תי: באליבט|.

?נ? ▣ | געווילליקלעך | ג י ו י ל י ג ל י ך - אדון.

מיט גוטן וויל, ברצון, גערן; ווייליק.

1723 " איך וויל עש גיווילליגליך פון השם יתברך אן

1579 נעמן דען השם יתברך דער טוט ניקש אן רעכט".

מעשה־בוך, מעשה רכ"ח.

ג ע ו ו י מ ל - דאס/דער, בא. 1. אומגעאַרדנטע
באַוועגונג פֿון אַ סך מענטשן אָדער בעלי־חיים.
% עס איז קוים זיך דורכצושטופּן דורך דעם גערוימל
פֿון מענטשן אין מאַרק. די קינדער קוקן זיך צו
צום גערוימל פֿון די מוראַשקעס אויף דער סטעזשקע.

1902 " עס איז אַ גערוימל, אַ געטומל, אַ האַרמידער".
שלום־עליכם, 39, 299. 1590

1931 " גאָלדפֿעלד האָט זיך באַלד געפֿונען אין סאַמע
האַרץ פֿון אָט דעם מסחר אין געלט־גערוימל". 1597
האַראַנטשיק, 4, 29.

1945 " אַוועק איז דער יונג |...|// אַוועק צו די
קוואַלן, |...| // אַוועק צום גערוימל פֿון גאָלדענע 1595
בינען". האַלקין, 3, 169.

1968 " איך צווייטן סדר איז אַ <u>געווימל</u> פֿון בערד,

קאנק יאַרמלקעס און קאַפּאַטעס". <u>גראַדע, 7, 231.</u>

2. גערויש, גערודער פֿון אַ מאַסע אין באַוועגונג.

<u>רעד</u>: ס'איז זייער מאָדנע, אַז דער דאָזיקער באַטייַט פֿיגורירט ניט <u>אין ערגעץ</u> ביַי סטוטשקאָוון!! אָבער די מערסטע ציטאַטן ביַי אונדז זייַנען דווקא צו דעם באַטייַט, אַפֿילו טייל פֿון די ציטאַטן צום ערשטן באַטייַט קאָן מען אויך באַ~~צויען~~ ציען צום צווייטן! דערפֿאַר טאַקע גיב איך מערערע ציטאַטן, מע זאָל זען, אַז דווקא דער באַטייַט איז מער געניצט.

פֿון 244

1911 " עס האָט זיך אויפֿגעהויבן אַ <u>געווימל</u> צווישן

1584 די מענטשן, וואָס האָבן זיי אַרומגערינגלט".

<u>וויַיסענבערג, 2, 73.</u>

1912 " שטילער, שטילער ווערט דאָס גערויש, דאָס געווימל

אַרום און אַרום". מענדעלע, 9,24. 1599

1931 " מיט אַ הילכיק קלאַפּערײַ האָט זיך אַרײַנגעריסן

אין געווימל דער רעדער=גערודער פֿון אַרמייִשע 1589

פֿורן מיט ברויט". קושניראָוו, 4, 121.

1943 ? " עס לעבן נאָך ייִדן? - קומט דיך אַ געווימל -

// ניט שוין זשע געבליבן נאָר צען?". 1592

סוצקעווער, 3, 446.

1948 " אַיעדע ווײַל האָט אַ בהלה זיך דערהער, // און

אויפֿגעגאַנגען אַיעדער ווײַל איז אַ געווימל". 1593

מאַרקיש, 9, 78.

3. געזעמל, אַנגעלויף.

....

און אפֿשר האָבן שרײַבער דאָ פֿאַרמישט מיט געווימער (פֿון ווימערן), וואָס האָט יאָ צו טאָן מיט קלאַנג: קרעכצן, קלאָגן, קוויטשען)?

געוו – [redacted]

1965 " די אלע באאבאכטונגען, דער גאנצער בונטער געווימל

פון ציפערן, אנגאבן און טאבעלעס זיינען ווי ריטשקעס 1585

איך טייך, אריינגעפלאסן אין דער לעניבגראדער

פער 131

אפטיילונג". זש' סאוו' ~~היימלאנד~~, נ' 4, ז' 127.

?נ? ג ע ו ר י מ ל ע ב י ש - דאס, בא. |מארק ווב 1040|.

1598 דאס דויערנדיקע ווימלען.

ג ע ו ו י מ ע ר – דאָס, בא. | סטוטש 512 |. דאָס דויערנדיק √ ווימערן (קלאָגן, קרעכצן) אָדער דאָס ווימערן פֿון אַ סך מענטשן. % דאָס געווימער און די יעלות פֿון די ווייַבער האָבן געריסן בײַם האַרצן.

ג ע ו י ן - דאס/דער, בא. (עלט) דזוו געווינס, ב 1.

1881 " דעך אַז דו וועסט מיך משפּטן נאָך מיינע מעשׂים

1617 נאָך, וועל איך דעך קענען באַשטייך צו פֿאַר דיר,

און וואָס פֿאַר איין געווין וועסטו האָבן?".

אנ. איין נייע שס תחינה.

1910 " דו ביסט לייַדער אַן געווין// פֿון דער אַנדערער

1630 זייַט געבאָרן". ראָזענפֿעלד, 5, 153.

1941 " פֿון קלענסטן ביזן גרעסטן איז איטלעכער גייציק

1608 נאָך געווין". תרגום יהואש, ירמיה, ח - 10.

1973 " טאָמער וועט איינער פֿון די צדדים צוליבן גרויסן

1603 היזק - צי געווין - נכשל ווערן". בלומענטאל, 1, 118.

0 געווין=בילעט - דער, =ן. (עלט) לאָטעריי=צעטל.

1867 " דער געווין=בילעט פֿון דער ערטער אינלענדישער

1631 אַנלייַע |...|". ~~צי קמ~~, נ' 1, ז' 7 - II.

(פּנקס 177,)

גע<u>וו</u>ינגעלט - דאָס, בא. (עלט) געלט וואָס מע געווינט אויף אַ לאָטערייע.

1881 " צום סוף פֿאַרלירט ער |דער אָרעמאַן| זיין גע<u>וו</u>ינגעלט און ווערט ווידער אָרעם". ליניעצקי, <s>זב דער</s> פּוו 179 (1634)

<s>קליינער כל=בוניק</s>, ז' 32.

גיווין. מה"ד: gewin <s>Gew</s>

... " (המך:) אלזא ור טרייבן זי אונש דש יאר היך. // הער קוניג, איר הט <s>בא</s> איך קיינן גיווין". (1605)

מגילה=ליד, שורות 561 - 562.

... איטליכר זול טראגן גוטש וארכט אונ' ליבשאפט אין זיינם זין, מיט זיינם לייפא און מיט זיינם גיווין". (1616) מדרש ויושע, ציט ייבל<s>ווא</s>.

1676 " דיא חכמים טיילין דאז אויש געבן אויף ויר טייל, איין טייל איז גיווין, איין טייל איז ור לושט, איין טייל איז אונמער, איין טייל איז ערליך". (1619) ברנט שפיגל, פרק כ'.

1723 " נון, ווען איינער איז גאר גישווינד לויפט

1618 צום גיווין אודער פאר איין שאדן |...|". לב טוב, 2,

דף 19/ז.

ג ע ו ו י ב ד – דאָס, =ן. (רעג, קורלאַנד) גווינט,

שרויף | ז. קאַלמאַנאָוויטש, פּש!, 1926, ז' 170 |.

(פּער 1961,)

ג ע ו י נ ד ט – (עלט) דזוו געווינדט.

1848 " אוב עש איז גיוועז צווישין זיא אזעליכער

וואש איז וואריך גיווינדט מיט ווינדך". 1637

חובות הלבבות, 3, 103.

רעד: מעגלעך אַז ס'איז סתם אַ גרייַז (אַ יוד במקום אַ וואָוו) אָדער ס'איז געשריבן דיאַלעקטיש, אַ ראיה – אויך דאס וואָרט "ווינדך".

253

געוו – [redacted].

ג ע ו ו י נ ד ל – דאָס, =ען.|סטוטש 157| וויקלונג,
געוויקל.

ג ע ו ו י נ ד ל ט – פֿאַר פֿון װוינדלען.

ג ע ו ו י נ ו נ ג - די, |=ען?|. (עלט) דער קימפּעט,
דאָס געבוירן אַ קינד.

1884 " |...| און די שמערצן פון <u>געוויינונג</u>
האָבן איר זייער שטאַרק אַרומגענומען". 1639
<u>איבז, ראם, 1, 3.</u>

ם
<u>גוויינונג.</u>

1743 " זוא איז דש לאנד אסיאה אנטרונין פון זיין
הנד גלייך דיא היבאם מאכט אנטריבן איין פראה פון 1640
איר וויטאג אין איר <u>גוויינונג</u>". <u>יוסיפון, 63| צ ט?|.</u>

?נ?　　ג ע ו י נ ז ל - דאס, בא. (דטשמ) דאָס דויערנדיקע
וויגזלען(קוויטשען).

1919　" אויף אַלע באַליידיקונגען, |...| פֿלעגן מיר
ענטפֿערן מיט תחנונים און בקשות, מיט אַ געווינזל, 1642
ווי געשלאָגענע הינט". זשיטלאָווסקי, 9, 130.

ג ע ו ו י נ ט ע ר ט – פֿאר פֿון ווינטערן.

258 ג ע ו י נ ט ש ט – 1. פּפּ פֿון פֿאַר און פֿאַדי/פֿאַדוו

פֿון ווינטשן.

ב. 1153 גע׳ III. 1961, ד׳ 2.

1916 " דעם שבת איז געווען א געווינטשטע באַגעגעניש,

אויף וועלכער זיי |...| האָבן אַרויסגעקוקט מיט 807

דער גרעסטער שפּאַנונג". שלום=עליכם, 38, 121.

1922 " דער דראַנג צו וועלטלעכער בילדונג איז געווען

אָנערקענט פֿאַר א נאַטירלעכע און אַפּילו ווי א 809

געווינטשטע דערשיינונג". י. שאַצקי, ~~זב ליטע 1~~, פֿער 106

ז׳ 125 |?725|.

|| געווינטשקייט – די, בא. אייגנקייט אָדער מצב

פֿון זיין געווינטשט/געווונטשן.

1963 " |...| איז מען ביכולת פֿעסטצושטעלן די

געווינטשקייט אָדער אומגעווינטשקייט פֿון טויטשטראָף 1877

פֿאַר מערדער". נ. זאַלאַוויץ, ~~צ׳ פֿאַר~~ פֿאַ 155, 28/I.

ג ע וו י נ ט ש ע וו ע ט - פאר פון ווינטשעוועץ.

ג ע ו י נ ט ש ע ר ײַ – דאָס. בא. דאָס דויערנדיקע ווינטשן/ווינטשעווען אָדער דאָס ווינטשן פֿון אַ סך מענטשן.

1888 " עס הייבט זיך באַלד טאָקע אָן אַ געקרעכצערײַ, אַ געזיפּצערײַ, אַ געווינטשערײַ. איינער זאָגט, ער זאָל האָבן אַ ווינטשפֿינגערל, וואָלט ער געווינטשן דאָס, דער אַנדערער – דאָס און דאָס, דער דריטער – יענץ". מענדעלע, 3, 68. קאנק

1949 " ס'איז געוואָרן אַ געווינטשערײַ צווישן די אָרעמע יִידן און אָרעמע ווײַבער". י. י. טרונק, 96,6. 1649

261 געוויִנס – דאָס/דער, =ן. פּפּ (עלט): געווינען,

געווינסט, דערפֿאַר האָט ער מער קונים. פֿון אַפּלייגן אַלע מאָל די נסיעה וועסטו נישט האָבן קיין שום געווינס.

1. נוץ, רווח, פּאָרדינסט, באַלוינונג. % צווי סאָרט פּאַרקויפֿט מיט אַ קליינעם געווינס.

1864 " נאָר דער גרויסער אומזאַץ ברענגט מער געווינסט ווי ווייניק לייזן מיט |מער| פֿאַרדינסט". 1679
פּער 177
~~צ' קמ.~~ נ' 33, ז' 517.

1910 " |...| און צען אויס אַ האַנט נאָך יעדן ווייטן לאַנד,// און זוכן דאָרט געווינן". ראַזענפֿעלד, 231,5. 1674

1926 " די באַלדיקע געווינסן פֿון אַזוינע קאָמבינאַציעס קאָנען אַ מאָל אָפּהאַלטן די חברים פֿון קריטיקירן די פּראָגרעסיווע |...|". ~~זב פּראָגראַם |...|~~, ז' 115. 1655
פּער 174 א'

1969 "|...| זענען אויפגעקומען ספיקות און שאלות,
1658 צי די טובה איז נישט אַ מאָל אַ בערישע; צי זי איז
נישט אין דער בחינה פון יצא שכרו בהפסדו, דהיינו,
אַז דער שאָדן איז אפשר גרעסער פון דעם <u>געווינסט</u>?".
<u>ב. רעסלער, ~~צ' שמו~~, XII, 20/.</u>

2. (<u>ספּעצ</u>) געלט אַדער ווערזאַך וואס מע באַקומט ווען
מע קריגט די איבערהאַנט אין אַן אַזאַרטשפּיל
(קאָרטן <u>אַע</u>) % אין אַנהייב פון שפּיל האט ער
געקריגן אַ היפּשן <u>געווינס</u>, אבער דערנאָך איז אים
אַוועק אַ שלעכטע קאָרט.

1903 " חלומען זיך אים 'פּאַסן' (<u>געווינס</u>) אדער
1654 'פּראַוואַלן' (פּאַרלוסט), און נאָר קאָרטן און נאָר
גאָלד זעט ער פאַר די אויגן". <u>שלום=עליכם</u>,
<u>די פריילעכע קאַמפּאַניע</u>, <u>ציט אויסג ב"א 1955</u>,
<u>ב' XI, ז' 159</u>.

263

... " דאָס איז דאָס געווינס פֿון בלוטיקע אַזאַרטן".

1673 י. מאַניק, ליד "קאַשמאַרן".

3. (ספּעצ) געלט אָדער א ווערטזאַך וואָס מע קריגט אויף אַ מזלדיקן צעטל אין אַ פּלעט (לאָטעריע). % דאָס הויז האָט ער געקענט קויפֿן א דאַנק דעם געווינס אין דער מלוכה=לאָטעריע.

1873 " אז גאָט וועט אים העלפֿן צו געווינען |...| דעם גרויסן געווינסט, די צוויי מאָל הונדערט טויזנט רובל |...|". מענדעלע, 1, קאַנק 184300. קאַנק

1915 " ייִדן! גיט מיר אָפּ מזל=טוב - מײַן בילעט האָט אויסגעוווּנען! געווינען!! דאָס גרויסע געווינס!!".

שלום=עליכם, דאָס גרויסע געווינס, ציט אויסג' אַלע ווערק ב' XIV, ב"א, ז' 116, ב' דראַמאַטישע שריפֿטן.

1939 " ס'טרעפט, אַז אַ שלעפּער שלעפּט אַרויס דאָס גרויסע
קאנק געווינס, און אַ גביר - דעם נומער ערגער".
נסתר, 5, 360.

1964 " דאָס אונטערהאַנדלען שטילינקערהייט מיט
1671 לאָטעריי=צעטלעך און גלייבן אין גרויס געווינסן
איז געווען אין זיין נאַטור". גראַדע, ~~צ' שמ~~ פּור 69, IX/25.

4. (פיג) נצחון אין אַ שפּיל, אַ פּאַרמעסט, דערגרייכונג,
הצלחה אין אַ געוויסער אונטערנעמונג אע. % דער
געווינס פון דער פוטבאָל=קאָמאַנדע איז געקומען
אומגעריכט.

1949 " אַזעלכע הייזער מיט אַזעלכע בירגער איז אַ
1675 גרויס געווינס פאַרן ישוב". סעגאַלאָוויטש, 10, 143.

1970 " רינגעלבלומס ביכל 'צו דער געשיכטע פון
1668 יידישן בוך |...|' איז אַ געווינס". יזב ~~סאַנץ~~, 15, ז' 651.

5. ~~(פיג)~~ טערמין אין פיזיק און כעמיע), געגוויער בנב.
|טערמינעס אין כעמיע, ווילקאמירער ייד׳ רעאל=גימנאזיע, 1670
1926|.

1916 " וואס לענגער די ברעט און וואס ווייניקער
איר איינגעבויגנקייט, אלץ גרעסער וועט זיין דער 1666
מעכאנישער געווינס פון דער מאשין". קאספע, 1, 97.

0 געווינסשפיל - די, =ן. (עלט) אזארטשפיל.
|186...?| " די קארטנשפיל |...| נאר אלס אן אראקל
(לוח הגורלות) וואס מען זאל קענען טרעפן |...| .
דאס זעלביקע וואס אין פיינט קארטן אויסווארפן
|...| נאכהער איז געווארן דערפון בלויזער געווינס=
שפיל". דיק, וויצן און שפיצן, ז׳ 32, ציט עלזעט,
5, 75.

הויפּטגעווינס - דאָס/דער, =ן. דאָס גרעסטע געווינס אין אַ לאָטעריע.

1866 " די הויפּטגעווינסן זענען געפֿאַלן אויף פֿאָלגנדע

פון 177

1677 נומערן|...|". ~~צ' קט~~, נ' 36, ז' 555.

אויסנעמען (וואָר: אַרויסציִען, כאַפּן) דאָס גרויסע **געווינס** - א) (ממש) געווינען די גרעסטע סומע אין לאָטעריע.
ב) באַגליקט ווערן מיט עפּעס, האָבן גרויס הצלחה.

פּפּ: **האָפּן ווי אַ קבצן אויפן גרויסן געווינס** - האָבן פּוסטע פֿאַנטאַזיעס, אילוזיעס.

פֿריילעך (וואָר: אַ שמחה) ווי נאָך דעם גרויסן געווינס - זייער פֿריילעך.

ג ע ו ר י נ ס ט   –   דאס/דער, =ן. (עלט) דזוו גערוינס.

268 ג ע ו ו י נ ע ן – טרוו. פאַר געווינען. 1.באַקומען

אַ סכום געלט אָדער אַ ווערטזאַך אין אַ לאָטערייע אָדער

אין אַן אַזאַרטשפּיל. % געווינען אַ קאָן. געווינען

דאָס גרויסע געווינס. זי קויפט אָפּט אַ צעטל פון

דער מלוכה=לאָטערייע און געווינט אַ מאָל קלענערע

סומעס. ער האָט געווינען אַ היפּשע ביסל געלט אין

קאָרטן. זיי האָבן איינגעשטעלט אויף דעם שוואַרצן

פערד און געווינען.

... " אַ קאָרטעטשניק |=קאָרטן=שפּילער| פאַרשפּילט,

פאַרשפּילט ער געלט,// און געלט קען מען צוריק 1777

געווינען". פֿל.

1873 " |...| פלעגט זיך אַלץ ווינטשן, אַז גאָט וועט

אים העלפֿן צו געווינען דעם גרויסן געווינסט, די

צוויי מאָל הונדערט טויזנט". מענדעלע, 1, קאַנק 184270.

1934 " אפילו ווען איך מאן// א שטויבל פון די טעג,
וואס כ'האב געשטעלט אין קאן// ביי אט דעם קארטנטיש,
וואס לאזט געווינען בלויז". מ.ל. האלפערן, 19,5.

1970 " זיין אן 'אונטערזאגער' איז א 'וויכטיקע'
ראלע, ווייל ער קען דעם גוטן שפילער מיט זיינע
עצות העלפן... פארשפילן, אבער קיין מאל נישט העלפן
דעם שוואכערן צו געווינען". יזב ~~זלאטשעווו~~, ז'242.

2. קריגן די איבערהאנט (ארויסווייזן זיך שטארקער,
בעסער), קריגן דאס ערשטע ארט אין א פארמעסט
(קינדערשפיל, ספארטשפיל, שאך אע). % געווינען
דעם מאטש. געווינען די פארטיע שאך. די מאנשאפט
פון 'מכבי' האט געווינען דעם טשעמפיאנאט פון לאנד.
ער האט געווינען די מייסטערשאפט אין שווימפארמעסט
אויף 100 מעטער.

1904 " אלע צען חברים שפילן אין ניס |...|.
אויסגעלייגט א שורה ניס אויף דער ערד. |...| ווער 1780
עס ווערט מער אויסשלאגן פון דער שורה, דער האט
געוווּנען". שלום=עליכם, געטל, ציט אלע ווערק,
ב"א, 1955, ב' VIII, ז' 215.

1943 " עס האט גענומען צייט, ביז וואנען מיר האבן
געוווּנען אלע שטורעמס". אש, 14 א, 109. 1730

1975 " ר' זעקעלע האט געקאנט בעסער שפילן |שאך|
פון דעם פריץ, נאר ער האט אים געלאזט געווינען". קאנק
באשעוויס, 6, 215.

3. מנצח זיין אין א משפט, קריגעריי, מלחמה, קריגן
די איבערהאנט אין א וויכוח. % געווינען די
שלאכט. די דעמאקראטישע פארטיי האט געוווּנען
די וואלן. ער האט אפעלירט צום העכסטן געריכט און
דעם משפט געוווּנען.

1870 " ווי דאָס וואַסער טוט זעלכע רייד הערן,//
1808 אַזוי טוט זי זיך באַלד איבערקלערן,// דאָס איז
האָט גאָר קיין שולד און ער האָט אויך קיין ברירה,
// דאָס איז זיכער אַ געוווּנענע דין=תורה ".

פּראַג, 1, 22.

1907 " ער ווערט אָפּט בדיל=הדל, |...| לאָזט זיך
1688 אָפּ יאָרן לאַנג |...| אום צו געווינען אַ פּראָצעס".

שלום=עליכם, 8, 106.

1925 " דאַמאָלט, ווי אברהם האָט די מלחמה געוווּנען
1705 אויף איין איבערנאַטירלעכן וועג, ווי אַלע פעלקער
האָבן איינגעזען, דאָס עס עקזיסטירט איין בורא אמת,
וואָס אברהם דינט". ליכטענשטיין, ב, מו׳ - ד.

1946 " ער ברענט וועלטן, און קיינער האָט נאָך מיט
1705/א אים נישט געוווּנען קיין דין=תורה". י.י.טרונק,4,279.

4. (אריינ) קריגן, (אריינ) באקומען עמעצן/עפּעס,

דערגרייכן עפּעס, דערווערבן (זיך) עמעצן/עפּעס, צוציִען

צו זיך. % געווינען פריינד, אנהענגער.

געווינען השפּעה, סימפּאטיע. געווינען אבזען,

חשיבות, כבוד, אנערקענונג, רעספּעקט. דאס מיידל

האט גלייך געוואונען זיין הארץ. א דאנק זיין גוטן

כאראקטער געווינט ער גיך די פריינדשאפט פון אלעמען.

ביי די וואלן האט די פּארטיי געוואונען א סך נייע

שטימען.

1814 " שוין האט זיא אים איינגנומען מיט אירי גרוסי

שמעכלדיקייט, האטים גווינין מיט איהרע באציקרטי 1776

ליפּן". איבן לעפין, משלי, ז – 21.

1910 " עס איז צו געווינען איך מיר ניט געלונגען ".

ראזענפעלד, 5, 157. 1796

1940 " דער גאַנצער ראָמאַן געווינט פֿאַר אונדז, א נייַעם

1781 אינטערעס, אַ קינסטלערישן און אַן אידעיִשן".

קאַראַלניק, 2, 7.

1968 " ער האָט דורך זײַן חריפֿות און בקיאות געוווּנען

1781/א זייער ייִנגלשן צוטרוי". גראַדע, 7, 86.

5. האָבן א נוצן, אַ ריווח, פּראָפּיטירן. % מיר וועלן

גאַרניט געווינען אויב מיר וועלן פֿאַרן פֿרײַער מיט א

טאָג אָדער צוויי.

1872 " ער |דער יצר=הרע| |...| פֿיל מער געווינט

1716 און מיט ווייניקער טרחות און שפּײַזן דעם מענטשן

איז באַר שחת ברענגען קען". ליכטענשטיין, 1,

דף לד - !.

1948 " מיט דעם וואס מ'האט געמאכט משה מאַשבערן פֿאַר

1716/א אויס, האָט מען ווייניק וואס געפּועלט און גאָר

ווינציק געוווּנען". נסתר, 6, 204.

1961 " אומזיסט אונדזער עקשונות... וואס האבן מיר

צו געווינען אז מ׳זעמער שוין הינטערשטעליק אין

פור 169

אזוי פיל שכירות?". ל. טרייסטער, ~~יש׳ צוקונפט~~, מערץ.

6. (עלט) פֿאַרדינען (געלט, פּרנסה).

1819 " האט מיך דער פריץ גיפרעגט: פארוואס האט איהם

גיפעהלט געלד צו דער ראטי, ער גיווינט דעך א 1802

יאם געלד אין דיא מיהליך?". פערל, 1, 27.

|| געווינען - פֿאַדי. וואָס מע האָט געווינען.

% א געווינענע מלחמה. די מאַנשאַפֿט האט צוויי

געווינענע מעטשן און איין פֿאַרשפּילטן. דאס געווינענע

געלט איז זיך גיך צעקראָכן.

1914 " דערנאָך האט ער פֿאַר די געווינענע געלט געקויפֿט

איר מתנות". בלינקין, 1, 25. 814

1968 " ביז דער ראש=ישיבֿה וועט צוריקקומען, וועט די

קאַנק מלחמה מיטן גבאי, דעם הויטשינדער, שוין זײַן אַ

געוווּנענע". <u>גראַדע, 7, 248.</u>

<u>געווינער</u> – דער, =ס. <u>וועג</u> <u>געווינערין</u>. דער/די

וואָס געווינט (אין אַלע באַטײַטן פֿון <u>געווינען I</u>).

% דער <u>געווינער</u> אין שפּרונגפֿאַרמעסט באַקומט אַ

גאָלדענעם מעדאַל.

1918 " אַז מען שפּילט אין קאָרטן, בײַט נישט אויס

1837 דער <u>געווינער</u> און לײַט ניט געלט אַ מיטשפּילער,

ווײַל מיט דעם פֿאַרערגערט ער דעם מזל". <u>עלזעט, 1, 348.</u>

1956 " דער <u>געווינער</u> נעמט אים מיט דער האָפֿערדיקייט

1834 פֿון גלײַך אַזוי דאַרף זײַן". <u>ש. ביקל, ~~זש' ארץ~~,</u> [illegible]

<u>פּסח נומער, 1, ז' 104 – I.</u>

1961 " דער פֿאַרשפּילער פֿאַרגינט ניט דעם <u>געווינער</u>".

1831 <u>שעליובסקי, 4, 72.</u>

געווין=צונג – **די, =ען.** דער אַקט פון אַרויסציִען די מזלדיקע צעטלען (וואס געווינען) אין אַ לאָטעריע.

1864 " די **געווין=צונגען** ווערן פריִער געצויגן,

און די בילעטן |...| זיי ווערן נאָך א מאָל אַריינגעלייגט 1870

(פור 177)

אין ראָד אַריין". ~~צ׳ קמ׳,~~ נ׳ 48, ז׳ 733.

געווינען צייט – **(א שעה, א וואך)** – א) האָבן מער צייט צו טאָן עפּעס. % די נסיעה איז אָפּגעלייגט געוואָרן, האָט ער **געווונען** צייט צוצוגרייטן זיך בעסער. ב) האָבן די מעגלעכקייט צו טאָן אַ געוויסע זאַך גיכער. % מיר פאָרן ניט מיט דער שיף נאָר מיט אַן עראָפּלאַן, **געווינען מיר** עטלעכע טאָג רייזע.

געווינען (אין) וואג - וועגן מער, צוקומען אין וואָג.

% עלטערע מענטשן סטאַרען זיך ניט צו **געווינען אין וואג**,
ווייל ס'שאַדט צום געזונט.

1975 " יענע יאָרן האָבן מיידלעך נאָך געוואָלט **געווינען**
וואָג". באשעוויס, 6, 237. 1691/א

געווינען אין קראַפט - שטאַרקער ווערן, קריגן מער השפּעה.

געווינען די בכורה - קריגן די אייבערהאַנט, ווערן
דער ערשטער אין עפּעס, ווערן פּריווילעגירט.

געווינען אַן אויג/אויגן - אין פּאַרשיידענע שפּילן:
קריגן אַן איבערוואָג איבערן פּאַרטנער.

שור: **דער בעסטער געווינער איז דער וואס שפּילט נישט.**

דער ערשטער געווינער איז דער לעצטער פאַרשפּילער.

פֿיר שפּילן און איינער געווינט.

ניטא קיין מזל אין געוווּנענע געלט.

דער איז קלוג וואס געווינט.

ווי געוווּנען, אַזוי צערונען — צו געלט וואָס איז ניט פֿאַרהאַרעוועט באַצײַט מען זיך גרינגשאַציק און מע ברענגט עס גיך אויס.

1866 " נון, לאָזט זיך אויס דער אַלטער שפּריכוואָרט: ווי געוווּנען אַזוי צערונען". דיק, 10,26.

1706

בעסער מיט אַ קלוגן צו פֿאַרשפּילן, איידער מיט אַ נאַר צו געווינען" — ס'איז תּמיד בעסער האָבן צו טאָן מיט אַ קלוגן מענטשן, מיט אים קאָן מען זיך צונויפֿ-ריידן אַפֿילו אין אַ שלעכטן פֿאַל.

א פּראצעס | וואר: א משפּט, א דין=תורה | אפילו מע געווינט.

פארשפּילט מען – ווייל ס'קאסט א סך געלט, מי און
עגמת=נפש.

ם

גיווינען.

1. ←----

1676 " קומט אויך דאש זיא צו וויילין שפילין
איטליכר וויל גיווינן און גיוויינטקליך פר שפילין 1783
זיא אל". ברנט שפיגל, פרק ח'.

3. ←----

1544 " דיא שטיט וואורדן גיוואונן אונ' מיט בויער
אויש גיבראנט". שמואל=בוך, סטראפע 259. 817

1626 " ווען ער | גאט | וויל מיט מיר במשפט אום גיין
קאן איך ניקש גווינען". ס' המגיד, 1, איוב, ט – יט. 1692

280

" דא גינגן זיא מיט אנגדר פר דש (משפט) אונ' 1735

וויא איילין שפיגל דער (שוטר) וואר זו האט ער 1827

דש (משפט) גיוואונן". איילין שפיגל, 1, 25.

<---- 4.

" ווש זי דראן גיוואנן דש זולטו אן די דין [?זין?] 1541

שטרייכן". בבא=בוך, 350, 8. 1800

" איין אידרר זאל ווישן וויא ער זאל גאט דינן 1721

// דז מיר זאלן קענן עולם הבא גיווינן". 1703

מחזור, 2, שער=בלאט".

<---- 5.

" |...| דיא לוייט שפרעכן מיט רעכט.// דער 1544

הער הוט בוב לורן גיוואונן הוט דער קנעכט". 1789

שמואל=בוך, סטראפע 1252.

1697 " אל דאז גירעט דאן איר האט דא אינן // אונ'

וואז איר האפט דראן צו גווינן". ס' משלים, 1, 815

דף מט - I.

1743 " וואש ווערשטו דא מיט גווינן דש דוא דיך

איין שליסט אין דיא מואריך פון דיא שטאט". 1747

יוסיפון, 4, דף קנד.

.6 ←----

1697 " דער קויפמאן זאגיט איך האב מיך גלייך אנדש

ביזונג // דען איך האב פיל געלט אלהיא גיוואנן". 816

ס' משלים, דף מא - II.

1723 " געלט קאן מאן ווידר גיווינן אבר דן ווארט

איז שווערליך ווידר צו ביקומן". לב טוב, 2, דף 4/I. 1698

געווינען II - טרוו: (עלט) געבוירן, האבן א קינד, גיין צו קינד.

1832 " אזוי איין איינציגי אשה אזוי אלאנגי צייט וויא
זיא איז איין עקרה גוועזן |...| האט זיא פארט גיווינן 1774
איר זון יצחק". מחזור, 2, דף טז/ב.

1875 " ער |גאט| ענטפערט צו איין מענטשן |...| אין
איין עת=צרה און ענטפערט צו דער אשה בשעת זי 1718
יצט אויף דעם בראכשטול צו געווינען איין קינד".
קב הישר, 5, 46 - II.

1941 " פנחסעס ווייב איז געווען טראגעדיק צום געווינען".
תרגום יהואש, שמואל א', ד - 19. 1761

|| געווינעכץ - דאס, =ן. (עלט) געבורט, דאס געבוירן
ווערן פון א קינד.

1911 " דאס גאנצע שטעטל האט אים געבאטן מזל=טוב 1682
פון געווינעכץ". ציגעל.

געווינערטארין – די, =ס. דזוו געווינערין.

רעד: א ספק צי ס'איז טאקע דא אזא ווארט;
אויפן קארטל איז חוץ דעם ווארט ניטא גארנישט –
ניט קיין מקור, ניט קיין אנדייטונג וועגן דעם
זאמלער.

געווינערין – זבז.

גיווינען.

" אויף הוב זיא איר אויגן אונ' זאך דען הימיל 1544
אן.// דוא זולשט מיר הער גוט העלפן דש איך גיווינן 1812
קאן". שמואל=בוך, סטראפע 20.

1610 " |...| אי |איידער| דש זיא קומן צו אינן

|צו די ייִדישע פֿרויען| די היבאמן אונ' זיא 1811

גיוואונן". טײַטש=חומש, שמות, א - יט.

1711 " אונ' פון טאג דז דיא אשה ווערט מעוברת ביז

זיא גיווינט דא ווישן ניט דיא לייט וויא גרוש 1794

דיא מעשים פון הקב"ה". נחלת צבי, 1, דף ד/ב.

|| גווינר - דער, =ס. דער וואָס געבוירט, דער באַשעפֿער.

1676 " (צור ילדך תשי) דאן אין טויטש בשעפר דיין

גווינר ער ווערט שוואך זא ער קרפט גיבט דעם 1835

רחמנות". ברנט שפיגל, פרק לח.

285 געווינערין - די, =ס. קימפעטארין, פרוי וואס
גייט צו קינד, וואס געבוירט א קינד.

1829 " דאס דאזיקע איז די לערנונג פון די געווינערין,
1856 פון וועגן איין זכר אדער פון וועגן איין נקבה".
איבש, חמשה חומשי תורה, ויקרא, יב - ז.

1881 " און עס זאל ניט געשען קיין שום שלעכטקייט
1856/א צו דער געווינערין און צו דעם קינד".
איין נייע שס תחנה.

1923 " איך בין א יתום פון געבוירן אן. מיין מאמע,
1845 די געווינערין, איז אנטגאנגען |...|".
ניימאן, 1, 52.

1957 " ער |דער דאקטאר| האט אנגעפירט מיט דער
1859 אפטיילונג פאר געווינערינס אין יידישן שפיטאל".
יזב ~~לאמושע~~, ז' 127. 11

286

0 געווינערין=הויז - דאס, ~ היַזער. שפּיטאָל

אָדער אַפּטייל אין אַ שפּיטאָל פֿאַר געווינערינס.

1943 " א פרוי האָט פֿאַרבייגייענדיק אַנגעוויזן דער

דאָקטערין אויפֿן געווינערין=הויז: - אָט דאָ בין איך 1863

געלעגן געוואָרן". נח לוריע, 5, 20.

גיווינרין.

1602 " וואש ווערשטו דא לייט זעליקייט גיפינדן ווען

דיר קומן דיין וויהן ציטרניס אז איין גיווינרן". 1850

ס' ירמיה, כב - כג.

1743 " אונ' זיא זיצט אויף די שטול פון דיא גיווינרנש".

יוסיפון, 4, כד - II. 1843

287

ג עווינעריש – אדי/אדור. (שנש) צוצ?ענדיק.

1966 % דער פרעמדער מאן האט דערזען דאס פארבליפטע

קינד און, א געווינערישן שמייכל געטון צו איר". 1862

צאנין, 1, 202.

געוו – [illegible].

ג ע ו ו י נ צ י ק ט – אַדי/אַדוו. (שנש) וואָס זײַנען (געוואָרן) ווינציק אין צאָל.

1960 "געווינציקטע אַקעגן אַ קאָמפּאַניע,// מיט נישטיקן פּלי=זײַן און מיט פּלעשער // באַשיצט איר נגבֿה". 1871

סוצקעווער, 4, 474.

ג ע ו ו י נ ק - דאס, בא. (שנש) דאָס דו'ערנדיק ווינקען
אָדער דאָס ווינקען פֿון אַ סך מענטשן.

1964 " אומזיסט גראָבן די קאַצעטלער זיער ~~קרוך~~ קליק איין
1872 וועלדל אַריַין, צו די קוסטעס, |...| גייט אַוועק
אַ געווינק, באַלד טראָגט זיך אויך אַ שושקעריַי".
י. קאַפּלאַן, 1, 214.

ג ע ו י נ ק ל – דאָס, בא. בנב. ?נ?

1925 " די שפּינערין, וואָס האָט דאָס פּלינקע שפּינדל

1874 אָפּגעלאָזט אין מיטן פֿון געווינקל". לייוויק.

רעד: ס'איז מסתמא אַ טעות, ס'דאַרף זײַן געוויקל,
מע וואָלט געדאַרפֿט אָפּזוכן די ציטאַטע, אָבער
ניטאָ אויפֿן קאַרטל מער אָנווײַזונגען, וואָס
וואָלטן געהאָלפֿן געפֿינען די שורות, חוץ דער דאַטע.

ג ע ו ו י נ ק ל ט - אדי/אדוו. (שנש?) ווינקלדיק, מיט ווינקלען.

1939 " פונעם דעק פון אזא געווינקלטער פושקעלע טרייסלט מען ארויס א קליין הייפעלע מאך". 1875

שניאור, 6, 234.

ג ע ו ו י ס – 1. אדוו. זיכער, באַשטימט, אוודאי/
בוודאי, אָן ספק/בלי ספק.

|אַנהייב XIX י"ה| " אז צאַרטל ברענגט אויס געלט טאג און
2165 נאכט,// דאס ווייס איך גאנץ געוויס". עטינגער, 282,3.

1867 " די צאַרטקע, וואָס מען האָט איר גערופן
2083 'שווארצוכע', וואָלט מען איר אין שטאָט געוויס
גערופן 'ברונעטקע' |טעקסט: בראַנעטקע|".
דיק, 27, 8.

1907 " געוויס! אבי מע זאָל זי |די דירה| נאָר איבער-
2152 שיטן מיט ציגל, |...| אַרייַנכמאַליען פיר נייַע ווענט,
|...| וועט זי שטיין און שטיין, ביז משיח וועט
קומען!". שלום=עליכם, 8א, 158.

1932 " מיר'ן געוויס געווינען. דער דייַטש וועט
1933 אויסגעמאָרעט ווערן פון הונגער". ברעגמאַן, 158,1.

1965 " ברוכים הבאים, איר זייַנט טייַער מיר געוויס.
2103 מאַלאַדאווסקי, 3, 187.

293

2. אדי, ביי סובסטאנטיוון מיטן אומבאשטימטן ארטיקל
אדער (מצ) אן ארטיקל. (וועגן עמעצן/עפּעס) וואס
איז ניט געננוי באשטימט, ניט אנגעוויזן ווער,
וואסער, וויפל. % מע האט דערציילט וועגן א
געוויסן דאקטאר, וואס היילט דווקא מיט פארשיידענע
קרייטעכער. געוויסע מענטשן פארטראגן ניט דאס
פארן מיט א שיף. א געוויסע סומע געלט גיט מען
פארויס און דאס רעשט נאכן פארענדיקן די ארבעט.
א געוויסע צייט איז ער געווען ארבעטלאז.

1881 " א געוויסער צדיק אין מיינע צייטן האט זיך
צו אים |צום שטן| גענומען גאר מיט אלע כללים". 2015
שאצקעס, 1, 99.

1917 " אַ געוויסע אַפּוטרופּסות פֿון די קולטורעלע פֿעלקער

1919 איבער די ניט=קולטורעלע איז נויטווענדיק".

זשיטלאָווסקי, 7, 189.

1934 " דער ווייַסער ברויט, דער ווייַצענער, איז טונקל

און מיט אַ געוויסן |...| בייַגעשמאַק". מין, 1, 23.

1973 " אין אַ געוויסן טאָג איז אין פֿלאָשאָווער לאַגער

2129 געקומען דער באַוווּסטער ייִדן=רעטער, דער דייַטש

קאַרל שינדלער". פֿרייַבערג, 1, 349.

3. אַדי, ביַי סובסטאַנטיוון מיטן באַשטימטן אַרטיקל אָדער

מיט אַנווייַזיקע פּראָנאָמען. וואָס איז באַקאַנט, באַוווּסט.

1873 "'ברוך משנה הבריות' - כאַפּט זיך מיר אַרויס

2126 ניט ווילנדיק פֿון מויל די געוויסע ברכה."

מענדעלע, 9, 26.

1888 " ביי הערשלען הייבט זיך אָן יענע געוויסע
קאַנק צײַט אין מענטשלעכן לעבן – די וועסנע=צײַט פֿון
דער אמונה". מענדעלע, 3, 125.

1905 "[...]דאָס געוויסע שיינע אַנטיסעמיטישע בלאַט פֿונעם
2223 געוויסן |...| אַנטיסעמיט גרושעוואַן מיטן געוויסן
שיינעם נאמען 'קעסאַראַבעץ'". שלום=עליכם,28,154.

1943 " איצט, ווען משה איז רײַך און ער האָט דאָס
קאַנק געוויסע פּריצישע הויז דערוואָרבן |...|".
נסתר, 5, 132.

4. אַדי, בײַ סובסט מיטן אומבאַשטימטן אַרטיקל אָדער
(מצ) אַן אַרטיקל. (עלט) זיכער.

1836 " די צייכנס |פֿון טראָגן, זײַן מעוברת| קאָן מען
1941 צעטיילן אויף געוויסע און אונגעוויסע". בערלאַנט,1,2.

|| געוויסקייט - די, בא |סטוטש 322|. זיכערקייט,
באַשטימטקייט.

0 פֿאַר געוויס - אדוו פֿר. דזוו געוויס, ב 1.

1872 " מיינען זייא פֿיליַיכט מיך פֿאַר איין הייליקן
1944 אָפּפֿער צו ברענגען און וועלן נאָך מיך פֿאַר געוויס
מיט בלומען אויך באַקרענצן". דיק, 62, 21.

געוויסער מאָסן - אדוו פֿר. (דטשמ) אין אַ געוויסער
מאָס, צום טייל.

1930 " דער גײַסט פֿון די דײַטשע פֿאַרמערס, וועלכע
2346 האָבן באַזעצט טעקסאַס, |...| שאַפֿט געוויסער מאָסן
אַן איבערגעוויכט צו די אַלט סאָוט=יחסנים".
איינהאָרן, 7, 249.

אויף געוויס - אדוו פֿר. זיכער, גאַראַנטירט. % ער האָט
צדגעזאָגט צו קומען אויף געוויס.

ם

גיוויש.

.1 ---->

1549 " דוא בדרפשט קיין זורג האבן דש קכן אישט גוויש".

1899 שו"ת מהרי' ווייל, ז' 8.

1679 " אונ' דא עז דיא קינדר ישראל זאכין, שפראכין

1883 זיא אונטר אננדר דאש אין גיוויז שפייז, דען זיא

וואושטין ניט ווש עז וואר". בליץ, שמות, טז - טו.

1732 " דער מענש זאל אימר אן תפילת מנחה גיווארנט

1920 זיין, ווערין גוויש זיין תפלות ובקשות אן גינעם

פר השי"י זיין".

.2 ---->

1716 " ער האט אמת גיזאגט איין גיווישר פילוסוף,

2333 עש קען קיינר רעכט דינן אן גאט |...|".

חובות הלבבות, 1, יג - ז.

" עס ווערט פֿר ענדירט איין <u>גווישר</u> שטאנד פון 1744
1972 דיא זואן, דען ווערט ביטאפילט דש שטארקי איין האלט
פון דעם אום לויף |...|". <u>בחינות עולם, דף יח - !!</u>.

.4 ←----

" דרום זאל איין מענש גידענקן אן טוט דען עז 1717
1972/א אין ניקש <u>גיווישר</u> אז דער טוט". <u>ספר החיים !!</u>,
<u>דף י"ז</u>.

<u>פאר גוויש</u> O

" הב איך דאך דז גאנצי הויז גיבויאט ווער איך 1729
2159 דאך <u>פאר גוויש</u> וואו די פר בארגני חדרים זייבן".
<u>תיקוני המועדים !</u>.

ם |געוויסהאַפטיק| ג וו י ס ה א פ ט י ג – אַדי/אַדוו.

זיכער, גאַראַנטירט.

1774 " אויטהענטיזירן – גוויסהאַפטיג מכן דארך

הנד אונ׳ זאג". חנוך לנער, דף כ׳ – ז. 2174

ג ע וו י ס ה יי ט - <u>די, בא.</u> <u>(עלט)</u> באַשטימטקייט,

זיכערקייט, וואַרהאַפטיקייט, גענויקייט; געוויסקייט.

1871 " דער שרײַבער מוז אין אײנער פאַררעדע |...|

זיך מעלדן דעם לעזער ווער ער איז און קאַווירן אים 2185

פאַר די <u>געוויסהייט</u> פון זײַן ערציילונג".

<u>דיק, 50, 3</u>.

1912 " אַ גן=עדן פון העכסטן גליק אויף דער וועלט,

וואָס נאָך אין זיך |...| די קלאָרסטע <u>געוויסהייט</u> 2184

וועגן אַן אײביקן זײַן פון דער אײגענער נשמה".

<u>זשיטלאָווסקי, 1, 183</u>.

1920 " האַסט געגנוג געזען פֿון מיר. מאַך דיך דעם ענטפֿער
אויס, ווי דו ווילסט. - איך וויל געוויסהייט". 2181
פּינסקי, 4, 169 - 170.

1973 " אמונה איז נישט אַ קאָנסטאַנטע געוויסהייט".
9 [illegible]
א. י. העשל, ~~דשי אלק~~, רה"ה=נומער. 2175

ם

גיווישהייט.

1721 " די דאָזיגן מלאכים און' די דאזיגן ישראל מיט
גיווישהייט זי בקענן גאט ווערט קיניגן". 2183
מחזור, 2, דף נח - I.

1774 " ווערדי עכ"פ בהלברשטאט מן א"א שי' גיוויסהייט 7K
~~א~~בווארטן |...|". חנוך לעֶער, דף ז - II. 2178

ג ע ו ו י ס י ק – אַדי/אַדוו. (שנש?) באַשטימט, זיכער

|אויוו|.

1969 " איז טאַקע אויוו ווב |אוריאל ווײַנרײַכס

ווערטערבוך|אַן אמתער אוצר פֿון נעאָלאָגיזמען |...|. 2193

פֿון ד"ר ז:בירנבוים: געוויסיקער אַרטיקל |...|".

מ. שעכטער, ~~זש' גק~~, נ' 66, ז' 242.

|| געוויסיקייט – די, באַ. באַשטימטקייט, זיכערקייט.

1955 " אַז מען געדענקט נאָך די רויִקייט |...|

אין די לעצטע רגעס ביז דער רציחה איבער איר,

|...| פֿאַרשטייט מען ערשט וואָס פֿאַר אַ געוויסיקייט 2191

און זיכערקייט עס האָט געלעבט אין איר".

א. י. זאַקוסקי, 1, 81.

1957 " מיט געוויסיקייט וואָלט שלמה נישט געקאָנט זאָגן,

פֿון וואַנען עס האָט זיך גענומען דאָס נאָגנדיקע געפֿיל". 2188

קאָרן, 6, 153.

ג ע ו ו י ס ל ע ך - אדוו. (עלט) דזוו געוויס, ב 1.

|אנהייב אוצ"ה| "~~גווישליך~~ הערט צו וואש איך אייך

2197 זאג // צי ישראל די הייליגן זיך דרייא גאנצי טאג".

עשרת הדברות, ז׳ 43.

ם גווישליך

1610 " עז ביטייט גווישליך איף אייך גרויש ביז

2203 דש דא באלד ווערט קומן איף מצרים".

טיטש=חומש, שמות, א - טז.

1743 " איך דיא זעלביגי צייט זיין גאר פיל פאלשי

2205 (נביאים) איף גשטאנדן דיא גווישליך פון דען

פאלשן (משיח) איף גישטעלט זיין גווארן".

שארית ישראל, שף ק"ד.

304 ג ע ו י ס ן - דאָס/דער, =ס. פֿעיִקייט צו אונטערשיידן

צווישן גוטס און שלעכטס, פֿאַרבונדן מיטן געפֿיל

פֿון אחריות ניט צו טאָן עפּעס וואָס איז קעגן דער

אָנגענומענער מאָראַל (ביי ייִדן האָט מען דעם דאָזיקן

באַגריף באַצייכנט ווי "יהדות", אַרויסגערעדט "יאַנדעס"/

יאַדעס, דאָס מיינט די עטישע עיקרים פֿון ייִדישקייט).

% דאָס געוויסן לאָזט אים נישט טאָן אַזאַ עוולה.

ער וויל לעבן אין איינקלאַנג מיט זיין געוויסן.

1864 " |...| חנפֿענען, צבֿועטשען, זיך זעלבסט

פֿאַרלייקענען, זיין געוויסן, זיין הארץ, זיין שׂכל צו קאַנק

פֿאַרקויפֿן". מענדעלע, 12, 49.

1914 " איר האָט מיך געפֿרעגט, האָב איך איך געזאָגט

דאָס, וואָס מיין געוויסן און מיין פֿאַרשטאַנד האָבן 2213

מיר דיקטירט". שלום=עליכם, 36, 124.

1927 " געוויינטלעך האָט דעם סאָלדאַט, וואָס האָט

באַזעסן אַ ביסל געפֿיל און פֿאַרשטאַנד, זײַן געוויסן 2162

נישט דערלאָזט צו ווערן אַ 'בענדלדיקער', |...|

ווײַל אַזאַ איינער מיט אַ האַרץ האָט געקאָנט לײַכט

אַרײַנפֿאַלן אין |...| דעם דיסציפּלינאַרן באַטאַליאָן

פֿאַר דער מינדסטער מילדערער באַציִונג צו זײַן סאָלדאַט".

היישריק, 1, 53.

1953 " ביי די ציוויליזירטע פֿעלקער ווערט עס |...|

אַן אימהדיקער פֿאַרברעכן קעגן געזעץ און געוויסן, 2258

בשעת בײַ די ווילדע שבֿטים ווערט עס פּראַקטיצירט

בסתר". גרינבערג, 1, 4.

|| געוויסנלאָז – אַדי/אַדוו. אָן געוויסן, אוממאָראַליש.

% יענער איז אַ געוויסנלאָזער פֿאַרשוין, שטעלט זיך

ניט פֿאַר קיין עוולה, אַבי זײַנס צו דערגרייכן.

0 געוויסן=ביסן – מצ, די, געפֿיל פֿון חרטה, שולד פֿאַר

אַ באַגאַנגענער עוולה, (פֿאַר) שלעכטע מעשׂים.

1936 " און צו וואָס זאָל זי זיך שמדן? – כדי ער, א רעכטפֿאַרטיקער

קריסט, זאָל האָבן געוויסן=ביסן, אַז ער פֿירט אַ ראָמאַן 2262

מיט אַן אשת=איש?". ראַשקין 625.

∠7 האָבן א ריין (וואַר: רויִק) געוויסן – פֿילן אַז מען

איז ניט באַגאַנגען קיין שלעכטע מעשׂים.

1907 " דאָס איז געווען איינער פֿון די בעסטע קינדער

פֿונעם לאַנד, וואָס האָבן אַ וואַרעם |...| האַרץ, מיט 2212

א ריינעם געוויסן, מיט אַ הויכן אידעאַל".

שלום=עליכם, 18, 31.

1930 " דער יונגער סטאָיִקער האָט נישט געהאַט קיין

רויִק געוויסן". י. י. טרונק, 2, 361. 2217

האבן (וואר: ס'ליגט) אויפֿן געוויסן - פֿילן זיך שולדיק אין עפּעס.

... "עפּעס אויפֿן געוויסן דארף האבן די מאמע, וואס פֿירט ארויס די טאכטער אין דער וועלט אריין". 2214
פּרץ, 6, 467.

האבן עמעצן אויפֿן געוויסן - א) טראגן די אחריות פֿאר אן עוולה וואס איז עמעצן געטאן געווארן; ב) זיין שולדיק אין עמעצנס טויט.

1970 "הונדערטער ייִדן האט דער דאזיקער מנוול געהאט אויף זיין געוויסן". יזב 15, ז' 849. 2253

האבן א ביין (וואר: שווארץ) געוויסן - זיין א מענטש וואס טוט שלעכטס אן שום געפֿיל פֿון חרטה אדער שולדגעפֿיל.

308

1910 " זיי האָבן דעם אָביון באַריסן,// באַגזלט דעם

קנעכט פון זײַן לוין,// שטאַלצירט מיט אַ שוואַרצן 2225

געוויסן, // געגלאַנצט אין אַ זינדיקער קרוין".

ראָזענפעלד, 5, 79.

פרײַהייט פון געוויסן - פרײַהייט פון אַ געמיינשאַפט

אויסצופירן איר רעליגיעזן קולט אָדער ניט צו געהערן

צו קיין שום רעליגיע.

1867 " דאס הייסט וואָרע |=אמתע| ווירקלעכקייט,

אמתע טאָלעראַנץ, עכטע געוויסנס=פרײַהייט". 2300

כּל כּתבֿי,

ני' קמ, נ' 19, ז' 147 - I.

געוויסן=פּײַן האַבן - (שנש) דזוו דפּוו.

שוו: א בייז געוויסן גיט ניט קיין רו.

א בייז געוויסן איז א שלאַנג אין האַרצן.

□ גווישן.

1680 " אונ' איך ביט צו פּאַר מחילה אידר מן // דז זיך
קיינר וועלט לאזין פר דריסן // ווען איך צו צייטן 2237
אין זיינעם גווישן טעט שיסן". צוכט שפּיגל.

ג ע ו ו י ס נ ד י ק - אדי/אדוו. (נש) דזוו געוויסנהאפטיק.

310

1929 " איך וואס פאר א געפאר עס קען זיך גרינג

איינגעפינען אזא מיידל, וועט זי שטויסט זיך אן 2267

ניט אויף א געניג געוויסנדיקן מענטשן".

איבז י. מארק, 1,

1957 " גאוורילא איז געווען א פליכט געטרייער מענטש,

האט ער זיין ארבעט געטאן געוויסנדיק, זיך גוט 2265

צוגעקוקט און צו אלץ צוגעלייגט א קאפ און א האנט".

ברוסילאוו, 2, 62.

|| געוויסנדיקייט - די, בא. אייגנקייט פון זיין

געוויסנדיק.

1949 " |...| געוויסנדיקייט, פינקטלעכקייט און ארנטלעכקייט".

~~די ~~ XXXIII , ז' 216. 2268

(94 ,בוד

ג ע ו ו י ס נ ה א פ ט (י ק) - אדי/אדוו. אין הספם מיטן געוויסן, ארנטלעך, אחריותדיק, סאליד. % מע קען אים פאר א געוויסנהאפטיקן קרעמער, ער גיט אן ערלעכע וואג, באריַיסט ניט די קונים. די ארבעט האט ער אויסגעפירט געוויסנהאפטיק.

1925 " ער קוקט זיך גוט איַין צו די פלעקן, צו די קנייטשן |אויפן בילד|, וואס ער האט געוויסנהאפטיק אויסגעארבעט". י. י. זינגער, 3, 282. 2280

1935 " אויף א דורכפירן עלעקטרישע אינסטאלאציע דארף מען נעמען א געוויסנהאפטן און גוטן פאכמאן". פֿלז 151 ,2275

~~זש' פּגעז~~, נ' 3.

1959 " דער געוויסנהאפטיקער קריטיקער וועט אין דעם פאל זיך גראד ניט איַילן צו רעצענזירן דאס בוך". 2279

ניגער, 9, 86.

1866 " עס וואָלט געווען אַ יושר |...| איבערצוזעצן, 2282
וואָס די ענגלישע בלעטער שרײַבן איבער ייִדישע
גערויסנהאַפּטיקייט אין דער באַציִונג". ~~צ׳ קמ~~, נ׳ 670,44. (פֿור 177)

1913 " |...| מײַן ערלעכע נאַטור, וואָס האָט געלעבט 2285
שטרענגע אָפּנהערציקייט און גערויסנהאַפּטיקייט".
אַנ, מעשה פֿון אַ קלוגן גנבֿ, ז׳ 11.

1951 " אַט דערמאָן איך זיך אָנעם תּלמוד=תּורה=מלמד 2283
ר׳ יעקבֿ שחר — אַ תּלמיד=חכם מיט אַ הדרת=פּנים
און זעלטענער גערויסנהאַפּטיקייט". ב.צ. ריבאַק, פֿור 106
~~זב ליטע, 1~~, 1541.

313 ג ע וו י ס ע ר – דאָס/דער, =ס/=ן. פֿאַרפֿלייצונג,

דאָס צעגיסן זיך פֿון אַ סך וואַסער פֿון טײַכן נאָכן צעגיין פֿון אײַז אָדער נאָך שטאַרקע און דויערנדיקע רעגנס. % עס מאַכט זיך אַ געוויסער. דאָס געוויסער פֿאַלט אָפּ. דער טײַך איז אַרויס פֿון די ברעגן און ס'איז געוואָרן אַ געוויסער, וואָס האָט פֿאַרדעקט אַ האַלב שטעטל. מע האָט געמאַכט אַ דאַמבע צו פֿאַרמײַדן אַ געוויסער.

1844 " אבער איין צייט דער נאָך טרעפֿט זיך, דאס איין גרויס גוויסר אויספליסט, דאס וואסער וואר גרויס 2322
און שטארק". איבן פאוויר, ספורי הפלאות, ז' 1 –ב –II.

1863 " איצט איז דאָס וואַסער אָפּגעלאָפֿן און נאָר בשעת גרויס געוויסער איז דאָרטן דאָ עטוואָס וואַסער". 2310
דיק, 103.

1912 " אַזוי, למשל, האָט די עקאָנאָמישע נויט געטריבן איך בבל און מצרים גוט אַכטונג צו געבן אויף די 2340
געוויסערס פֿון זייערע טײַכן". זשיטלאָווסקי, 143,3.

1938 " ווי אזוי דער אַלמעכטיקער האָט געטאָן אָפּטיילן

די געוויסערן פֿון דער יבשה". מאַנגער, 1, 7. 2327

1952 " אָנהייב זומער: דער געוויסער פֿאַלט אָפּ, דער

דניעפּער קלײַבט זיך צוריק אַרײַן אין זײַנע ברעגן". 2331

שניאור, 12, 93.

רעד: געגעבן ספּעציעל מער ציטאַטן צוליב פֿאַרשיידענע

פֿאַרמעס פֿון מין און מערצאָל.

ג ע וו י פּ ט – אַדי/אַדוו. "(רעג, לייפּציג) ראַפּינירט,
אויסגעריבן, דורכגעטריבן" |קטוו|. 2348

....

רעד: איך דייטש איז דאָ דאָס וואָרט מיטן באַטייט
כיטרע, שאַלקהאַפּטיק. אפשר דעפון דאָס וואָרט
'געביפּט'?

....

ג ע וו י צ ל ט ז י ך – פֿאַר פֿון גוויצלען זיך.

317 ג ע ו ו י ק ל - דאָס/דער, בא. 1. (שנש) דאָס

דויערנדיקע וויקלען אָדער דאָס וויקלען (זיך) פֿון

אַ סך זאַכן.

1961 " אַ געוויקל פֿון פּאַפּירקייטן האָבן זיך געשלענגלט

זיגזאַגיש איבערן גאַנצן סופּיט". ר. פּאַלאַטניק, פֿלוי 47 2350

~~זש' היימיש~~, נ' אַפּריל=מאַי, ז' 24.

2. (שנש) אַ פּלאָנטער, אַ צונויפֿוויקלונג, געפּלעכט.

1945 " |...| פֿון נאַכטיק געוויקל צעוואַקסט זיך

געזאַנג". אויערבאַך, 3. 2356

1964 " באַלד האָט דאָס שרײַענדיקע לעבן פֿון דעם

שמאַטעס=געוויקל אַרויס זיך אַרומגענומען מיט אַ 2352

געזעמל מענטשן". י. קאַפּלאַן, 1, 44.

3. (עלט?) וויקלקינד, אַ קינד אין די וויקעלעך.

1914 " יונגערמאַן! איר זענט דאָך נאָך עפּעס גאָר=גאָר 2351

אַ געוויקל". שלום=עליכם, 36, 48.

ג ע ו י ק ל ט - פאר פון וויקלען.

ג ע ו ו י ק ס 1 – דאָס, =ן. (באַט) אַ לעבעדיקער
אָרגאַניזם (ס'רוב צוגעפּעסטיקט צום באָדן), ~~און~~
וואָס שפּײַזט זיך אָדער מיט אומאָרגאַנישע שטאָפֿן
פֿון דער לופֿט און פֿון באָדן (אַ שטייגער די גרינע
געוויקסן) אָדער מיט אָרגאַנישע שטאָפֿן פֿון טויטן
באָדן (אַ שטייגער באַקטעריעס, שוועמלעך),
חוץ פּאַראַזיטישע פֿאָרמעס, וואָס שפּײַזן זיך מיט
אָרגאַנישע שטאָפֿן פֿון לעבעדיקע אָרגאַניזמען.
% די געוויקסן אַסימילירן ~~קוילן~~ פֿון דער לופֿט.
שוועמלעך בליִען ניט, זיי זײַנען אַנבלומיקע געוויקסן.
באַקטעריעס זײַנען פּיטשינקע איינקעמערלדיקע
געוויקסן, זיי פֿאַרמערן זיך דורך פּשוטער צעטיילונג
פֿון קעמערל. יעדער געוויקס דאַרף האָבן וואַסער צום
וואַקסן גוט. די העכער אַנטוויקלטע געוויקסן

האבן וואַרצלען, שטענגלען, בלעטער און בלומען.

אייביקע גרינע גערויקסן. גערויקסן איינקעמערלדיקע,
פילקעמערלדיקע. איינגעשלעכטיקע, צווייגעשלעכטיקע
גערויקסן. אַנטשעפּיקע, קריכנדיקע, וויקלעיקע,
קלעטער=גערויקסן, קוסטיקע גערויקסן. איינטייליקע
און צווייטייליקע גערויקסן. איינייאַריקע,
צווייאַריקע, פּיליאַריקע גערויקסן. גערויקסן
קרייצבלומיקע, צלם=בלומיקע, רויזנבלומיקע,
שירעמבלומיקע, מאַטלבלומיקע, נאַכטשאַטנדיקע,
ליפּנבלומיקע, קאָרבבלומיקע. גערויקסן איינזוימענטייליקע,
צווייזוימענטייליקע. וואַסער=גערויקסן,
ווינטשטויביקע גערויקסן. אינדוסטריעלע (טעכנישע)
גערויקסן. איילגערויקסן. היילגערויקסן.

אנהייב XIX | " גאט |...| האט אונז גוגעבון דו פאר
שטאנד פון זיין באשאפונג ~~אוך~~ אונ דוא סגולות וואס
אלו דוא גוויקס האבון צוא בשטיין". אגרת בעלי חיים,
2, דף כח/1.

2422

1891 " דורך דעם אונטעראַקערן אויפֿן ווינטער ווערט
ס'רובֿ דאָס פֿעלד באַהיט פֿון ווילדע געוויקסן. 2395
וועבער, 1, 29.

1908 " אַרבעס, באָב, לינדזן זענען די נאַרהאַפֿטסטע
פֿון אַלע געוויקסן". מ. גאָטליעב, 2, 26.

1926 " זעצט אַרײַן אַ רויפּע |...|, האָדעוועט זי מיט
בלעטער פֿון דעם געוויקס, אויף וועלכן איר האָט 2382
זי געפֿונען". יאָכינסאָן, 2, 203.

1948 " געלעגן דאָס צעטראָטענע געוויקס איז אויפֿן
שליאַך". מאַרקיש, 9, 35. 2447

1972 " די וועראַנדע איז אַרומגעהאָנגען מיט גרינע
קלעטער=געוויקסן". ראָזענפֿאַרב, 1, 375. 2423

|| געוויקסיקייט – די/דאס, בא. (שנש) דאָס זײַן באַדעקט מיט אַ סך געוויקסן; באַוואַקסנקייט.

1932 "דאָס נײַע לאַנד ליגט אויסגעשפּרייט // אין געוויקסיקייט, זיסזעטיקייט,// ניט באַרירט און וואַרטנדיק". לייוויק, 5, ליד "גראַז". 2464

0 געוויקסאייל – דער, =ן. אייל וואָס ווערט אויסגעטיילט פֿון געוויקסן.

1931 " צווישן אַלע געוויקסנאיילן רעכנט זיך אַלס בעסטע שפּײַז די |?| אייל פֿון זונרויזן". 2432
סאַנדלער, 1, 4.

געוויקסן=אַנאַטאָמיע – די, בא. |סטוטש 249| בנב. ?נ?

געוויקסן=גאַרטל – דער, =ען. זאָנע פֿון געוויקסן, לויט דער הייך איבערן ים=שפּיגל און לויט דער געאָגראַפֿישער ברייט.

323

1922 "אַזוי ווי דער קלימאַט ענדערט זיך ניט נאָר
פֿון עקוואַטאָר די פּאָלן, נאָר אויך |...| ווערטיקאַל,
פֿון פֿלאַכלאנד ביז צו די בערגשפּיצן, וועלן מיר אויך
אויף די זײַטן פֿון די הויכע בערג באַגעגענען ענלעכע
<u>געוויקסן=גאַרטלען</u>". <u>איבז גאלאמב, 2, 153</u>.

<u>געוויקסן=געאָגראַפֿיע</u> - <u>די, בא</u>. באַטײַט - זען ציטאַטע. ?נ?

1922 "מיט דער פֿאַרשפּרייטונג פֿון געוויקסן פֿאַרנעמט
זיך אַ באַזונדערע אָפּטיילונג פֿון באָטאַניק - <u>געוויקסן</u>= 2481
<u>געאָגראַפֿיע</u>". <u>דצוו, ז׳ 153</u>.

<u>געוויקסן=ווײַן</u> - <u>דער, =ען</u> | <u>סטוטש</u> 250 | <u>בנב</u>.

געוויקסן=ווייסבל - דער/דאָס, באַ. אויסטייטש - זעך ציטאַטע.

1926 " דאָס טייג |פֿון דער איינגעווייקטער האַלצמאַסע| דאַרף מען אַזוי לאַנג קנעטן און וואַשן, ביז סע וועט 2484
אויפֿהערן צו ברודיקן די וואַסער. דאָס שטאָף, וואָס
איר האָט איצט באַקומען, ווערט אָנגערופֿן פֿאַפּירשטאָף
און שטעלט מיט זיך פֿאָר **געוויקסן=ווייסבל**".
יאַכינסאָן, 2, 15.

געוויקסן=וועלט - די, באַ. דזוו פֿלאָרע, אַלע, אַלערליי געוויקסן.

1949 " די מענטשן ווילן, אַז אַלץ פֿון דער
געוויקסן=וועלט זאָל זיך איינוואָרצלען און אויפֿ- 2441
בליִען אין ארץ=ישׂראל". סעגאַלאָוויטש, 10, 118.

געוויקסן=זאָמען - דער, מצ דז. קערן/קערנדל וואָס דינט צו פֿאַרמערן דאָס געוויקס.

געוויקסן=זאַנגע - די, =ס. דזוו געוויקסן=גאַרטל.

געוויקסן=זאַפֿט - דער, =ן |סטוטש 250|. בנב.

געוויקסן=פּוטער - די, בא. פּוטער וואָס ווערט געמאַכט ניט פֿון מילך נאָר פֿון פֿעטס פֿון געוויקסן; מאַרגאַרין.

געוויקסן=פֿעטס - דאָס, בא. פֿעטס וואָס געפֿינט זיך אין געוויסע געוויקסן.

געוויקסן=פֿרעסער - דער, =ס. אַ בעל=חי וואָס שפּײַזט זיך נאָר מיט געוויקסן. % אַ קו איז אַ געוויקסן=פֿרעסער.

געוויקסן=פֿעדעם – די, מצ. פֿעדעם וואָס ווערן געמאַכט פֿון געוויסע געוויקסן (למשל, פֿון לײַן, באַוול א"א).

?נ? געוויקסן=קיניגרײַך – דאָס, בא.|סטוטש 250|. פֿלאָרע, געוויקסן=וועלט.

?נ? געוויקסן=קעמערל – דאָס, =עך |סטוטש 241|. בנב.

?נ? געוויקסן=קענטשאַפֿט – די/דאָס, בא. דזוו באַטאַניק.

?נ? געוויקסן=קראַנקהייט – די, =ן |סטוטש 249|. קראַנקייט וואָס איז פֿאַרשפּרייט צווישן געוויסע געוויקסן.

געוויקסן=שלאָף – דער, בא. |סטוטש 249|. בנב.

גיוויקש/גיוועקש.

1610 " |...| דיא דא קאמן וואורציל יעקב זיא

שפרושן |=שפראצן| אונ' זיא בליאן ישראל אונ' 2443

זיא פילטן פור די יערדן גיוועקש". טײַטש=חומש,

שמות הפטורה, ישעיה כז - ו'.

1676 " |...| אונ' מן זעהט אייך שוינן לויטריך

ווייץ דרייך דא ווקשט שויך גיוויקש דער פון". 2428

ברנט שפיגל, פרק ח'.

1764 " אונ' די יהודים |...|עהרן |דעם יום=טוב סוכות|

מיט פיר ארלייא בוים גוויקש". יוסיפון, 5,3ף נ"א -II. 2411

328, (הויכער) ווּ-קס, (עלט) דאס/דער, בא. - II געוויקס

פיגור פון אַ מענטשן.

182... " איז אראפ גיקומן א יונגרמאן, זייער א
2408 פיינע אסאבע א גוויקס א בעל צורה פארטא |?|
פון ר' פנחס קארוציר". מאלאגה, 1, 231.

1895 " ער וואַר פון זייער שיינעם גערויקס".
פינקעלשטיין, 1, 10.

1918 " מען מאַכט זיך נאָך אַ ווערטל |...|; עוג מלך
2409 הבשן, אָנמערקנדיק אויף דעם הויכן געוויקס
פון באָטשאַן". עלזעט, 1, 7.

ם
גוויקס.

1626 " אזו איך זיינן אונזרי טעכטר הוך גוויקס
836 אונ' זיא זייך גילובט איך די אויגן פון דיא

ג ע ו ו י ק ס י ק – אדי/אדוו. 1. געוואַקסן,

אויסגעוואַקסן. % הויך געוויקסיק, קליין געוויקסיק.

1951 " ליטוואַקאָוו |...| איז געווען |...| קליין

געוויקסיק, אויסטערליש מאַגער". א. מוקדוני, פֿאָר 106, 2460

~~דב ליטע, 1~~, 1075.

... " די שטולן זײַנען געווען ניט אַלע גלײַך

געוויקסיק". דער טונקעלער, ~~דב ליטע, 1~~ פֿאָר 106, 1282. 2461

1968 " אַ הויך געוויקסיקער האָט בײַם אַרײַנגאַנג

געמוזט אַראָפּבייגן דעם קאָפּ". נ. געלבאַרד, יזב 1,

~~אטוראצק~~, ז' 431.

2. הויך, פֿון הויכן וווּקס. % דער בחור איז אַ

געוויקסיקער, אַריבער די צוויי מעטער.

1883 " ער |דער צדיק| איז געוועזן קליין און נידעריק,

און דער הויפּטמאַן איז געוועזן זייער געוויקסיק".

מעשה נורא מהרב |...|, ז' 9.

|| גערווּיקסיקייט – די, הא. אייגנשאַפֿט פֿון זײַן

גערוויקסיק, אויסגעוואַקסן.

1948 " |...| ר׳ איסר, אָדער ווי מען האָט אים גערופֿן

2463 איך יענער צײַט׳דער גרויסער רב איסר׳ צוליב זײַן

גרויסער גאונות און אויך צוליב זײַן הויך=גערוויקסיקייט".

ז״ל ג׳אמ׳, 39 ב׳ 3 – 4, ז׳ 7.

331

ג ע וו י ק ס ן = ז ש א וו ע ר – דער, =ס. |סטוטש 425|

(באט) בנב.

ג ע ו י ק ס ן = ל ו י ז - די, ~ לייז.|סטוטש 247|.

(זאאל) בנב.

?נ? ג ע ו ו י ק ס נ ע ס נ ד י ק - אדי. (ווען בעלי=חיים)

וואָס עסט נאָר געוויקסן. % אַ קו איז אַ געוויקסנ=

עסנדיקע ~~חיה~~. <ג׳ל- א׳.

ג ע וו י ר ב ל – דאָס, =ען. 1. דאָס דרייענדיקע
ווירבלען(זיך).

2. האַסטיקע באַוועגונג הין און צוריק, ס'רוב געמיינט
אין אַ געשלאָסענער ליניע(קרייז).

1928 " |...| פֿאַרמישן, פֿאַרדרייען, פֿאַרפּלאָנטערן זיך
|...| אין געווירבל פֿון צוגן און באַנען". 2512
קושניראָוו, 3, 6.

1935 " אַרום אים האָבן זיך מיטגעדרייט אין געווירבל
אַלערליי ווילדע חיות: פֿוקסן, טכוירן, מאַרדערס, קאַנק
וועלף". באַשעוויס, 1, 139.

1968 " הייקל האָט |...| געוואָלט, אַז דער חדר זאָל

פֿול ווערן מיט אַ <u>געוווירבל</u> פֿון בלעטער, וואָס זאָלן

זיך דרייען און דרייען". <u>גראַדע, 7, 139</u>.

3. (<u>ספּעצ</u>) וואַסערשטראָם (אין אַ טײַך, ים), וואָס באַוועגט

זיך האַסטיק ~~און~~ אין אַ קרײַז. % דאָס קינד איז ~~אַרײַנגעשלעפּט געוואָרן~~ אין דעם <u>געוווירבל</u>. ~~און~~ דערטרונקען

געוואָרן

4. (<u>פּיג</u>) פּלאָנטער, געמיש, כאַאָס.

1952 " צו נײַע שטורעמס האָט זי מער קיין כוח ניט.

און ווער ווייסט, אין וועלכן <u>געוווירבל</u> אָט דער 2515

|...| מאַן וועט זי נאָך אַרײַנשלעפּן". <u>שניאור,12,27</u>.

1954 " אויב אין דעם מלחמה=<u>געוווירבל</u> |...| וועט

דער יונגער דור זיך ניט אײַנברעכן |...|, וועלן 2517

מיר אויך עקסיסטירן". <u>יזב ~~כעלם~~, ז' 613</u>.

336

2514

1966 " איך האַרצן - א גערווירבל און אַן אויסגעמיש:
// פֿון פֿריידן און פֿון אַנוועער און פֿון בענקעניש".
האַלקין, 4, 211.

ג ע וו י ר ע ט – 1. פֿאַר און פֿאַדי/ פֿאַדוו פֿון ווירען.

2. (פֿיג) געקנייטשט, מיט קנייטשן.

1938 " דער רבֿ |...| האָט געריבן מיט דער האַנט דעם

2523 געווירעטן שטערן". י.י. זינגער, 7, 76.

1963 " ד"ר פישלזאָן האָט אָפּגעווישט דעם שווייס פֿון

2524 דעם שמאָלן אַרויסגעבאַלטן שטערן, וואָס איז געווען

געווירעט אין דער לענג און אין דער ברייט".

באשעוויס, 4, 62.

כּלל: פֿון וואַנען דאָס וואָרט „אַרויסגעבאַלטן"? ניטאָ אין

גוּר נאָר „אַרויסגעבאַלטן" נאָר „אַרויסבאַלעמן", ניט עפּעס ~~[illegible]~~

שטערן. מעגלעך טעות צוליב „אַרויסגעבולטן" (אַרויסגעבוליעט)?

338 געווירץ - דאָס, =ן, פּפּ (עלט) געווערץ, (דיאַל) געוואַרץ |?|. 1. אַ געוויקס אָדער אַ טייל זיינער (זאָמען, בלעטער א"א), וואָס ווערט אַריינגעטאָן אין שפּייזן כּדי צוצוגעבן זיי אַ ספּעציעלן טעם אָדער ריח.

% אַריינטאָן געווירצן אין מאכלים. צוריכטן, צופּראַוועווען/ פּאַרפּראַווען מאכלים מיט געווירצן · שמעקעדיקע געווירצן, שאַרפע געווירצן. פּעפּער, נעגעלעך, צימרינג און אַנדערע געווירצן פּלעגט מען אַ מאָל ברענגען פון די מיזרח=לענדער.

1829 "|...| און זייערע קעמלען האבן געטראגן געווירץ און באלזאם און לאדאנום". חמשה חומשי תורה, בראשית, לז - כה. 2532

... " נאַרד, און קראָקוס, און צינאַמאָן, ווייראָך און אַלאָע, און די בעסטע פון געווירצן". פּרץ, 14, 39. 2559

1901 " נעבן איר שטייט אַ גרויסער פּאַלומעסיק מיט |...| געפּערטע פיש, פארפראוועט מיט ציבעלעס |...| 2543 און מיט אלערליי געווירצן". שלום=עליכם, 56, 20.

339

1924 " |...| וואָס פֿאַרשפּרייט געררכן // פֿון די

776 טײַיערסטע גערוואַרצן אין דעם האַרעם ". מ.ל. האַלפּערן, 196,1.

1928 " פֿרירעגן איז געפֿאַלן אין לאַנד, ווען זיײַנע

3530 קעמלען זייַנען אַוועק, אָנגעלאָדן מיט גערווערץ און

באַלזאַם און פֿעכזאַפּט". סעקלער, 1, 100.

....

רעד: איז טאַקע געווען אַזאַ דיאַלעקטישע פֿאָרמע

געוואָרץ אָדער ס'איז האַלפּערנס אַ חוזק=וואָרט?!

....

1946 " |...| אָנגעהויבן צו צערײַבן אין זייערע הענט

קאַנק אַלערליי געטריקנטע געווירצן, טרוקענע שמעקבלעטער,

אויסגעדאַרטע לולבֿ=בלעטער |...|". י.י. טרונק, 87,4.

2. (פּיג) שאַרפקייט, פּיקאַנטעריע, אַראָמאַט (אין רייד,שריפט).

1888 " פון אַלע זאַכן האָט מען נישט פאַרגעסן | אין די

שמועסן | דעם עיקר - רכילות, דאָס בעסטע געווירץ, קאנק

די געשמאַקסטע בשׂמים אין איטלעכן ווײַבערשן שמועס".

מענדעלע, 3, 80.

1910 "צעשמעטערן די גלידער, אָפּווערגן דעם קאָפּ, פּלעטן

דעם מוח - דאָס זענען די זאַלץ און די געווירצן, מיט 2554

וועלכע עס זענען דורכגענומען אריהס שמועסן".

איבזץ מ. טײַטש, 1.

|| בײַגעווירץ - דאָס, =ן. צוגאָבלעך געווירץ.

1921 " ווען דער קריפּ איז נאָך יונג, ווערט ער גענוצט

אַלס אַ באַגעווירץ (פּריפּראַווע) בײַ זאַלצן אוגערקעס". 2530

קאלאדני, 1, 66.

געווירצערײַ - די, =ען. קראָם פון געווירצן | נש, פּער 13, XXIII, 90.

0 **געווירצבוים** - דער, ~ביימער|סטוטש 250|.
בוים וואס גיט ארויס א געווירץ.
1856 " די ביימער זיינען דארט געווירצביימער".
2568 דיק, 2.

געווירץ=הענדלער - דזוו געווירץ=קרעמער.

געווירצוויין - דער, =ען. |וויין איך וועלכן ס'זיינען אריינגעטאן געווירצן?|.
1936 " איך וואלט דיך אנגעטרונקען // מיט דעם
2579 געווירצווייו". איבן גראס, שיר השירים, ח - 2.

רעד: יהואש טייטשט: מיין הרקח - פון וויין געקאכטן

געווירצן איל - דער, בא. אייל איך וועלכן ס'איז אריינגעטאן געווירצן, בשמים. (עלט).

<u>געווירץ=קרעמער</u> – <u>דער, =ס.</u> דער וואָס פֿאַרקויפֿט געווירץ.

1836 " איין <u>גווירץ קרעמיר</u> איז ארום געיפארין פון
איין שטאט צו דער אנדרר". <u>לב טוב, 3, 2/97.</u> 2613

<u>געווירצראַר/געווירצרויר</u> – <u>דער, בא.</u> מין געווירץ ,

1941 " דו נעם דיר אויך |...| <u>געווירצראַר</u> צוויי
הונדערט און פֿופציק |...|". <u>תרגום יהואש,</u> 2615
<u>שמות, ל – 23.</u>

<u>ענגל=געווירץ</u> – <u>דאָס, =ן</u>| <u>סטוטש</u> 270|. <u>בנב.</u>

ם <u>גיווירץ/גווערץ/ גיוואוירץ.</u>

1610 " עז איז איין משל צו איין חכם דער דא מכט זיין
זון איין קראם פון <u>גווירץ</u> אין איין גס |...|". 2550
<u>טייטש=חומש, שמות, לב – יז?.</u>

1676 " אונ' אונזרי חכמים גילייכן אזו איין ווייב צו

2573 איינם הויז פאל מיט גיוואוירץ |...|". ברנט שפיגל,

פרק ו'.

1711 " האלץ פון דעם וואלד לבֿנון ריין גיווערץ

2551 אונ' נעגליך מיט אלי סארטין גווערץ זייגן זיא

צו פֿר גלייכן". צאינה=וראינה, 2, דף קצ- 3.

|| גווירצונג – די. דאָס רייכערן געווירצן.

1768 " דיא גווירצונג פון דש (קטורת) זיא זאלן

2580 דעמפֿפֿן". מחזור, 3, דף מד - I.

0 גווערץ קראם.

1740 " |...| אונ' פליגן דיא ווערט מאן זיין לעבטאג

2611 ניט פינדן בייא איין גווערץ קראם". אגרת בעלי חיים.

געוו - [redacted].

<u>גיווירץ קרעמער</u>.

1723 " איין <u>גיווירץ קרעמער</u> איז אום גיצוגן פון

2571 שטאט צו שטאט". <u>לב טוב, 2, דף 2/116</u>.

?נ?	ג ע ו ו י ר צ ה אַ פּ ט – אַדי/אַדוּו. (דטשמ)

דזוו גערווירציק.

1877 " גרונטלעך וואַקסט דיזער נאָמען|בענצאָע| פון

2537 איינעם גערווירצהאַפּטן פּעך וואס פליסט פון דעם

בוים בענצאָע אין זאַמאַריאַ דאָרט אין אַסטאַינדיען".

דיק, 105, 18.

346

?ג?

גע וו ירצט – פּפּ געווערצט. 1. פֿאַדי/פֿאַדוו פֿון ווירצן.

2. צוגעריכט, פֿאַרפֿראַוועט מיט געווירץ.

1848 " די טויטי פליגין מאכין שטונקדיג און אוף בלאזין דעם גיוורעצטין אייל". חובות הלבבות 228,3. 2589

1936 " איך וועל דיר |דיך| אַנטרינקען מיט געווירצטן ווײַן, מיט זיסקייט פֿון מײַנע מילגרוימען". מחזור, 5, שיר השירים.

1945 " און קאַדע מיט פֿאַפֿריקע, און פֿאַסראַמע |...| מיט זייערע שאַרף געווירצטע און צו פֿעטע טעמים". שניאור 9, 104. 2562

3. שאַרף שמעקעדיק.

190... " פֿון די ווילדע וואַלדגעוויקסן // שלאָגן שטארק געווירצטע דופֿטן". יהואש, ליד פון די קעטסקיל=בערג". 2592

1967 " זובאַך האָט |...| געצויגן איך זיך דעם געווירצטן אַראָמאַט". קארפּינאוויטש. 2588

?ן?

4. (פיג) פיקאנט, שארף (וועגן רייד, שריפט).

1863 " ער האט געוווסט יעדע מסירה צו |...| באווירצן
2540 מיט צוקער זיסע און געווירצטע ווערטער".
איבז דיק, 1, 82.

1930 " עס איז אן אלטער וויין דריטוויזנטיאריק,
2608 // געווירצט מיט גיפט און קינס גרינעם גאל".
איינהארן, 6, 57.

ם גיווירצט/גיווערצט.

1. ←---

1687 " דו זאלשט פרישליך עשין// איך הב נון ניקש
2586 דראן פאר געשין// וואל גישמאלצן אונ' גיווירצט".
ס' המשלים, דף 3 – I.

1711 " אונ' איף דעם מזבח וואר דיא (כהנים מקרים|...|)
2587 אונ' בראכטן דרויף דאז גווערצטי קטרת".
צאינה=וראינה, 2, קצ – 3.

ג ע וו י ר צ י ק - אַדי/אַדוו. 1. באַטעמט,(ווי) מיט
גערוירצן. ./. געוווירציקע מאכלים.

1908 " בעסער פון וויינען גאָך // זיינען דעם ליבנדעס
2603 // זיסע, געוווירציקע // קושן צו טרינקען".
ראזענפעלד, 2, 149.

2. שאַרף שמעקעדיק.

1899 " גרינט און בליט דאָך אַלץ יעצט הי', שענער
2600 און געוווירציקער ווי ביי אייך אין פרילינג!".
יה"ל, 4, 46.

1908 " דער וואַלד איז געוווירציק,און גרין איז דער
2599 גאָרטן,// און פרילינג דער ווינטל - ווי פריש און
ווי קיל". ראזענפעלד, 2, 112.

געוו - [redacted].

349 1963 " די לופט איז געווירציק // און זיס אויף דער צונג". מ.מ שאַפּיר, 1, 159.

3. (פּיג) פּיקאַנט, אינטערעסאַנט (וועגן רייד א"א).

1953 " |...| ניט געבנדיק צו מאָל די אייגענע קינדער צו פֿאַרזוכן דעם רײַך געווירציקן אַנקלויב פֿון אונדזער דורותדיקער קולטור". וו. יונין, צ' טמז, VIII/2. 2598

|| געווירציקייט - די, בא. אייגנשאַפֿט אָדער מצב פֿון זײַן געווירציק.

1963 " פֿריִער האָט ער געאָטעמט מיט פֿרישע |...| אַראָמאַטן און איצט פֿילט ער אַ שווערע טערפּיקע 2602 געווירציקייט". י. פּערלאָוו, צ' פֿאַר, I/22.

ג ע וו י ר ק ט - <u>פֿאַר פֿון</u> <u>ווירקן</u>.

351

ג ע ו ו י ש ט - פאר פון ווישן.

352

געוועב - דאס, =ן. 1. דאס דויערניקע וועבן אדער דאס וועבן דורך א סך מאשינען, מענטשן.

2. מאטעריאל (שטאף, צייג), וואס איז א פראדוקט פון וועבן. % געוועב פון זייד, פון ליווונט. באוולנע געוועבן. איצט זיינען די געוועבן ס'רוב פון סינטעטישע פעדעם.

1864 " זייער קליידונג באשטייט אין א געוועב |...|, וואס ווערט אזוי געטראגן ווי א רוימישע טאגע". 2685

צ' קמ. נ' 37, ז' 580.

1928 " קוקט זיך אבער צו צום איבערפלעכט פון די פעדעם אין א שטיקל בומאזייע, |...| וועט איר זען, אז דארט איז דאס געוועב שוין גאר ניט אזוי איינפאך". איזרא, 1, 64. 2668

1930"|..פארלאפט דאס געוועב מיטן בלאט=צוקלאפער".

אש., 11, 266. 2666

1963 " די טישטעכער און ליילעכער האט זי אזוי
געדיכט באצערעוועט, אז ס'איז נישט איבערגעבליבן
קיין פאדעם פון פריערדיקן געוועב". באשעוויס. 259,4. 2681

3. (ביאל) א גרופע צווישן זיך פארבונדענע איינמיניקע
קעמערלעך, וואס פירן אויס די אייגענע פונקציע אין
אן ארגאניזם. % נערוון=געוועב, מוסקל=געוועב,
הויטגעוועב.

1908 " ביי אלטע לייט קלאפט ער |דער דופק| אפילו
בשעת היץ אויך שוואך, ווייל די געוועבן פון די 2623
ארטעריעס זענען שוין הארט". איבן. דער אוצר
פון געזונט |...| 4,1.

1924 " אין דאס רוב פאלן ווערט דער קראנקער ארט
אין לונג, צוזאמען מיט די באצילן, ארומגערינגלט 2676
אפריער מיט אן אנצינדלעכער געוועב". צ. שאבאד, פֿנ 151,
~~זש' פגעז~~, 1, נ' 5.

1950 " דער דאַזיקער פּולווער אַנטהאַלט אין זיך שטאַרק
גיפּטיקע שטאָפן, וועלכע ווירקן שטאַרק אויף די 2684
געוועבן". זש' פּגעז. 2, נ' 9 – 10.

4. (פּיג) צונויפשטעל פון זאַכן אין דער פאָרעם ~~פון א~~ ווי געוועבטס
~~געוועב.~~ ~~% געוועב פון שטראַלן:~~ % אויף דעם שטערן פון פּאַרעם.
פון דער זקנה זעט מען א געוועב פון קנייטשן.

... " ווי א שפּין שיקט פון זיך פעדעמלעך אַרויס
און באַשאַפט א געוועב אַרום זיך |...|" 2639
פּרץ, 13, 379.

1913 " |...| איבער ד י קעפּ פון די ייִדענע גראַזן,
און רונצלענדיק טרעפּ אין דעם העלן געוועב פון 2665
די זוניקע זאַנגען |...|". יהואש, 5, ליד "דער שטיין".

1968 " אונטער איר צאַרטער הויט ציט זיך אַזאַ דינינקער

2659 געוועב פון רויטלעך בלויע אָדערלעך". ב. טייטלבוים,

יזב ~~אטוואצק~~, ז' 668.

5. (פיג) באהעפט, געפלעכט, צוזאַמענשטעל.

1912 " |...| פונאַנדערקלייבן זיך אין דעם געוועב

2627 פון מיליאָנען דערשיינונגען. זשיטלאָווסקי, 190,2.

1928 " איך פיל ווי די לעצטע געוועבן // רייסט דער

2633 טויט שוין מיט אַליקע צייַן". פיינבערג, 1, 33.

1959 " דער רוסישער קריטיקער האט אויפגעכאַפּט דעם

קינסטלערס פאַדעם, כדי אים ווייטער צו שפּינען און

כדי אים אַריינצו־וועבן אין דעם גרויסן געוועב פון

געזעלשאַפטלעכן און נאַציאָנאַלן לעבן". ניגער, 368,9.

□ גיוועב.

2. ←----

1610 " ער האט דער פּילט זיא ווייז הערץ צו מאכן

2626 אליר לייא ווערק מיינשטרשפט אונ' גיוועבן מיט

בלואי זיידן אונ' מיט וואורמילן רוט אונ' מיט

גיוועבן גימאכט". טייטש=חומש, שמות, לה - לה.

1743 " אונ' אין איטליכי טיר מאכט ער איין פּאר

2688 האנג דיא וואר גיוועבן ווערק". יוסיפון,4,קכ- II.

ג ע ו ע ב ט - פֿאר פון וועבן.

אי 357 ‎ 231

ג ע וו ע ב ס - דאס, =ן. דזוו געוועב.

ציט צו ב 4:

1947 " פינצטערע פייכטע געוועבסן באטאפן די לופט".

סוצקעווער, 3, 465.

ציט צו ב 5:

1912 " |...| אקוראט אזוי איז אין דער געזעלשאפט,

אויך זי איז א געוועבס פון באציונגען, פון 2697

געזעלשאפטלעכע שייכותן". זשיטלאווסקי, 3, 163.

געוו – [redacted].

ג ע וו ע ב ע ב ץ – דאס, =ן. (פֿטמ?) דזוו געוועב.

ציט צו ב' 3:

1951 " |...| פֿון וואס פֿארא האלץ און פֿון וועלכע

2700 פֿעלן און געוועבעכצן". שניאור, 7, 93.

ג ע ו ר ע́ ג – דאס, בא. (שנש) וואָג, שווערקייט.

1919 " ווי וועלן זיי טרויערן, קינדער נאָך קליינע,

2702 נאָך ווילדע,// וואָס ברעקלען דעם טונקלען געוועג

פון מײַן שווײַגן". קוויטקאָ, 1, 17.

קאָמפּעטענץ?

ג ע ו ע ד ל י ק - דאס, בא. (נש) " שייכות=רעם"|או-ויב|

(?נ?)

רעד: די גאַנצע שטימונג [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible]. פֿילט [illegible] [illegible] [illegible]

361

ג ע ו ו ע ד ל י ק ט – אַדי/אַדוו. (נש) "רעלאַסיוו"|אַהוּוב|.

362 ג ע ו ו ע ז ט - פּפּ געוועסט. 1. (עלט) הילפסווערב

צו שאַפן די פריער פאַרגאַנגענע צייט פון ווערבן.

% ער איז געוועזט געגאַנגען. זיי האָבן געוועזט

געשריבן (איצט אָנגענומען: איז געהאַט געגאַנגען,

האָט געהאַט געשריבן).

1836 " זעלכי זקנים די האָבן ערשט אונזרי תפילות

רעכט מתקן געוועזט די מיר דא האָבן". לב טוב, 1/17.3. 3261

1901 " |...| וואס האָבן זיך געוועסט מיאש געווען".

אלפּס, 1, 36. 3264

1923 " ווען ער וואַלט זיך געוועזט צו איילן, וואַלט

ער דאָך מיר איצטער ניט געהאַט". הירשביין, 16,2. 2712

1948 " ס'איז אָבער נישט געווען דער פאַל, אַז ס'זאָל

אין זיין נאַטור געוועזט זיין זעלבסטהערשערישס 2716

אָדער דיקטאַטאָרישס". ~~זש' גאָס,~~ נ' 5 - 6, ז' 42.

פּערּ 44

2. אדוו.(עלט) פריער, א מאל.

1928 " האט ביי האלצמאנען געוועזט // די לבנה געפרעגט".

בראדערזאן, 7 א, 17. 2715

1957/58 " די צוויי |...| געוועזט צוגויפגעפאלענע

קלאנגען". מ. וויינרייך, ~~רב ייבל~~, ג' XLI, ז' 108.

פולק 94 א'

ם

גיוועזט.

3. געווען.

1648 " צו אלר ביגערונג זיין זיא אונש גיוועזט

בירייט,// מיר טעטן וואונן וואו מיר וואלטן". 2708

מגילת ווינץ.

1723 " דא האב איך גיזען אליהו הנביא אונ ער האט

גיהאט מיט זיך פיר טויזנט קעמליך דיא זיינן אלי 2714

אויף גילאדן גיוועזט". לב טוב, 2, 19 - II.

ג ע וו ע ז ט ל ט ז י ך - <u>פֿאר פֿון</u> <u>וועזטלען</u> <u>זיך</u>.

ג ע ו ו ע ז ן I - דזוו געוועז (פֿאר פֿון זבין).

||געוועזנהייט - די, בא. דאָס וואָס איז שוין געוועזן, געשען, פֿאַרגאַנגען.

1934 " |...| פֿאַרערונג פֿון דער איבערגעלעבטער

2755 געוועזנהייט". אבא גאָרדין, 1, 105.

געוועזנס - דאָס, בא. דזוו דפוו.

ג ע ו ו ע ז ן II - אדי |געוועזן. געוועזענע. געוועזענער|.

1. פריערדיק, אמאליק. דער געוועזענער פרעזידענט.
די געוועזענע פארוואלטערין פון דער שול. ער האט
זיך דערמאנט אין א געוועזן געשעעניש.

1895 " א=דא ווערט פון די נאר וואס געוועזענע
2769 באניטעס, פאקעסטניקעס און תקיפים - ניינקעלעך,
צעטרעטענע ווערעמלעך". ליניעצקי, 9, 86.

1916 " ...| מען איז דאך לעבעדיקע מענטשן, גוטע
קאנק פריינד, געוועזענע שכנים". שלום=עליכם, 21, 72.

1927 " איך זאל איר זאגן, וווּהין איר געוועזענע
2773 בארדערקע האט זיך אריינגעצויגן". לייוויק, 1, 144.

1957 " גייט דא ארום אין אונדזער קאנט איינער אן
2786 אלטער באגאמאלניק... מען זאגט, ער איז א געוועזענער
קאטארזשאן". ברוסילאוו, 2, 122.

.2 (<u>סובסטאנטיווירט</u>) דער/די וואָס איז (זײַנען)

בײַגעווען.

1913 " אויף דעם קאָנען עדות זאָגן די <u>געוועזענע</u>

אויף דער פֿאַרווײַלונג". ~~אַ' ביאליסטאקער טאג=בלאט~~, 31 א'

.22/VIII

.3 (<u>סובסטאנטיווירט</u>) דאָס וואָס איז שוין געווען,

געשען , דאָס פֿאַרגאַנגענע.

1940 " ווער וועט אונדז דערציילן |...| פֿון געשעענעם

און פֿון <u>געוועזענעם</u>". <u>קושניראָוו, 5, 91</u>. 2775

368-/ [redacted] ג ע וו ע ט - דער/דאס, =ן. אפרייד/אפמאך צווישן צוויי

אדער מער צדדים צו קריגן א באלוינונג, עווענטועל

א מאראלישע סאטיספאקציע, אויב עמעצער פון זיי וועט

קריגן די איבערהאנט אין א באשטימטן פארמעסט אדער

וועט זיך ארויסווייזן פאר גערעכט אין א וויכוח.

% האבן א געוועט . מאכן א געוועט. גיין אין

געוועט אויף... ארויסרופן אויף א געוועט.

געווינען/פארשפילן דעם געוועט. דער לערער מאכט

א געוועט, ווער פון די תלמידים וועט פריער ענדיקן

די קלאסארבעט.

1907 " איך גיי מיט אייך אין געוועט אין וויפל

איר ווילט, אז קיינער אין דער וועלט איז נישט געווען קאנק

אזוי צופרידן מיטןווארעמען ליכטיקן נאך=פסח, ווי

איך, מאטל פייסי דעם חזנס". שלום=עליכם, 8 א,9.

1921 " פארשווונדעט כוח אין דארפישע געוועטן,//

אין דרעסירן ווילדע פערד". קושניראוו, 1, 4. 2807

369

1968 " עס איז אָנגעגאַנגען אַ **געווועט** צווישן אונדז, יוגנטלעכע, ווער עס לייענט מער און שנעלער".

ש. גאָלדשטיין, יזב ~~אַטוראַצק~~, ז' 23.

|| **געווועטניק** – **דער, =עס.** (**נש**) דער געשעפֿטמאַן וואָס נעמט אָן די אײַנגעשטעלטע סומעס אין געווועט (למשל אין פֿערדגעיעגן) און צאָלט דערנאָך אויס די געווינענס (**אמ**: bookmaker).

1931 " די קופֿערטן פֿון די בוקמייקערס (**געווועטניקעס**) האָבן זיך שוין געקאַטשעט |...|". **נאַדיר, 223,5.** 2817

2802

געוועטבוך - דאס/דער, ~ ביכער|סטוטש 514|.בנב. 0

געוועטלויף - דער,=ן. פאַרמעסט ווער ס'וועט לויפן גיכער.

געוועט=לויפער - דער, =ס. ספּאָרטלער וואס פאַרמעסט זיך אין לויפן.

געוועטפערד - דאס, מצ דז. ספּעציעל טרענירט פערד אַנטייל צו נעמען אין פאַרמעסטן אין גיכן לויפן.

געוועטקאַמף - דער, =ן. פאַרמעסט צווישן צוויי אדער מער אַנטיילנעמער, ווער ס'איז שטאַרקער.

געוועטשטרייט - דער,=ן. |סטוטש 450|.דזוו דפוו.

געוועטשפּיל - די/דאס, =ן. ספּאָרטשפּיל צווישן צוויי מאַנשאַפטן.

371 סאציאליסטישער געוועט – (סאוו) פארמעט צווישן
ארבעטער אדער מאנשאפטן פון א פאבריק א/אונטערנעמונג,
אינסטיטוציע) ווער ס'וועט מער אדער בעסער פראדוצירן.

1932 " |...| איז נייטיק מיט אלע מיטלען צו אנטוויקלען
דעם סאציאליסטישן געוועט און שלאגלערי צווישן 2806
די שאכטיארן". איזראילאוויטש, 1, 91.

לויפן געוועט – לויפן גיך, ווי אין א געוועט.

1939 " זיפצעלעך און שמייכעלעך לויפן געוועט
איינער איבערן צווייטן". שניאור, 4, 31. 2801

אין וואס געוועט? – וואס וועט זיין די באלוינונג,
אויב מע וועט געווינען דעם געוועט, די דיסקוסיע.

... " אין וואס געוועט, אז עז וועט באלד אראפפאלן
פון דאך?". קאצינע, 4, 55. 2803

ג ע וו ע ט (ז י ך) – פֿאַר פֿון וועטן (זיך).

געוו - 119.

גוועטן זיך - קזוו. דזוו וועטן זיך.

1968 " מיין שוועסטער און איך האָבן זיך געוואָלט

2815 וועגן דעם יעדעס מאָל געוועטן". יזב ~~אטוואצק~~, ז' 374.

ג ע ו ע ט ש - דער. =ן. (רעג. רומ) מין מאכל גענויער בנב.

1930 " מען לייגט אריין אין א ראנדל אלע גרינוואַרגן פונעם סעזאָן: גרינע פּאסאָליעס, קאַרטאָפל, אַרבעס, פּאָמידאָרן, אויפן גרינוואַרג לייגט מען אַרויף אַן אָפּגעשאַבענעם, געמאַכטן, איבערגעוואַשענעם קאַרפּ. מען לאָזט אים קאָכן. מען קאָן אויך דעם זעלבן **געוועטש** מאַכן פון פליש". שאַפּראַן, 1, 88. 2820

?נ? ■ |געוועטשן| ג י וו ע ט ש ן - טרוו.קוועטשן.

1626 " |...| דאהרום (חרק) וואר גיוועטשט אויף

2821 מיר אירי צין". ס' המגיד, תהילים, לה - טז,

|יהואש טײַטשט: חרק - קריצן|.

ג ע וו ע כ ט – דאס.=ער. (דיאל) דזוו געוויכט.

377

(לאָדזש)

ג ע ו ו ע כ ט ס – דאס, בא. סלינע, גאָוועער. (רעג. וואַרשע?)

1939 " אַ שמאָל שנירעלע געוועכטס האָט זיך גענומען

2828 ציִען פון וולאַדעקס רעכטן מוילווינקל". פּערלע, K3, 51.

ג ע ו ר ע ל - דאס/דער, =ן. בנב.

... " מיט אַן עלטסטן אַטאַמאַן, מיט אַ טרומייטער, מיט

2829 געווער און מיט גאַהײַקעס אויף גערורעל". מאַרקיש.

רעד: אפשר דאַרף מען לייענען "געמעל"? - מ'וואָלט געדאַרפט אָפּזוכן דעם מקור, אָבער שווער - ניט אָנגעגעבן פון וועלכן ווערק, ווו, ווען.

ג ע וו ע ל ב - דאס, =ער/=ן. אַרט וווּ מע קויפֿט/ פֿאַרקויפֿט סחורות; קראָם, קלייט. % א געוועלב פֿון שפּייַז. זיי האָבן אַ גרויס געוועלב פֿון שניט=סחורה. אלע ייִדישע געוועלבער געפֿינען זיך אַרום מאַרק פּלאַץ. דאָס געוועלב איז פֿול מיט קונים.

1819 " אז דער קנעכט וועט בייא זיין גיוועלב פיר פאהרין זאל ער זיך מיט איהם דער שמיעסין |...| 2842
אונ' זאל איהם אריין בעטין אין גיוועלב אריין אויף ליקווער". פֿערל, 1, 21.

1907 " אויפֿן וועג טרעט איך אָפּ אין געוועלב, נעם אונטער דער פּאָלע א טערקיש טוך... און גיי!". 2830
פּרץ, 7, 246.

1907 " די ווייַבער ווינטשעווען זיך פֿאַרמאַגן |...| וואָס סע טרעפֿט אָן די שטאָט ווין מיט די הייַזער 2938
און מיט די געוועלבן". שלום=עליכם, 8א, 223.

1932 " אין טאג פון דער חתונה |...| האבן קרעמערינס

פארשלאסן זייער געוועלבער". י.י. זינגער, 5 א, 170. 2890

1958 " אזעלכע גרויסע, שווערע און טייערע באלעמס

סחורה, וואס זיי אליין פארוואנדלען א קליין 2881

געוועלב אין א הורטאוונעם סקלאד". ביקל, 1, 384.

2. סופיט(סטעליע, באלקן) אין דער פארעם פון א בויגן,

ארקאדע. % דאס געוועלב פון טונעל. די זאלן פון

פארצייטיקן שלאס זיינען מיט הויכע געוועלבן.

1880 " דער באלקן וואר |=איז געווען| איין געוועלב 2890

|...| און אין אים איינגעזעצט גלעזערנע קוגלען". ~~2824~~

דיק, 106.

1921 " אין רוצושטאנד ווערט די שיידוואנט |צווישן

ברוסט און בויך| אריינגערוקט אין ברוסט=חלל ~~הבג~~ // 2879

א געוועלב". איסעל, 2, 21.

1950 " |...| דערלאנגענדיק ביזן סאמע געוועלב פון

2861 דער אייל". איבן וואלאנסקי, 1, 101.

1962 " |...| אין די לאנגע טומלדיקע געוועלבזאלן

2937 מיט טישלעך |...|". מ. דלוזשנאווסקי, ~~זש' פאש~~, X/15. (כ"ט 166)

3. (עלט) צימער (ס'רוב געמיינט א קעלער=צימער)

אדער טייל פון א צימער מיט א געוועלבטן סופיט.

1866 " מיר זענען אריינגעקומען א ין א פינצטערן

2900 קעלער |...|, אנגעשטעלט מיט פעסער ווײַן. אין

איין ווינקל פון |...| געוועלב (סוואדסקליפ)

האבן מיר דערזען אן אײַזערנע טיר". ~~צ' קמ~~, ג'25, ז'391. (כ"ט 177)

1930 " עס איז אן אומהיימלעכער גערוימער געוועלב

2867 מיט שווארצע באלקנס". אש, 11, 80.

1971 " אונטערן הינטערשטן געוועלב |...| שטייען

2874 בענק און טישן פאר מתפללים |...|". גראדע, ~~צ' טמד~~, XI, 5. (כ"ט 177)

4. (אנאַט) אייבערשטער טייל פֿון שייד |פֿרויען=
געשלעכט=אָרגאַן|.

1931 " דער אייבערשטער טייל פֿון שייד ווערט
אנגערופֿן געוועלב". ~~זש' פּגעד~~ פֿור 151 נ' 4. 2929

רעד: ביי סטוטשקאָוון אין אַפּטייל אַנאַטאָמייע, 240,
ניטאָ אַזאַ טערמין.

5. (אנאַט) גרופּע פֿון בויגנפֿאַרמיקע ביינער אין דעם
פּוסטראָט.

1916 " ווען דער געוועלב איז שוין אַרונטערגעזעצט
געוואָרן, קאָן אַ פֿאַסנדער געוועלב=האַלטער 2948
פֿאַרלייכטערן דעם ווייטיק פֿון די פֿיס". מעריסאָן 1.

6. (פיג) אין פארבינדונג מיט געוויסע ווערטער
בויגנפארמיקער איבערדעק. % אונטערן געוועלב
פון די געדיכטע צווייגן איז שאטנדיק און קיל. 2946
דער בלויער געוועלב פון הימל איז אן איין וואלקנדל.
... " די נאכטנעץ פון הימל=געוועלב נעמט זיך טונקען".
סוצקעווער, 4, 70. 2946

|| געוועלבל - דאס, =עך, ערשטע פקפ אדער ביטולדיק.
א קרעמל, ארעם אין סחורה.

1921 " שוין געקומען טאג אין טומל,// שוין געעפנט
א געוועלבל". סעגאלאוויטש, 6, 38. 2993

1953 " אין פרינציפ איז ניט פאראן קיין מאראלישער
ווערט=אונטערשייד צווישן א קרעמער, וואס אפערירט 2931
מיט זיין אייגענעם געוועלבל, און א געדונגענעם
פארקויפער |...|". גרינבערג, 2, 213.

384

<u>געוועלבלטשינע</u> – די, =ס. (<u>ביטול</u>) קליין געוועלבל.

1937 " |...| אַ <u>געוועלבלטשינע</u>, אַן אָפּענע טיר אין

3001 מאַרק אַריין". <u>בורשטין, 2, 123</u>.

<u>געוועלב=צוויקל</u> – <u>דאָס, =ער</u> |<u>סטוטש</u> 113|. <u>בנב</u>.

<u>געוועלבשילד</u> – <u>דער/די, =ן</u>. אויפשריפט איבער דעם

אַריינגאַנג אין אַ געוועלב וואָס ווייַזט אָן דעם

נאָמען פון דעם געוועלב און דעם מין סחורות וואָס

מע פאַרקויפט דאָרט.

<u>געוועלבשטיין</u> – <u>דער,=ער</u> |<u>סטוטש</u> 113|. <u>בנב</u>.

<u>אויוון=געוועלב</u> – <u>דאָס, =ן</u>. בויגנפאַרמיקער, דער סופיט

אין אַן אויוון.

1932 " די ארבעט אין די דאזיקע אויוונס גייט אזוי,
אז דורכן זייטיקן לאך אין אויוון,|...| צי דורכן 2934
אויוון=געוועלב, (וואס ווערט געמאכט אזוי, אז ער זאל
זיך קענען אראפנעמען) לייגט מען אן דעם גאנצן טשוהון".
פרומין, 1, 4.

בשמים=געוועלב – קראם פון בשמים, געווירצן.

1863 " ווען מען קומט אין אפטייק אדער אין א בשמים=
געוועלב,|...| מאכט ער די ברכה 'בורא מיני בשמים'". 2932
דאנציג, 2, דף מד/א.

גאלאנטעריע=געוועלב – קראם פון גאלאנטעריע=זאכן
(העמדער, שניפסן א"א).

1968 " איך דערמאן זיך |...| דאס גאלאנטעריע=געוועלבל
|...| פיל צענדליקער סטראגאנעס – צום באדויערן, 2863
נישטא זיי מער". נ. גאלדשטיין, יזב אסטראצק, ז' 470.

<u>מאנופאקטור=געוועלב</u> - קראם פון טעקסטיל=שטאפן,
פון שניט=סחורה.

<u>פרוכטגעוועלב</u> - קראם פון פרוכטן.

1963 "זי |די היץ| האט געשמאלצן דעם אספאלט פון
2922 ברוק, |...| איבערגעציטיקט דאס אויפס אין די
<u>פרוכטגעוועלבן</u>". <u>באשעוויס, ~~צ' פאר~~, V/17</u>.

<u>צעלניק=געוועלב</u> - געוועלב פון פארשידענע קלענערע
סחורות (קנעפלעך, קעמלעך, נאדלען אע).

<u>קאלניאל=געוועלב</u> - 1. דזוו בשמים=געוועלב.
2. שפייזגעוועלב.

1970 " ר' וואלף=לייב האט זיך מפרנס געווען פון
2995 שדכנות און אויסער דעם האט ער געהאט א <u>קאלאניאל=</u>
<u>געוועלבל</u>". <u>י. פריינד, יזב ~~לאטשעוו~~, ז' 133</u>.

קעלער=געוועלב - וווינונג אין אַ קעלער מיט אַ געוועלב=
סופיט.

1924 " פדי וויציקער וויל צו האבן, האט ער איינגעטוישט
2902 זיין גרויסע וווינונג אויף דעם קעלער=געוועלבל". פלור 100,
~~יש' כאליאסטרע,~~ ז' 58.

שניטגעוועלב - דזוו מאנופאקטור=געוועלב.

1948 " פון בשמים=קלייט, פון שניטגעוועלב, אין
2903 וואלד=מסחר פארטאן |...|". סעגאלאוויטש, 12, 225.

שפייזגעוועלב - קראם פון שפייז=ארטיקלען.

1968 " שוין אין די ערשטע טעג אין נישט געווען צו
2892 באקומען קיין עסן, עס זענען פארשווונדן די פראדוקטן
פון די שפייזגעוועלבן". ד. שיף, יזב ~~אטוראצק~~, 2, 929.

שפּיצגעוועלב - |סטוטש|113. סופּיט ניט פון איין : גאנצער בויגן=ליניע נאָר פון צוויי האַלבע בויגנס, פאַראייניקט מיט די שפּיצן פון אויבן.

ם גיוועלב/געוועלב . מה"ד: . Gewelbe

1. ←----

1588 " היידוקין האבן איין גיבראכן בייא הירש ר' עקיבה אין געוועלב". א פּעקל בריוו, ז' 58. 2928

1650 " איין טייל יהודים האבן אירה גיוועלבר און קרעם |...| מיט אליר לייא סחורות צו פר קויפן". דרכי ציון. 2900

[סוף XVII י"ח.] " דער לעטשטי ר' וואלף גיט אום אלי יום אין זיין גיוועלב, טראגט אים ארויש וואש ער זיכט אונ' וואש ער ניט זיכט". |מגת גליקל האמילן| זכרונות, ז' 218. 2834

1732 ״ |...| הוט |...| האש |=דאס פייער| גישפרונגען

2927 עד כי הגיע לרחוב היהודים מיינשט אירה גרועלבר
האבן״. אגרת שלמה, דף כ/א.

2. ←---

... ״ הטפחות - דש גרוילבא״. רייכלין 8, מלכים א׳, ז-ט.
2854 |תי: געזימס|.

״ דיא ווייביר אויבן אין דער שול האבין גימיינט
2918 דאז דאז גנצי גיוועלב ווערט איין ברעכין אונ׳
אויף איינין פאלין״. זכרונות מרת גליקל האמיל, ז׳ 325.

1743 ״ אונ זא איבר אין איין גוועלב גבואיט אויף פיר
2915 פילארן״. שארית ישראל, דף נו׳.

390

ג ע ו ו ע ל ב ו נ ג – די, =ען. 1. דזוו געוועלב,

ב׳ 2 |סטוטש| 113.

1958 " |...| איז א בלינדער תימנער |...| אריבערגעטראַטן

|...| ס׳געסל און פֿאַרשוווּנדן אין א שמאָלער, 2958

טונקעלער געוועלבונג". סוצקעווער, ~~זש׳גק~~, ג׳32, ז׳58.

(פֿור 38)

2. דזוו געוועלב, ב 3.

1959 " ערגעץ דאָרט אין קעלערן און געוועלבונגען

(פֿלי 155)

זענען געלעגן אוצרות". י. ווארשאַווסקי, ~~צ׳ פֿאר~~, ‏VI/27. 2955

3. פֿאַרטיפֿונג, וואס די אייבערשטע טייל אירע איז

בויגנפֿאַרמיק, ווי א געוועלב(ב 2); נישע.

1973 " זייַנע אויגן |...| האָבן זיך גענומען ארויסהייבן

פֿון זייער געוועלבונג". ראָזענפֿארב, 3, 221. 2953

1973 " אין דער רויטער, ציגלנער קירכע=מויער האָט זיך

געפֿינען א פֿלאַכע געוועלבונג, פֿון וועלכער א |...|

מאַטקע באַסקע האָט אראָפּגעקוקט". דצוו, ז׳ 89. 2951

ג ע ו ו ע ל ב ט — 4. פֿאַר פֿון וועלבן.

ג ע ו ו ע ל ב ט — 2. אַדי/אַדוו. 1. וואָס דער סופּיט (סטעליע) איז אַ געוועלב (ב 2) . % געוועלבטע קאָרידאָרן. דאָס קול פֿון חזן קלינגט אָפּ שטאַרק אין דער אַלטער געוועלבטער שול.

1928 " ס'איז מײַן חדר געוועלבט און דערהויבן".
2976 פֿײַנבערג, 83,1.

1930 " דער זאַל, אַ געוועלבטער, אונטערגעשפּאַרט מיט
2969 קאָלאָנעס". אָפּאַטאָשו, 15, 290.

1957 " אַט שלאָפֿט מען שוין די באַהאַלטענע ייִדן
2961 געמאַטערט צו ווערן אין די שרעקלעכע געוועלבטע קלויסטער=קאַמערן". ברוסילאָוו, 1, 111.

3. וואָס זעט אויס ווי אַ געוועלב (ב 2), בויגנפֿאָרמיק פֿון אויבן. % געוועלבטער טויער.

... " די זון קריכט אַראָפּ פֿון די שפּיצן ביימער,
2962 דאָרט בײַם ראַנד פֿונעם האַלב קײַלעכיק געוועלבטן הימל". מענדעלע, 6,26.

1930 " נעם די שליסלען און שלאָס אויף די געוועלבטע

2967 טירן פון דיינע קעלערן". שומיאַטשער, 1, 152.

1949 " |...| דורכגייענדיק דעם אלטן געוועלבטן

2979 איינגאַנג". שניאור, 11, 67.

1968 " בלויז זיין הויכער געוועלבטער שטערן האָט

קאנק געלויכטן". גראַדע, 7, 57.

|| געוועלבטקייט - די, בא. אייגנקייט אָדער מצב

פון זיין געוועלבט.

1973 " זיי [די קופּאָלן] האָבן האַרמאָניש זיך אַריינגעפּאַסט

2982 אין דער געוועלבטקייט פון הימל". ראָזענפּאַרב, 3, 245.

געווּעלביק - אַדי/אַדוו. (שנש) אַזוי ווי געווּעלבט,ב 2.

... " שמאַלע געווּעלביקע טירן |...| פּירן פון דער
גאַס אין פּינצטערע געווּעלבטע קאַרידאָרן". 2986
קאַציזנע, 3, 11.

"דער הויכער געווּעלכיקער שטערן איז געווען |...|
ווי צוגעשטוקעווּעט". דצוו, ז' 121. 2987

גיוועלבט.

1716 " אונ' ער האָט דאַש הויז |...| אונ' ער
בידעקט דאַש הויז גיהימילט, בלומר גיוועלבט". 2964
ס' המגיד, 3, מלכים א, דף פח - ד.

394.

ג ע וו ע ל ב ן I - טרנז. (עלט) באדעקן, איבערדעקן,

לייגן א דאַך (סופּיט) ווי א געוועלב (ב 2).

1832 " איבר דעם הימל האט ער גמאכט אז איין טייך

3005 וואשר דיא הימל האט ער געוועלבט איבר דר ערד".

מחזור, 2, דף מ/ב.

געוועלבן זיך - אומוו. (שנש) ליגן ווי א געוועלב (ב 2).

1938 " געוועלבט זיך איבער מיר דער דאַך,// דער

3006 אלטער טעמפּלטרוים". ליעסין, 3, 218.

ם

גיוועלבן.

1610 " און ער בויאט דש הויז אונ' ער פולענדט עז אונ'

3003 ער גיוועלבט דש הויש גיוועלב צעדרון הולץ".

טייטש=חומש, שמות (הפטורה מלכים א' ו - ט)

?נ? ג ע ו ר ע ל ב ן II - אוטוו. (שנש) האלטן א געוועלב, א קראם, האנדלען.

1937 " סמאלין איז קיין שטאט. אדער מען געוועלבט, אדער מען סעדלט, אדער מען קינדלט". בורשטין,44.2. 3004

ג עוו עלבניק – דער, =עס. בעל=הבית פון א
געוועלב (קראם), קרעמער.

1912 " דער געוועלבניק האט ארויסגעלייגט די וולאטשקע
3012 אויפן לאדנדל פארן געוועלב". ווייסענבערג, 4, 67.

1954 " געוועלבניקעס האבן אויך מיטגעברענגט פעטע
3009 העריגג". דעמבלין, 4, 42.

397 גוועלבער - דער, =ס, ווע געוועלבערין.

בעל=הבית פון א געוועלב (קראם), קרעמער.

1864 " איז אויך מותר צו זאגן צו איין (חנוני)

3025 געוועלבער |...| ער זאל געבן פאר זיין משרת עכו"ם

צו עסן און ער ווערט באצאלן דערנאך |...|".

ברודא, 1, דף עד - II.

1939 " א געוועלבער האט נישט געלייזט פאר סחורה א

3020 גאנצע וואך |...|". אפשאן, 1, 6.

1974 " דער געוועלבער האט זי געטריבן |...|, זי וועט

3024 פארשיווע מאכן זיין כאטע". [illegible], 2, 170.

רעד: איך מיין, אז ס'איז א רעגיאנאל ווארט

(גאליציע, קארפאטארוס: ברודא - פון אונגוואר;

אפשאן - פון סיגעט; פון ניט אנגעגעבענע ציטאטן:

זילבערבוש - פון זאלעשטשיקי, ספר מקור הברכה - מונקאטש,

מאהלער - סאנץ אאז"וו).

398

||געוועלבערין - די, =ס. בעל=הביתטע פון א געוועלב,

קרעמערין.

1937 " עלקע איז שטאלץ וואס זי איז ענדלעך אויך געווארן

מיט לייטן גלייך: א געוועלבערין. פארט זי איין און 3028

צוויי מאל א וואך אין שטאט איינקויפן סחורה פאר

איר געוועלב". האראנטשיק, 5, 287.

?ג? ג ע ו ו ע ל ג ע ר – דאָס, בא. |סטוטש 201|

דאָס וועלגערן לאַנג, אַ סך.

399/1

ג ע וו ע ל ג ע ר ט – 1. פֿאַר פֿון וועלגערן.

2. אַדי. (שגל) געהרגעט בעת אַן אַקציע |פּער 90 .XVIII ,88|.

גע וו ע ל ד - דאס, בא. (חומש=טייטש?עלט?)

ווילד פֿארוואקסענער ברעג פֿון טייך.

1941 " און ביסטו זיכער אין לאַנד פֿון פֿריד, ווי

ווערסטו אָבער טאָן אין דעם געוועלד פֿון ירדן? 3035

טייטש פֿון "בגאון הירדן". תרגום יהואש,

ירמיה יב - 5.

?נג   ג ע ו ו ע ל ד ע ר - דאס, בא. (שנש) בנב.

1959 " וועלדער=געוועלדער איף ווענט און איף

3037 סקאלעס". מ. דייטש, 2, 297.

רעד: כ׳מיין ס׳איז סתם א גראם=קאפּריז(איידל גערעדט)
פון פּאעט, אַן באטייט...

געוו - [redacted].

ג ע ו ו ע ל ט ! - (דיאל, ליטע) דזוו געוואלט,

פאר פון וועלן, ([illegible]).

ג ע ו ו ע״ל ט !! - פאר פון וועלן (מילך).

404

ג ע וו ע ל ט II - דער/דאס, בא. (שנש) געוועלטיקונג,

הערשאפט, אייבערמאכט.

1948 " זיין נאבל בלוט, וואס איז בארו פן צו געוועלט,

3042 באגייסטערט ניט |...|". מארקיש, 9, 38.

ם|געוועלטונג| ג י וו ע ל ט ו נ ג / ג וו ע ל ט ו נ ג -

די געוועלטיקונג, הערשאפט, אייבערמאכט.

1711 " אונ' זיין |פון דעם מלך פון בבל| ג־יוועלטונג

3043 האט ןעלן אב גיטאן ווערדן". צאינה וראינה,2,דף קפ־ז.

1743 " אונ' ןיא האבן דיא גוועלטונג איבר דז פאלק

3044 פון גאט". יוסיפון, 4, דף עח.

גע ווע לט יק - אַדוו. (עלט?) ווי אַ הערשער,

הערשעריש.

1948 "צו איר אין שטוב אַרײַנגעריסן זיך דער אומגליק

3052 האָט,// אַ ווײַז געטאָן געוועלטיק אויף איר טאַכטער|...|".

מאַרקיש, 9, 61.

3050 גאָטעניו, עס איז דײַן וועלט געוועלטיק! - פּויל, בנב.

....

רעד: אויפֿן קאַרטל איז נאָר אָנגעגעבן "דב סדן, ישראל=
שטימע, י"ב ניסן תשכ"ד". אָבער כ'בין מסופּק צי דער
"געוועלטיק" פֿון דעם ווערטל (איך פֿאַרשטיי ניט דעם
מיין) האָט אַ שייכות אַהער. ש. פּ.

....

ם

גיוועלטיג.

1534 " נון ווש דער הערציג יואב גיוועלטיג אין דעם

היר.// אונטר אל ישראל בור שטיש אין נימנט מיר". 3051

שמואל=בוך. סטראפע 1666.

... " ער מכט אין גיוועלטיג איביר אל זיין קוניגריין".

מגילה=ליד. ש' 279. 3046

1610 " אונ' נימנט אישט גיוועלטיק אין זיינר אכפרקייט

אם טאג דאש טוט". טייטש=חומש, קהלת. ח - ח. 3049

ג ע ו ו ע ל ט י ק ו נ ג - די/דאס, באַ, הערשאַפט,

דאַמינירונג, מאַכט, אייבערמאַכט, ממשלה.

1885 " גאָט האָט ניט געגעבן קיין געוועלטיקונג

3056 צו קיין באַשעפעניש, ער זאָל קענען אויפהאלטן דעם

ווינט, ער זאָל ניט ווייען". מחזור, 3, 113.

1941 " |...| דאָס גרעסערע ליכט פאַר דער געוועלטיקונג

3054 (61) פון טאָג". תרגום יהואש, בראשית, א - 16.

ם

גיוועלטיגונג/גיוואלטיגונג.

1626 " (המשל) דאש גיוועלטיגונג דאש איז דר מלאך

3054 מיכאל (ופחד) אונ' די פורכט, דאש איז גבריאל |...|".

ס' המגיד, איוב, כה - ב.

1764 " אונ' הט די גוועלטיגונג געבן אין איר האנד

3053 אונ' איך האנט פון אשור אונ' פרס". יוסיפון, 5, קל - II.

409

ג ע וו ע ל ט י ק ט – פֿאר <u>פון</u> <u>געוועלטיקן</u>.

410

ג ע ו ו ע ל ט י ק י י ט – די, בא. (עלט) הערשאפט, רעגירונג, מאכט, ממשלה.

1843 " אונ' די צייט איז גקומען אז ד5 (מלכות פון בבל) האט זעלן פר לארן ווערן אונ' אירי גיוועלטיקייט 3067
האט זעלן אפ גיטאן ווערן פון זייא". ר' אהרן מטריבוש, דף ב – ז.

1875 " דאס האט זיך דיר געטראפן, ווייל די ביזסט געגאנגען צו דעם רוח ביי נאכט |...|, ביי נאכט 3068
איז די געוועלטיקייט פון די חיצונים". קב הישר, 5, 262 – ז.

1941 " ניט געווען א זאך אין זיין הויז און אין זיין גאנצער געוועלטיקייט, וואס חזקיהו האט זיי 3069
ניט געוויזן". תרגום יהואש, מלכים ב', כ – 13.

1956 " פון זיין געוועלטיקייט דער גייסט – זאל זיין די פעסט!". מארקיש, 11, 320. 3070

ם

גיוועלטיקייט.

1626 " אונ' צו דעם דער איבג לעבט האב איך מיין

שבח געבן, אונ' האב אין בישינט דז זיין גיוועלטיקייט 3064

איז אויף איבג". ס' המגיד, 1, דניאל, ד - ו'.

1716 " דען דיא גיוועלטיקייט פון אלע זאכן שטין

אין דיא מאכט פון דען בישעפר גילובט איז ער". 3074

חובות הלבבות, 1, דף צט - II.

ם[געוועלטיקלער] ג י ו ע ל ט י ק ל י ך - אדי/אדון.

געוואלדיק, זייער שטארק, זייער א סך.

1644 " וואל בולגטן דוד זיינא ווערדן מאן.// דער

שווייש גיוועלטיקליכן דורך דיא רינג ראן". 3078

שמואל=בוך, סטראפע 445.

1711 " אונ' זיא נאם דען בריף אונ' לייאנט אים אונ'

צו רייסט ווידר איר קליידר, דרום דאש דער 3077

אזו גיוועלטיגליך אויף איר גיביט". צאינה וראינה,

2, דף קפא - 4.

ג ע וו ע ל ט י ק ן - אוטוו. 1. הערשן, באהערשן,
האבן די מאכט/די איבערמאכט, דאמינירן, בעל=
הביתעווען. % געוועלטיקן איבער/אויף עמעצן/עפעס.
די רוימער האבן געוועלטיקט איבער א סך פעלקער.
דער דיקטאטאר געוועלטיקט מיט טעראר.

1805 " |...| די צייט איז קורץ הענדיג צום העלפין
און צו גוועלטיגין איבר מייני ווייא טאג אלש 3105
זיא אפ צו טואן פון מיר". איבז, פאוויר, 1, כ"ו - ז.

1864 " אוודאי זענט איר די חכמים, אז איר, מאנצבילן,
געוועלטיקט און האלט די ווייבער נעבעך אין אייערע קאנק
הענט!". מענדעלע, 77,12.

1912 " די בעל=בתים |...| געוועלטיקן, און די
ארבעטער ליגן ניין קלאפטער אין דער ערד". 3147
זשיטלאווסקי, 4, 60.

1930–1926 " דאס גאנצע גן=עדן איז ארומגערינגלט מיט

3135 רייטוועגן פון די צדיקים, און משיח געוועלטיקט

איבער זיי". אפּאטאשו, 10, 50.

1964 " |...| די לבנה וואס איז באשאפן געווארן צו

3115 געוועלטיקן איבער דער נאכט, און די זון |...|

צו געוועלטיקן איבער דעם טאג". י. קאפלאן, 1, 230.

2. (פיג) אויסשפרייטן זיך, ארומנעמען.

1881 " אין אונדזערע קינדער זאל ניט געוועלטיקן

3140 דאס קראנקייט וואס הייסט אסכרה, וואס קומט

פארדארבן די קליינע קינדער". אנ, איין נייע

שם תחנה.

... " א קילע שטילקייט לאזט זיך אראפּ און געוועלטיקט

3085 |...| אויף דער ערד". שלום=עליכם, 35, 26.

|יידישע שרייבער|.

1947 " מידקייט און אַפּהענטיקייט האָבן גענומען

גערוועלטיקן אין די אַרבעטער=רײַען". יזב ~~שטיינסטאַבאָו~~, 8 3083

ז' 128.

גערוועלטיקן מיט א שטאַרקער האַנט (וואָר: מיט אַן
אײַזערנער האַנט, ביד חזקה, ביד רמה) – הערשן
דיקטאַטאָריש.

ם גיוועלטיגן, מה"ד: gewaltigen.

1. ←---

1544 " דער ווערט היישן סנחריב גיוועלטיג אויבר אל.
ווען ער קומט געגן ירושלים זוא ווערט ער דען צו

.40

416 גוועלטיקער - דער, =ס. הערשער, מאַכטהאָבער, מושל.

1823 " און׳ איין גוועלטיקער דארף דאך צו זעהין אז זייני אונטר טאנען |...| זאלין האבין זייערי בדערפֿניש". איליער, 1, 202. 3159

1872 " ער איז געווען איין נשיא, דאָס הייסט איין גענועלטיקער איבער יידן". צאינה=וראינה, 3, תולדות. 3165

1939 " |...| געוואָרן געוועלטיקערס איבערן פֿירענגלישן האלבאינדזל אויך". מ. ווייַנרייַך, 4, 144. 3171

1956 " ער האָט איך צוטרוי און איך חן זיך איַנגעקויפט בײַ די געוועלטיקערס די נײַע". מארקיש, 10, 261. 3175

417

געור - [redacted].

|| **געוועלטיקעריי** - דאס, בא. (פּעיא) דאס געוועלטיקן,

בעל=הבתעווען צו פֿיל, שלעכט.

1964 " א גוטע העלפּט פֿון מיינע יסורים און קלעמעניש

זיינען געקומען פֿון מיין געוועלטיקעריי". 3179

פּער 166

א. גארדין, ~~דש' פּא"ש~~, VII /15.

ם **גיוועלטיגער.**

1626 " ער האט אין גיזעצט פֿר איין הר איבר זיינום

הויז אונ' איין גיוועלטיגר איבר אל זיין קויף". 3168

ס' המגיד, 1, תהילים, קה - כא.

1743 " אונ' אין שומרון וואר איין הער איין גוועלטיגר".

יוסיפון, 4, ע - II. 3173

ג ע װ ע ל ט ע מ אַ ל ט ײ – <u>די. בא.</u> מין הײלזאַלב

(לאַטײניש: *Unguentum Althaeae*).

<u>שם ראמאן. רומעניע</u>.

ג ע ו ו ע ל ט ע ר - דער, =ס. (שנש) געוועלטיקער,
הערשער.

1925 " טאַטע האַר, געוועלטער מײַנער, // בליק אַרײַן
3185 דאָך אין מײַן זעל". פּרעגער, 1, 163.

1959 " געזעץ פֿונעם העכסטן |...| געוועלטער".
3186 מ. דײַטש, 2, 308.

ג ע וו ע ל ק ן- דאָס/דער. באַ. (שנש) דאָס דויערנדיקע

וועלקן, דאס וועלקן פֿון אַ סך בלעטער, בלומען.

1935 " איבערן סטעפּ האט דער גאָלדיקער געוועלק

זיך איבערגעגאָסן מיט אַשיקער גרויקייט!! 3188

... " און קומט די שעה פֿון געוועלק און צעפֿאַל,//

|...| זוך מיך אין דופֿטיקן שטויב". 3189

|א. שמרי? לעיעלעס?| .

ם |געוועלק| ג וו י ל ק ה – דאס, בא. די וואַלקנס, [illegible] – ג'ץ

אַ סך וואַלקנס.

1748 " אזו וויל ער |גאָט| איין רעגן בויגן שטעלן אין

גווילק צו גידענקן דאש ער זיין ווארט האלט". 427

סידור תפילות , דף קעב – I.

ג ע וו ע ל ק ט – פֿאַר פֿון וועלקן.

געוו -

ם |געוועלקט|| ג וו י ל ק ט - אדי/אדוו. פאַרוואַלקנט,

מיט וואַלקנס.

1626 " אונ' גוטש וואונדר דז צו צייטן ווען דער הימל

אפילו איז איטל פלעקליך אונ' גווילק אונ' שטעלט זיך 428

צום רעגן |...|". ס' המגיד, 1, איוב, לז - כב.

ג ע וו ע ן - פּפּ געוועזן. 1. פֿאַר פֿון זעלבשטענדיקן
ווערב זײַן (אין אַלע באַטײַטן), צווייטער טייל אין
דער פֿאָרמע פֿון דער פֿאַרגאַנגענער צײַט: איז געוועזן/
געוועזן. % ער איז אַ מאָל געוועזן אַ לערער.
זיי זײַנען אַלע געווען פֿעיִקע. זי איז דאָ פֿריִער
געווען אָבער שוין אוועקגעגאַנגען. די באַגעגעניש
איז געווען נעכטן, נישט הײַנט.

1819 " וואס אמאהל איז גיוועזין דאס אייגענע וועט
2748 טאקו ווידר זיין". איבן לעפין, 2, קהלת. א - 9.

1864 " איך בין דענסטמאָל געווען אויף דעם זיבעטן
קאנק הימל פֿאַר פֿרייד". מענדעלע, 12, 116.

1911 " האט די געליבטע כלה דעם בריוו געקריגן, איז
2749 זי אנטציקט געוועזן". ווײַסנבערג, 2, 84.

1975 " כ'בין אליין געווען אויף די תנאים, כ'האב
קאנק געטאַנצט אויף דער חתונה". באַשעוויס, 6, 107.

425 2. פֿאַר פֿון הילפֿסווערב 'זײַן' אין באַדינג=שטייגער
פֿון ווערבן. % ער וואָלט געווען געקומען באַצײַטנס,
וועט ס'וואָלט געווען אַ גוטע קאָמוניקאַציע.

1873 " איך וואָלט מיך געווען גליקלעך געשעצט, ווען
ער זאָל אויף מיר ברוגז ווערן". מענדעלע, 1, קאַנק
קאַנק 195620.

1907 " אויף שווימען, ווײַס איך, אַז איך וואָלט געווען,
א בריה". שלום=עליכם, 29, 225. קאַנק

1935 " פאַר טאָג איז ער |דער הימל| רויט צעגליט,

קאנק ווי ער וואָלט געווען אייטל פייער". באַשעוויס. 1.

144. קאנק.

1968 " מרחיק זיין דעם פּאָלטאַוער וואָלט געווען

קאנק אַ היזק פֿאַר דער ישיבה". גראַדע, 7, 291.

3. פֿאַר פֿון הילפסווערב 'זיין' אין געמישטן שטייגער

פון ווערבן, פּצ. % ער זאָל געווען געוויסן,

אַז דער זינגער איז אַזאַ גוטער, וואָלט ער געוויס

געקומען.

1888 " ווען אַזאַ גדליה=הערש זאָל געווען אַנשפּאַרן

קאנק אין פּאַריז, וואָלט ער געגאַנגען אין גאָלד".

מענדעלע, 3, 7.

1939 " האָט ער זיך פֿאַרטשעפּעט און שיער=שיער ניט

קאנק אומגעפֿאַלן, ווען ניט אַ באַענטער דינער זאָל

אים ניט געווען אונטערכאַפּן". נסתר, 5, 313.

4. פאר פון הילפסווערב 'זיין' אין פץ פון פעריפראסטישע
ווערבן מיט העברעיִזמען ווי דאס הויפטווארט.

% ער האט אים מוחל געווען. די גנבים האבן זיך
מודה געווען. איך האב אים מקנא געווען.

1873 " ווער האט דען נישט נהנה געווען און פון
קאנק מיר נישט אפגעלעקט א ביינדל?". מענדעלע, 1.
קאנק 145590.

1907 " איך האב מיך מחיה געווען, אז איך האב דערהערט
קאנק דאס נייעס". שלום=עליכם, 99,29.

1939 " דארטן האבן זיי |...| מיט א הויך קול זיך
קאנק מתוודא געווען אויף זייערע זינד". באשעוויס, 157,1.

1968 " ר' צמח איז דער ערשטער אוועק פון נאווארעדאק
קאנק און עובר געווען אויף זיין צוזאג". גראדע, 289,7.

פארגעסן, ווי ניט געווען – ווערט געזאגט ווען
מע פארגעסט עפּעס אין גאנצן.

וואס געווען איז געווען – שוין וואס מיינט, אז ס'איז
ניטא קיין צוריקקער צום אמאל, מע דארף זיך
רעכענען נאר מיט דעם רעאלן.

איך בין שוין געווען יונג, דו ביסט נאך נישט געווען
אלט – פּרול, אזוי ענטפּערט אן עלטערער מענטש,
ווען א יינגערער גיט אים עצות, אנווייזונגען.

ס ← ---- .1

1626 " |...| צו אים |צו גאט| זיין מיר גיוועזן
נאך אייער |איידער| מיר זיין אויף דעם עולם 2742
גיוועזן". ס' המגיד, 1, תהילים, ק – ד.

1716 " דען איך בין גיוועזן אז איין אום גיווינט
קלב אונ' דרום האב איך גזינדיגט". ס'המגיד, 3, 2753
ירמיה, לא – יח.

429

געוו - [redacted].

ג ע וו ע נ ד ז ל ט - אדי/אדוו. פּפּ געוויאַנדזלט.
קאַנסערווירט (שפּייַז) דורך וועגדזלען (רייכערן,
צורייכערן). % געווענדזלטע פליייש, פיש.

1965 " מען האָט געמעגט עסן זויערע אוגערקעס,
געווענדזלטן הערינג". קאַגאַנאָווסקי, 4, 43. 3210

ג ע ו ו ע נ ד ט - 1. פאר פון ווענדן (זיך).

2. (אין) געווענדט - דריטפערזאניק, אצ: איז אפהענגיק. % (דאס) איז געווענדט אין עמעצן/עפעס.

צי מיר וועלן פארן צי ניט, איז געווענדט אין דעם צי מיר וועלן קריגן די וויזע. דאס באקומען די דערלויבעניש איז געווענדט נאר אין דירעקטאר אליין.

1878 " ווען עס זאל אין אים געווענדט זיין, וואלט
ער אונדז שוין לאנג ארויסגעטריבן". מענדעלע.110.16. 3220

1938 " דאס איז גישט געווענדט אין אונדז, |...|
גאר אין דער העכערער מאכט". י.י. זינגער.319.7. 3216

1948 " |...| ער האט געטאן אלץ, וואס אין אים איז
געווענדט, כדי ניט אנצורירן און ניט שעדיקן יענעמס". קאנק
נסתר. 6. 295.

געווענדט זיך - דריטפערזאניק, אצ. דזוו דפוו.

(דאס) געווענדט זיך אין עמעצן/עפעס.

1888 " אלצדינג געווענדט זיך אין מזל". מענדעלע.3.
174. קאנק. קאנק

431

ג ע ו ו ע נ ד ט ק י י ט - די. בא. (שנש) דאָס זײַן געװענדט,
אַנגעקירעװעט אין אַ באַשטימטער ריכטונג.

1947 " מיט בערגעלסאָנס פּען פּירט אָן כּסדר די סאָציאַלע
גערוענדטקייט". דאָברושין, 1, 128. 3236

ג ע וו ע ב ד(ע)ט - פֿאר פּון װענדן.

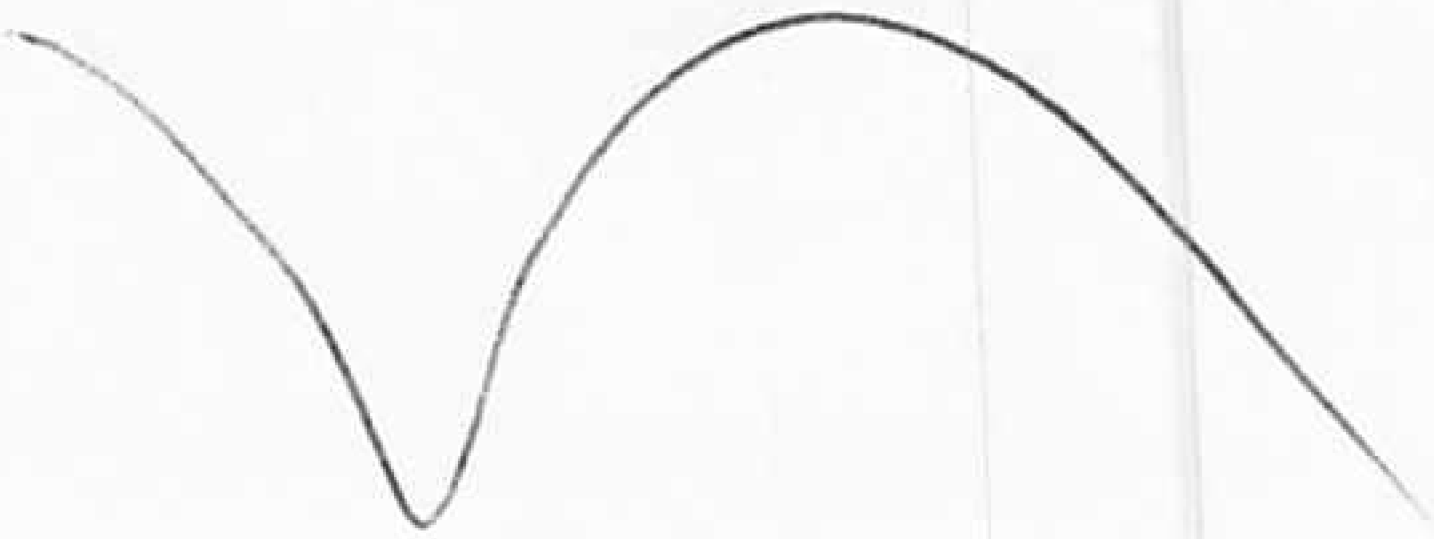

43211 — גע

281

ג ע ו ו ע נ ד ן ז י ך — ----⟸ __וועגדן זיך.__

ג ע ו ו ע נ ד ע ר - 1. מצ פֿון געוואַנט.

2. (עלט) בגדים, קליידער (ס׳רוב געמיינט לויז
אראָפּהענגענדיקע, אָנגפּאַרעמדיקע), צודעקן.

1920 " און לאָקערן דיך די רייכע געשטאַלטן זיינע
פֿון טויט אונטער די פּאַרביקסטע געווענדער". 3229
איינהאָרן, 4, 43.

1960 " מלכים מיט קרוינען און הייליקע אין ווייסע
געווענדער". י. פרידמאַן, 5,2. 3207

געוו – [redacted].

ג ע וו ע נ ז ל ט – ----<<u>געווענדזלט</u>

ג ע ו ו ע נ ט ל - דאס, =ער. 1. ערשטע פּקפּ פון
גערוואַנט.

2. (עלט) אַ שטיקל צײַיג, טוך בכלל.

1836 " בשעת באַדן דאַרף מען אים |דעם קינד| רייבן
3239 דאָס לייב מיט דער האַנט מיט אַ געוועגטל".
בערלאַנט, 1, 51.

רעד: אָרטאָגראַפיע מאָדערניזירט דורכן אויסשרײַבער.

ג ע ו ו ע נ ט ן - אדי, פּפּ (זן) געוואַנטן. פון געוואַנט.

% אַ געוועַנטן היטעלע. די געוועַנטענע קאַפּאַטע.

דער געוועַנטענער גאַרניטור. ער האָט אָנגעמאָסטן דעם

געוועַנטענעם מאַנטל.

1866 " דאָרטן | אין בוכאַרע | טאָר קיין יהודי טראָגן

3246 זײַדענע קליידער, נאָר געוואַנט. |...| אויף דעם

קאָפּ מוז ער טראָגן איינע געוועַנטענע היטל".

דיק, 24, 8.

1915 " |...| אַ געוועַנטענעם 'פּרינץ אַלבערט' פון

3241 פּיר אַכציק אָן אַרשין". שלום=עליכם, א 4, 164.

1968 " |...| האָבן זיי געטראָגן |...| הויכע געוואַנטענע

קאַנק היטלען. גראַדע, 7, 77.

ג א וו ע נ ט ש נ י ט - דאס, בא, פּפּ געוואנטשניט.

(עלט) שניט=סחורה, מאַנופֿאַקטור, טעקסטיל.

1861 " איך בין |...| אייך אישה, איך מיין מאנס

פאדראד=עסקים מיש איך מיך ניט, איך האב הי מיין

געוועוועטשניט, פילעווע איך מיין משא-מתן".

אקסענפעלד, 1, 81.

1904 " איך מרדכי=נתנס שניטקראַם, דאַרפט איר וויסן,

איז דאַס ערשטע געוועוועטשניט איך כתרילעווקע וואָס

דאַרטן קריגט איר אַ חוץ דעמיקיטאַן, ריפּס, ליוסטרינע

|...| און אַלץ וואָס אַ הארץ גלוסט". שלום=עליכם, 7א, 178.

|| געוועוועטשניטער - דער, =ס. פּפּ געוואנטשניטער

(עלט) שניטקרעמער, מאַנופֿאַקטור=סוחר.

גערו-438.

1815 " מעשה בחנוני אחד |...| שקורין גיוואנט=שניטע"
שבחי בעשט, ציט מ. אונגער, זש' יישפ - XXI - 1961,3|.

1867 " סענדער דעם געוועגטשניטערס טעכטערל איז |...|
שוין א היפש מיידעלע". פער 177, נ' 11, ז' 84 -!!!.

1900 " אט האט מיר גאט צוגעשיקט איינעם א געוואנטשניטער
פון בארדיטשעוו". שלום=עליכם, 7ג, 97.

ג ע ו ע נ י ג ל ע ך - אדור. (עלט) געוויינ(ט)לעך.

1836 " געווענליך פאנגען די ווייבער אן צו רעכנען

|דאס טראגן| אין צוויי וואכן פון דעם לעצטן האבן 3256

די מאנאטליכע ריינונג (ווסת)". בערלאנט, 1, 4.

רעד: ניט זיכער אין אויסטייטש!

ג ע וו ע נ ל ע ך - <---- <u>געוויינ(ט)לעך</u>.

440/1 - גע

289

(?נ?) ▣ |געוועוען| ג י ו ו ע ה נ ן - טרוו. דערמאָנען.

.|60, XXIX. 90 פּער|

441

געור - [redacted].

?ג?   ם|געוועגק| ג י ו ר ג ק - בנב.

... " זי הטן ורייד ויל אונ' גיבויבק // זי הטן אל

2706 דש איר הערץ אי גיוונק". מגילה-ליד, ש"ש 853:854.

ג ע ו ו ע ס ע ר — דאס.ן. 1. דזוו גערויסער.

1875 " |...| כדי זיי |די פעלדער| זאלן ארויס פון
3279 די געוועסער". מענדעלע, 19, 24.
(געפינען און דערגאנצן די ציטאטע)

1929 " זייַן לעבן גייט דורך אַלע לאַבירינטן, // גייט
3276 ווי אַ געוויסער און גייט ווי אַ געוועסער".
גראס, 1, 104.

1967 " |...| מיך וועט ניט פארשלונגען אַצינד קיין
3283 געוועסער". סוצקעווער... ז' 4, 527.

2. כולל=נאמען פאַר אַלע וואַסערן (טייַכן, ימען, אַזיערעס).

1967 " ביי בבלס טייַכן און געוועסערן // זיינען
3280 מיר געזעסן |...| און געקלאָגט". קאַצענעלסאָן, 2, 131.

1967 " |...| וואַס קיניגט איבער בערג און טאָלן און
3278 געוועסער". פרידמאַן, 4, 94.

רעד: מע דארף דערגאַנצן די ציטאַטע.

ם

גיווערסיר.

1. <----

1679 " קאם זיא |די טויב| ווידר צו אים אין דען

3277 קאַשטין, דען דש גיוועסיר וואר נאך אויף דעם

גאנצין ערד". בליץ, בראשית, ח - ט.

444 - 445

292

געוו - [redacted].

געוועסערט - אדי/אדוו. (שנש?) באדעקט
(ווי) מיט וואסער; באוואסערט.

1911 " דאך שטייט זי |די פרידנס=פאלמע| איינגעבויגן //
3285 זייט לאנגער, לאנגער צייט,// געוועסערט פון
די אויגן,// פון יונג און אלטע לייט". באוושאווער,3,101.

445

|1685?| " אזו גיהערט מן אך וואול אכטונג געבן דש
567 דאש פלייש וואול גיוועסחט אונ' גיזאלצן ווערט".
דרך הישר לעולם הבא, דף לד - 2.

1768 " אונ' דוא ווערשט זיין אז וויא איין גיוועשירטער
564 גארטן אונ' אז וויא איין וואשיר קוואל".
מחזור, 3, דף קיד - ז.

444 - 445

292

געוו - [redacted].

ג ע ו ו ע ס ע ר ט - אדי/אדוו. (שנש?) באדעקט

(ווי) מיט וואַסער; באַוואַסערט.

1911 " דאַך שטייט זי |די פֿרידנס=פּאַלמע| איינגעבויגן //

זייט לאַנגער, לאַנגער צייט,// געוועסערט פון 3285

די אויגן,// פון יונג און אַלטע לייט". באוושאווער.3,101.

445

|?1685| " אזו גיהערט מן אך וואול אכטונג געבן דש 567

דאש פלייש וואול גיוועסחט אונ׳ גיזאלצן ווערט".

דרך הישר לעולם הבא, דף לד - 2.

1768 " אונ׳ דוא ווערשט זיין אז וויא איין גיוועשירטר 564

גארטן אונ׳ אז וויא איין וואשיר קוואל".

מחזור, 3, דף קיד - ז.

446

ג ע װ ע ק - דאס. בא. (שנש) דאס דויערנדיקע װעקן.

1941 " פּלוטלינג דערהער איך דורכן שלאָף א געזאנג,

2824 א צערטלעך געװעק פֿון טענער". מאניק. 5. 15.

1956 " נאָר פּלוצעם - דײַטשן! טומל און געװעק".

3291 מארקיש. 10. 292.

1965 " דער סמיך איז מײַן הארץ// מיטן קװינטל פֿון

3290 ניגון// אויפֿן גאָלדענעם טײַך // שפּילט אויס זײַן

געװעק". מאלאדאװסקי. 3. 17.

447 -
446

ג ע וו ע ק – דאס, בא. (שגש) דאס דויערנדיקע וועקן.

1941 " פלוצינג דערהער איך דורכן שלאָף א געזאנג,

א צערטלעך געוועק פון טענער". מאניק, 5, 15. 2824

1956 " נאָר פלוצעם – דייטשן! טומל און געוועק".

מארקיש, 10, 292. 3291

1965 " דער סמיך איז מײַן הארץ// מיטן קווינטל פון

ניגון// אויפן גאָלדענעם טײַך // שפילט אויס זײַן 3290

געוועק". מאלאדאוווסקי, 3, 17.

ג ע ו ע ק ט - פֿאר פון וועקן.

געווּעקס - דאָס, =ן אויך מצ דז. (עלט).

1. דזוור געוויקס.

1865 " ער האָט פֿאַרשטאַנען צו רעדן איבער די ביימער, פֿון דעם צעדערבוים |...| ביז צום איזאָפּ (דאָס קלענסטע געווּעקס) וואָס גייט ארויס פֿון דער וואַנט". פּיר 177, 3303

צ' קמ, ג' 1, ז' 8.

1911 " אַלצדינג אַרום מיר דרייט זיך און טאַנצט, עס שפּרינגען געווּעקסן אין די פֿעלדער, עס טאַנצט דער וואַלד". מענדעלע, 9 , קאַנק 1080280. קאַנק

2. כולל=נאָמען פֿאַר אַלע געוויקסן, אַלץ וואָס וואַקסט.

1875 " עס העלפֿן איר אונטער משוררים אַן א צאַל:// דאָס געווּעקס, חיות און שרצים מיט א מאָל". 3302

מענדעלע, 19, 6.

[גראָז פּיר]

1941 " און האָט פֿאַרצערט די ערד מיט איר געווּעקס".

תרגום יהואש, דבֿרים, לב - 22. 3299

0 געווּעקסהויז - דאָס, ~ היִזער. "אָראַנזשעריע"|קטוו|.

ם גווּחשׂדא. מה"ד: Gewechste. ?נ?

... " גרש ירחים - גוּוחשׂדא וון דן מנאָט".

ר׳ייכלין 8, דבֿרים, לג - יד, |תי: געווּעקס|. 3294

ג ע ו ו ע ק ס ט - 4 פֿאַר פֿון וועקסן.

געוועקסט - אַדי, פּפּ געוועקסלט. באַוועקסט/

אָנגעריבן מיט וואַקס, ס'זאָל גלאַנצן. % דער געוועקסטער פּאַרקעט גלאַנצט.

1861 " קומט אַרײַן נחמן |...| מיט אַ גאַנצן קאַפּעליוש,

3318 |...| אין געלע נענקענע פּלודערן און געוועקסלטע שטיוול". אקסענפעלד, 2, 182.

1913 - 1916 " |...| אַז מען אַרײַנגעקומען אין אַ

3310 פּריצישער שטוב מיט געוועקסלטע פּאָדלאָגעס". שלום-עליכם, 3 ג, 150.

1936 " בײַ ראַפּאַלאָוויטשן זענען שטובן מיט געוועקסטע

3307 פּאָדלאָגעס". האַראַנטשיק, 3, 170.

געוו - [redacted].

1965 " די פּרעכטיקע געריכטע און געוועקסלטע דילן

3311 [זײַנען] פֿון נעץ און פֿון בלאָטע שוואַרץ

געוואָרן". שעכטמאַן, 1, 209.

ג ע ו ר ע ק ס ל ט I - אדי. דזוו גערועקסט, ק 2.

ג ע ו ו ע ק ס לט II - פֿאר פון וועקסלען (טוישן, בייטן).

453 גע וו ער I – דאס, =ן/ אויך מצ דז. 1. פולל=נאמען

פאר יעדן געצייג פון קאמף ביים פארטיידיקן זיך

אדער אנפאלן. % אין דער פאבריק ארבעט מען אויס ביקסן,

רעוואלווערן, גראנאטן און אנדערע מינים געווער.

דאס געווער פון פארצייטנס איז געווען די שווערד,

די שפיז. ס'איז פארבאטן צו ניצן גאזן ווי א געווער

אין מלחמה. די וועלט שרעקט זיך פאר די רעזולטאטן

פון אטאמישן געווער.

1868 "|ער| האט אונדז געוויזן זיינע פאבריקן ווו-

עס ווערט געמאכט די געווער, פולווער |...|". 3403

דיק, 38.

... " איין מאל, פאר טאג, מע קומט אים |דעם סאלדאט|

אפוועקסלען, מיין סאלדאט מיטן גאנצן געווער 3322

ליגט אין א זאק געבונדן". פרץ, 15, 61.

1935 " עס זענען שוין אויך ארויסגעשווומען די

ערשטע פופציק שיפן מיט |...| רייטוועגן און געווער, קאנק

גרייט אנצוריכטן א קריג". באשעוויס, 1, 169.

1974 " מען זאגט די רוסן ווארפן יא אראפ א ביסל

געווער, בלוט=פלאזמע און מעדיקאמענטן". 3402

עלבערג, 1, 226.

2. (פיג) מיטל אין קאמף צו דערגרייכן עפעס. וויסן

איז דאס מעכטיקסטע געווער פון מענטשן. ער קעמפט מיטן

געווער פון דער לאגיק און איבערצייגונג.

1931 " בלויז קליינקעפלדיקע ביוראקראטן פארשטייען

ניט און ווילן זיך ניט באנוצן אין זייער ארבעט 3398

מיטן שארפן געווער פון זעלבסטקריטיק".

סודארסקי, 1, 35.

1948 " א וועלט, וועלכע קוילעט די וועלט פון געוויסן,

// א וועלט, וואס בארימט זיך מיט אירע געווערן". 3479

סעגאלאוויטש, 12, 101.

1958 " שווארצמאן האט זיך ניט באנוגנט מיטן געשליפענעם

געווער פון ווארט". ניגער, 8, 17. 3370

|| געווערלאז - אדי/אדוו. (דטשמ) אן געווער,

אומבאוואפנט.

1865 "דאָך אָבער זענען די געווערלאַזע שוואַרצע שלאַף
געוואָרן און האָבן שוין ניט קיין כוח מער געהאַט קעגן 3447
דעם אומבאַרעמהאַרציקן שׂונא צו שטרייטן". פּוּר 177,
צ' קס, נ' 18, ז' 276.

געווער=אינדוסטריע - די, =ס. געווער=אינדוסטריעלער -
דער, =דן. פֿאַבריקאַנט פֿון געווער. (3א)

1952 "ראַדיקאַלע פּאָליטיקער |...| באַהויפּטן, אַז
געווער=אינדוסטריעלער |...| זענען עס די 3330
איניציִרער |...| פֿון צווישנפֿעלקערלעכע מלחמות".
י. רובין, 2.

געווער=אַרסענאַל - דער, =ן.

1954 "מיר זיינען אריין אין צווייטן לאַגער, וווּ-
ס'איז געווען דער געווער=אַרסענאַל, און האָבן זיך 3353
גענומען וואָפֿן צו גענוג". מ. האַכמאַן, יזב בעלס, ז' 596 (10).

געווער=טראַנספּאָרט - דער, =ן.

1951 " מ׳פּלעגט איינקויפן געווער ביי שיכורע דייטשן,
ביי |...| באַן=אַרבעטער, וואָס פּלעגן מיטפֿאָרן מיט די 3444
געווער=טראַנספּאָרטן". וו. שולמאַן, ~~זב ליטע I~~, 1655.
פ.ו.ר 106,

געווער=לאַגער - דער, =ן. דזוו געווער=אַרסענאַל.

געווערסקלאַד - דזוו דפּוו.

1951 " האָבן אַרבעטער פֿון די דייטשע געווערסקלאַדן
|...| גענומען |...| גנבֿענען פֿון דאָרטן געווער 3523
און אַריינשמוגלען עס אין געטאָ". וו. שולמאַן, פ.ו.ר 106,
~~זב ליטע, 1~~, ז׳ 1655.

מאַשין=געווער - דאָס, =ן. קוילן=וואַרפֿער.

1952 " מיט זייער מאַשין=געווער האָבן זיי |די
פּאַרטיזאַנער| בלאָקירט דעם אַריינגאַנג צום בונקער". 3397
מ. לאַטערשטיין, יזב ~~לובלין~~ 12, ז׳ 558.

עולמות|אוילעמעס|=געוועער - דאס, בא. "א זאך,
וואס איז שטארק, ווערט נישט אזוי גיך קאליע, צעריסן".
|זשי' ויטא, נ" 14, 1938|.

רופן צום געוועער - מאבילי זירן צום מיליטער.

לייגן דאס געוועער - אויפהערן צו מלחמה=האלטן,
אונטערגעבן זיך דעם שונא.

פרעזענטירן (דאס) געוועער - האבן כבוד א הויכגעשטעלטע
פערזאן דורך האלטן די ביקס אויף אן אנגענומען
צערעמאניאלן אופן.

קאלט געוועער - שווערד, שפיז אע (צום אונטערשיד
פון פייער=געוועער).

קורץ געווער - מעסער, קינזשאל, באגנעט.

ם
גיווער.

1. ←----

1668 " אבר דיא פריצים דיא דעגן טראגר דיא הטן אין
אירן הענדן קורצי קלייני גיווער |...|". 3334
יוסיפון, 3, דף כיט.

1743 " דש ער פר זוכט האט פון דען פאבשט דש ער אים זאל
הילף געבן קאנונין אונ' אנדרי שטרייט גיווער". 3325
שארית ישראל, דף קיב.

געוו - 459.

ג ע וו ע ר !! – דאס, בא. (עלט) דאָס געוווערן (דויערן) אַ לאַנגע צײַט; דויער, געדויער.

1819 " וואש וועשטו ענדפערן פאר הש"י וואש ער האט דיך געשיקט אין דען שטעג אונד ווארום טושטו זיך בזעצן אויף לאנג גוועער". ס׳ ישרי לב, דף יג – !. 3373

ס׳איז אַן אייביק געוועער – די זאַך וועט דינען ייער לאַנג, אויף אייביק. ס׳וועט קיין מאָל ניט קאַליע ווערן.

ג ע וו ע ר ב - דאס, =ן. מלאכה, האנטוווערק(ערײַ),
פֿאך, אויך (סאוון) האנטווערקער=אונטערנעמונג/
ווארשטאט.

1865 „ דעריבער באַט זי |די דעפּוטאציע| איטלעכן וואס
פֿארנעמט זיך |...| מיט האנדל אדער **געווערב**, 3406
זיי זאלן אויפֿמערקזאם זײַן אויף דעם אויסצוג פֿון
די געזעצן". ~~צ' קמ~~ פרו 177, נ' 48, ז' 722.

1919 „ יא=יא, איך ווייס שוין, קריג אין דײַן **געווערב**,
ס'איז דײַן פּרנסה און דײַן ברויט". פּינסקי, 240,2. 3408

1936 " אויף די געווערבן האט געהערשט די אנפערזאניקייט.
די טעכניק פון דער פיש=באארבעטונג איז געווען 3407
א נידעריקע". איבן י. פרידמאן.

0 געווערבגעלט - דאס/די, בא. |סטוטש 501|. בנב.

געווערב=חיה * |כאיע| - די, =ות (=ס). (סאוו)
א חיה וואס ניצט פאר אינדוסטריעלע צוועקן (די פעל,
דאס פלייש, פעדערן אע).

1940 " האט זיך די צאל געווערב=חיות ביי אונדז
שטארק פארקלענערט". ג. גרינבערג, ~~זש' פארפאסט~~, פֿער 157, 3413
ג' 4 - 5, ז' 142.

געווערב=פרײַהייט - די, בא. דאס רעכט צו באשעפטיקן
זיך מיט א געוויסן האנטווערק, מלאכה.

1922 " אין דער פריווילעגיע |...| איז שוין דא א
וויכטיקער פונקט וועגן דער געווערב=פרייהייט, 3422
וואס די דארטיקע יידן |פון גראדנע| האבן געקריגן".
ווישניצער, 1, 5 - 6.

געווערב=קאאפעראציע - די, בא. קאאפעראטיווע פאראייניקונג
פון האנטווערקער.

געווערבשול - די, =ן. (סאוו) פאכשול, שול ווו מע
לערנט א געוויסע פראפעסיע.

געווערבשטוב - די, ~, שטיבער. (עלט) ווארשטאט .

1965 " דאס געזעץ פון זונטיקרו, לויט וועלכן זונטיק
און חגא איז פארבאטן געווען יעטוועדע ארבעט אין 3425
קראם, פאבריק, געווערבשטוב". ~~זב ליטע~~ (107 פון) 2, 86.

געווערב=שטייער - דער, =ן. שטייער פארן רעכט צו
פארנעמען זיך מיט א געוויסער מלאכה.

געוו - [redacted].

ג ע וו ע ר ב י ש - אדי. (סאוו) אינדוסטריעל.

1931 " ארגאניזירן אין יידישן דארף אויך פארשיידענע
3414 קוסטאר=געווערבישע אונטערנעמונגען. אזעלכע
אונטערנעמונגען וועלן אן ספק דינען אלס ביי=פרנסה
צו דער לאנדווירטשאפט". סודארסקי, 1, 34.

1940 " א גרויסע געווערבישע באדייטונג אין אונדזער
3415 געגנט האט דער ווייסהאז, וועלכן מען פאנגט אין
די טויזנטער". ג. גרינבערג, ~~נש׳ פארפאסט~~, נ"4-5, ז' 123.
(פּער זלבי)

?נ? ג ע ו ו ע ר ב ל I – דאס, =ען. (דיאל) דזוו געווירבל.

1952 " געוועלבטע פּערפֿלזי־ילן קרײַזן |...| און

האָבן זיך פֿאַרפּלאָכטן אין צעפּײַערטן געבליץ פון 3416

דעם צעגליטן געווערבל". א. מ. פוקס, ~~דש׳ גק~~, פּ״ר 38,

ג׳ 16, ז׳ 38.

ם|געווערבל II| ג וו ע ר ב י ל – דאָס, שיידל פֿון

קאָפּ, שאַרבן.

1722 " און גאַט האָט בהעפט דז גוּוערבּיל פֿון קאָפּ

פון די טעכטר ציון". מנורת המאור, דף ח/ב. 3418

ג ע ו ו ע ר ב ל ע ך - אדי. (עלט) שייכדיק צו געוועוב,

האנטווערקעריש.

1864 " |...| א קלאס אויסצובילדן מיידלעך צום

3419 פראקטישן קויפמענישן און געווערבלעכן געשעפט".

ארץ, צ' קם; ג' 32 ז' 507.

פנו 177

ג ע ו ע ר ג - דאס/דער. בא. פפֿ געוואָרג. (שנש)

דאס דויערנדיקע ווערגן (וואָרגן), ווערגערײַ.

1930 " עס איז א שרעקלעכער געווערג,// אז גאָט

3427 דערבאַרעם זיך!// קרבנות פֿאַלן יעדן טאָג מיליאָנען".

איינהאָרן, 6, 69.

1938 " |...| און וואָלקנס נעמען שטיקן די וועלדער

3428 אין געווערג". לייוויק.

....

רעד: ווי אזוי געפֿינט מען די ציטאטע, צו באַשטימען

גענויער דעם מקור?

....

?נ? ם |געוועראַהאפּטיק| ג י וו ע ר ה פ ט י ק - אדוו.

דויערנדיק, דויעראַהאַפּטיק.

1676 " זילבר אונ׳ גאלד הייזר אונ׳ גערטן אלז פר

3431 גרהייט דען עז איז אלז גיט גיוועך הפטיק אונ׳

איין קארצי צייט". ברנט שפיגל, פרק 3.

469

ג ע וו ע ר ט ! - פֿאר פון ווערן (זיך) .

ג ע וו ע ר ט !! - פֿאר פּון געווערן.

ג ע ו ו ע ר ט ל - דאס, בא. (שנש) דאָס ווערטלען

זיך, אַ סך, פסדר.

1970 " |...| הער איך נאָענט=ווייט אַ מין געוווערטל".

3439 סוצקעווער, 6, 57.

|| געוווערטלערייַ - דאס, בא: |סטוטש 447|. (איר).

דזור דפוו.

1888 " ס'איז אַ קריגערייַ, א געוווערטלערייַ צווישן

קאנק ביידע צדדים: די רופן יענע 'פעפערס', פוילע |...|

און יענע גיסן, קייַכן, שרייַען: שקצים, הולטאַיעס!".

מענדעלע, 3, 187.

ג ע וו ע ר י ק – <u>אַדי/אַדוו.</u> |<u>נש. אויוו</u>|. דויערנדיק

דויערהאַפֿטיק.

4733

געוו - [redacted].

ג ע וו ע ר ל אָ ך - די/דער, = ~לעכער |סטוטש 526, שנײַדערײַ|.

טייל פון אַ מלבוש, געגנויער גנב.

ג ו ו ע ר ן I – אוטוו. דויערן, געדויערן.

% די נסיעה וועט געווערן צוויי וואָכן. די אַרבעט געווערט נישט לאַנג.

1834 " ווי איז דאש ניט גיוועזין איין פלאג פון
גאט, איין פלאט ווען די הריגה האט גיווערט אכט 3480
טאג". מעשה גדולה מן אומן.

1889 " דו האָסט מיך געשטראָפט,// דיין שטראָף האט
לאַנג ניט געווערט". מ. גאָרדאָן, 2, 64. 3435

1901 " העכער ווי איין שטונד |=שעה| האט געווערט,
איידער די געסט זיינען צו זיך געקומען". 3509
אלפּס, 3, 50.

1939 " לאַנג וועט נאָך די פינצטערניש געווערט".
טקאַטש, 3, 23. 3490

475

1965 " זאל פארצייכנט זיין דאס אין זכרון,// ווי

לאנג די דורות זאלן נישט געווערן". מאלאדאווסקי.89,3. 3506

עס וועט געווערן פון אסתר=תענית ביז פורים -

(איר) ווערטל וועגן עפעס וואס געדויערט נישט לאנג.

גיוועריז/גווערן.

.1 <----

1588 " אונ' אום ח"ו דער אוויר מעכט לאנג גיווערין,

זא וועלט איך מיך איין נייך ציהן". א פעקל בריוו 3495

|...|, ז' 64.

1686 " עז האט זיכר גיווערט מענכי יאר אונ' טאג". 3467

ס' משלים, דף טז - II.

1728 " |...| מאן איין טרענקליין דרויז אונ' טריגק

3463 אפט מאל ביסליך ווייז דא פון זוא לאנג עז גיווערט

|דער הוסט|". סגולות ורפואות, דף כב - ד.

2. אַנטקעגנקומען, נאָכגעבן, נעמען איין באַטראַכט, אויספּילן.

" גוט זול אויך ביווילגן אונ' אוייאר בעט |=געבעט|

3521 גיווארן". שמואל=בוך, סטראַפּע 1785.

1648 " אונזר גיבעט טעטן זיא גיווערן // אונ'

3465 ניט לער ווידר קערן". מגילת ווינץ, ז' 27.

1701 " ביט דוא/ונדז איין ביט |=בקשה| פר דיינם

3489 טוט וואש דוא ווילשט, אלזו וועלן מיר דיר זיא

גיווערן". מעשה=בוך, 2, מעשה ט"ה.

47

?נ? ם |געווערן| ג ו ע ר ן II - טרוו? בנב.

1732 " דא קאם איין ערלתה דיא מיך ניט גקענט האט

3437 זאגט צו מיר איך פנים אניין איך האב דירש גווערט".

פראגער פאמילען =מגילה.

רעד: אין קאַרטל איז יאָ דאָ אָן אויסטײַטש:

"גווערט=געוואַרנט". אבער כ'בין מסופק אין דעם

אויסטײַטש. מע וואלט געדארפט געפינען דעם

מקור און זען א ברייטערן קאַנטעקסט.

געווערעם – דאס, בא. מולל=נאמען פאר

פארשיידענע ווערטער, א סך ווערעם.

1910 " אריינשטעלן אין יעדער ביכערשראנק |...|

|...| א טעצעלע מיט טערפענטין, |...| וועט דער

ריח פון טערפענטין זיך גוט אנגעמען |...| פון

וועלכן דאס געווערעם וועט מוזן פון דארט

אפטרעטן". טארלער רבי, 1, 52.

ם

גווערם.

1679 " אונ' גאט מכט דיא טיר אויף ערדן נוך זיינר

ארט |...| אונ' אלר לייא גווערם אויף דער ערד 3449

נוך זיינר ארט". בליץ, בראשית, א - כה.

479

?נ? ם׳ |געווערף| ג ו א ר ף – שטײַער, ציגז.

3524 ... "סֵבל – גווערף – ל׳ מס". רײכלין 8.

מלכים א׳. יא – כח.

?נ? ם |געווערפֿלט| ג ווערפלט – אדי. אין
קעסטעלער, גיקליבֿט.

1726 " צוואלף בלא און ווייסן גווערפלט/ טע |?|
3527 טוכער". פנקס קהלת אה"ו, כרוז פ"ו.

ג ע וו ע ר ץ - <---- געוויץ.

~~488~~ 481c

481/1

ס ג ע ו ו ע ר צ ו נ ג – די, =ען. (עלט)

דזנו געווירץ/געווערץ.

1744 " דארך מייני היפשי שיינו גווערצונג האבן

זיך דיא לייבליכי נאטורין אן גווערצט". 3539

בחיגות עולם, דף כד – II.

ג ע וו ע ר ק – דאס, =ן. 1. דער מעכאניזם אין א זייגער. % די צאנרעדלעך אין געווערק דארף מען אגיסשמירן, וועט דער זייגער ווייטער גיין גוט. דער זייגערמאכער צענעמט דאס געווערק פון וואנטזייגער.

... " זיין עובדא: אין דער פרי און פאר נאכט
3547 ארויפצוקלעטערן צום שטאטזייגער, וואס גייט אויף
א הילצערן געווערק |...| און אנדרייען".
פרץ, 15, 106.

1936 " ווער עס האט א זייגערל, מוז אים לאזן עפענען
3544 דאס געווערק און מייסטרעווען ביי די רעדלעך |...|
פדי צו דערגיין דעם שׂכל דערפון". י.י. זינגער, 49,6.

1944 " |...| די איידעלע געווערקן פון די זייגערלעך
קאנק זענען תמיד אזוי צעמזיקט געווארך". י.י. טרונק, 236,3.

2. מעכאַניזם, מאַשינעריע בכלל.

1956 " עס האָבן אויוונס דײַטשישע געוואָרט אויף זיי

3541 מיט בײַנער=מאַלנדיק געווערק". מאַרקיש, 10, 490.

1958 " כּלפּי=פּנים האָבן די אויסטײַטשער פֿונעם

3550 בירעבידזשאַן=פּראָיעקט, וואָס איז געווען געדאַכט ווי

אַ שרײַפֿל |...| אין דעם געווערק פֿונעם סאָוועטישן

פֿינפֿיאָר פּלאַן, ניט פֿאַרהוילן זייערע כוונות".

ביקל, 1, 294.

3. אויסשטאַטונג, געצײַג.

1945 " צוויי יעגער געגרייט האָבן שפּײַז און געווערק,

3548 // געגרייט זיך אַרויסגיין אויף יאַגד אין די בערג".

האַלקין, 3, 149.

רעד: כ'בין מסופּק, צי אין יידיש איז טאַקע דאָ
אַזאַ טײַטש פֿון 'געווערק', גיבער פֿון אַלץ האָט
דאָ האַלקין צוגעטשעפּעט דאָס וואָרט צוליבן גראַם...

4. (פּיג, שנש) ווערק, שאַפונג.

1953 " |...| צו מנחה, דורך וועלדער און בערג

3542 // מיט לויב צום באַשעפער און זיין אייביק געווערק".

פרידמאַן, 1, 118.

|| געווערקל - דאָס, =ער. פקפ, פון געווערק, ב 1.

1916–1913 " מיט דעם נאָגל טוט ער אַן עפן אויף דעם

3552 זייגער, |...| טוט אַ קוק אַריין אין געווערקל".

שלום=עליכם, 38, 172.

ג ע וו ע ר ק צ יי ג - דאס, בא. געצייג, אינסטרומענטן.

1938 " קיין געוועדקצייג אויף דער פור זעט מען אויך

3556 נישט, אַ סימן אַז דער פרעמדער איז נישט קיין

בעל=מלאכה". י.י. זינגער, 7, 104.

ג ע ו ו ע ר ק ש אַ פ ט - די, =ן. פּראָפֿעסיאָנעלער
פֿאַראײן פֿון אַרבעטער. % די געווערקשאַפֿט פֿון די
שניידער האָט גערופֿן צו אַ שטרייק.

1934 " אַ צימער אין דעבס' הויז. דעבס און פּעטערס,
דער פּרעזידענט פֿון די געווערקשאַפֿטן". 3560
גיסענזאָן, 5, 55.

1947 " עס איז געשאַפֿן געוואָרן דער 'געווערקשאַפֿטן=
קאַמפּיין' פֿאַר ארץ=ישראל". י. ווין, יזב טשענסטאָכאָוו, 3562
ז' 298.

|| געווערקשאַפֿטלער - דער, =ס. מיטגליד פֿון אַ
געווערקשאַפֿט.

ג ע וו ע ר ק ש ט ע ל - דער, =ן. ווערקשטעל, וואַרשטאַט.

% דער סטאָליער הובליעוועט אַ ברעט אויפֿן געווערקשטעל.

487 - 488

ג ע ו ו ע ר ק ש ט ע ל - דער, =ן. ווערקשטעל, וואַרשטאַט.

% דער סטאָליער הובליעוועט אַ ברעט אויפֿן געווערקשטעל.

324

געוועש - דאָס. 1. (באַ) דאָס וואַשן אַ גרעסערע צאָל זאַכן צוזאַמען (געטציִיג, העמדער אַד"גל).

% מאַכן אַ געוועש. די האַנטעכער זײַנען איצט אין געוועש.

1929 " דאָס שטענדיק געפּלעקטע פּנים אירס האָט איצט |...| אויסגעזען שטאַרק ברודיק, ווי אַ קויטיקע זאַך, וואָס דאַרף שוין גיין אין געוועש". 3570

אבטשוק, 1, 26.

1957 " מיר רעכענען טאַקע 45 פּיאַסטער אַ העמד, אָבער אונדזער געוועש איז דער בעסטער אין אילת". 3567

ש. בן=ישראל, ~~צ' פאַר~~ פֿון 155, XII/23.

1962 " איר'ט קריגן בײַ מיר דרײַסיק דאָלאַר אַ וואָך מיט עסן און געוועש". פּ. רודאַי, ~~צ' פאַר~~ פֿון 155 XI/25. 3569

רעד: געפֿינען אַנדערע ציטאַטן, פֿון דער ליטעראַטור.

2. (בא, זך) דאס וואשן (זיך) סתם.

1941 " דיינע ציין ווי א סטאדע שאף, וואס קומען

3565 ארויס פון געוועש". תרגום יהואש, שיר=השירים, ו׳ -1.

1943 " זיינען יענע פרויען |...| אין באד אריין

קאנק געטריבן געווארן, זיי זאלן אויסזען פריש, נאר

וואס פון געוועש". נסתר, 5, 242.

3. (מצ געוועשן) א פעקל זאכן וואס זיינען (געווארן)

געוואשן צוזאמען. % דאס געוועש אין שוין טרוקן.

די דינסט האט שוין צעפרעסט דאס גאנצע געוועש.

1846 "דערנאך גייט די פרוי און טראגט אף דאס גוועש

3564 דעם שיף מאן". פאוויר, 1, דף ח - ב - ד.

1968 " איינע צעשווענקט א קליין געוועשל גרעט,

3572 איינע שיירט אויס דעם סאמאוואר". קיפניס, דשי כתו 131,

~~סאור׳ הימלאנד~~, נ׳ 6, ז׳ 46.

רעד: קריגן נאַך ציטאַטן!

17 **ער גייט ארום אין איין געוועש** - שפּאַסיק אויף איינעם וואָס עסט אַ גאַנצן טאָג (שטענדיק אַ געוואַשענער צום עסן).

ער האָט אַ העמד אין געוועש - שפּאַטיש אויף איינעם וואָס וואַשט זיך ניט צום עסן.